

COI Focus

COLOMBIA Veiligheidssituatie

27 juli 2020 (update)

Cedoca

Oorspronkelijke taal: Nederlands

DISCLAIMER:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van het verzoek om internationale bescherming. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen. De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemd worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual applications for international protection. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the application for international protection. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

Inhoudstafel

Lijst met afkortingen	3
Inleiding.....	5
1. Achtergrond en context.....	7
1.1. Korte geschiedenis.....	7
1.2. Relevante ontwikkelingen 2016-2019	7
2. Huidige toestand van het conflict	11
2.1. Vooruitgang van het vredesakkoord	11
2.2. Evolutie van het geweld.....	13
2.3. Uitbraak van de coronacrisis en de invloed op het geweld	15
3. Strijdende partijen	17
3.1. Dissidenten van de gedemobiliseerde FARC.....	18
3.2. Ejército de Liberación Nacional (ELN)	19
3.3. Ejército Popular de Liberación (EPL)	21
3.4. De Bandas Criminales (BACRIM) en de Autodefensas Gaitanistas de Colombia (AGC)	21
4. Typologie van het geweld.....	22
5. Doelwitten van het geweld	25
5.1. Data	25
5.2. Analyse	26
5.2.1. Sociale leiders en activisten	27
5.2.2. Ex-FARC-strijders	29
6. Geografische verdeling.....	29
6.1. De conflictgerelateerde gebieden: algemeen	29
6.2. Data op gemeentelijk niveau	33
6.3. Situatie in de grote steden.....	35
6.2.1. Bogota	36
6.2.2. Cali.....	36
6.2.3. Medellín	37
7. Verplaatsingen en <i>confinement</i>	37
7.1. Huidige evolutie.....	37
7.2. De Victims' Law: humanitaire bijstand, compensatie en landrecuperatie	39
8. Impact van het geweld op het dagelijkse leven.....	41
8.1. Algemene kenmerken van de socio-economische situatie.....	41
8.2. Impact op dagelijkse leven	42
9. Vluchtelingen uit Venezuela	44
Samenvatting	47
Bijlagen	48
Bibliografie.....	50

Lijst met afkortingen

ACLED	Armed Conflict Location & Event Data Project
AEI	Artefacto explosivo improvisado (geïmproviseerd explosief artefact)
AGC	Autodefensas Gaitanistas de Colombia
AI	Amnesty International
AUC	Autodefensas Unidas des Colombia
BACRIM	Bandas Criminales
CCEEU	Coordinación Colombia Europa Estados Unidos
CCJ	Comisión Colombiana de Juristas
CERAC	Centro de Recursos para el Análisis del Conflicto
CINEP	Centro de Investigación y Educación Popular
CNMH	Centro Nacional de Memoria Histórica
COALICO	Coalición contra la Vinculación de Niñas, Niños y Jóvenes al Conflicto Armado
CODHES	Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento
ELN	Ejército de Liberación Nacional
EPL	Ejército Popular de Liberación
ETCR	Espacios Territoriales de Capacitación y Reincorporación
FAO	Food and Agriculture Organization
FARC-EP	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia - Ejército del Pueblo
FARC	Fuerza Alternativa Revolucionaria del Común
FIP	Fundación Ideas para la Paz
FIDH	International Federation for Human Rights
HRW	Human Rights Watch
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IDMC	Internal Displacement Monitoring Centre
IDP	Internally Displaced Person
IISS	International Institute for Strategic Studies
INDEPAZ	Instituto de Estudios para el Desarrollo y la Paz
IRB	Immigration and Refugee Board of Canada
JEP	Jurisdicción Especial para la Paz
MAP	Mina antipersonal (antipersoonsmijn)

MAPP / OAS	Mission to Support the Peace Process in Colombia of the Organization of American States
MUSE	Munición sin explotar (niet ontplofte munitie)
NPU	National Protection Unit
NIAG	New Illegal Armed Groups
NYT	New York Times
OAG	Organized Armed Groups
OHCHR	Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
PARES	Fundación Paz y Reconciliación
PDAG	Post-Demobilisation Armed Groups
PEP	Permiso Especial de Permanencia
PNIS	Programa Nacional Integral de Sustitución de Cultivos de Uso Ilícito (Programme for the Substitution of Illicit Crops)
R4V	Response For Venezuelans
UARIV	Unidad para la Atención y Reparación Integral a las Víctimas
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNIPEP	Unidad Policial para la Edificación de la Paz
UNOCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNP	Unidad Nacional de Protección
USIP	United States Institute of Peace
VN	Verenigde Naties
WFP	World Food Programme
WOLA	Washington Office on Latin America

Inleiding

Dit onderzoek maakt een stand van zaken op van de veiligheidssituatie in Colombia. Het richt zich in het bijzonder op de periode van december 2019 tot juli 2020. Dit document is een update van de gelijknamige COI Focus van november 2019.

De analyse bestaat uit negen delen en begint met een beknopte geschiedenis van het conflict en de relevante ontwikkelingen tussen 2016 en 2019. Nadien volgt een beschrijving van de huidige ontwikkelingen in het land tussen december 2019 en juli 2020, met bijzondere aandacht voor de vooruitgang van het vredesakkoord, de evolutie van het geweld en de invloed van de coronacrisis in Colombia op het geweld. Het derde hoofdstuk stelt de hoofdrolspelers in het gewapend conflict voor. Cedoca kiest ervoor om de voormalige guerrilla's bij hun volledige naam Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia - Ejército del Pueblo (FARC-EP) te noemen of naar hen te verwijzen als FARC-dissidenten om ze beter te onderscheiden van de nieuwe politieke partij Fuerza alternativa revolucionaria del común (FARC). Het vierde en vijfde hoofdstuk duiden aan de hand van de beschikbare statistische gegevens achtereenvolgens de typologie van het geweld en de doelwitten. Hierbij ligt de focus op de impact van het geweld op de burgerbevolking en op een aantal belangrijke profielen zoals de sociale leiders en ex-FARC-strijders. De diverse geraadpleegde bronnen tonen dat het geweld en het conflict zich concentreren op het platteland en in een aantal geografische gebieden. Deze geografische verdeling van het geweld wordt in een zesde hoofdstuk verder toegelicht. Het zevende hoofdstuk handelt over de verplaatsingen van de bevolking als gevolg van het conflict en de incidenten die leiden tot *confinement*. De impact van het geweld op het dagelijkse leven van de burgers in de conflictzones komt aan bod in het achtste hoofdstuk. Tot slot gaat dit rapport kort in op de evolutie en gevolgen van de aanhoudende instroom van de vluchtelingen uit Venezuela.

Voor het schrijven van dit rapport raadpleegde Cedoca publicaties van analysecentra en gespecialiseerde organisaties zoals onder meer de Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento (CODHES), de Fundación Paz y Reconciliación (PARES), de Fundación Ideas para la Paz (FIP), InSight Crime, Instituto de Estudios para el Desarrollo y la Paz (INDEPAZ), het Centro de Recursos para el Análisis del Conflicto (CERAC), Somos Defensores, de International Crisis Group (ICG) en het Washington Office on Latin America (WOLA). Internationale organisaties zoals Human Rights Watch (HRW) en het International Committee of the Red Cross (ICRC) vervolledigen de bronnen. Het onderzoek werd verder gevoed door verschillende organisaties van de Verenigde Naties (VN), zoals het United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA) en de United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). Aanvullende opzoeken deed Cedoca op het internet via de zoekmotor Google, in de databanken van Refworld, Ecoinet en Factiva, en op de websites van lokale en internationale mediakanalen zoals El Espectador, El Tiempo maar ook British Broadcasting Corporation (BBC) en The New York Times (NYT).

Deze COI Focus maakt gebruik van cijfergegevens over veiligheidsincidenten uit de databank van het Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), een Amerikaanse non-profitorganisatie die informatie over conflicten verzamelt, analyseert en in kaart brengt. Ervaren onderzoekers verzamelen de data op basis van informatie van een brede waaier van lokale, regionale en internationale nieuwsbronnen en organisaties. Voor Colombia zijn dat onder andere mediakanalen zoals El Espectador, El Tiempo en RCN Radio en organisaties zoals INDEPAZ. De databank is publiek beschikbaar op de website van ACLED en wordt voortdurend aangevuld en bijgewerkt wanneer nieuwe informatie (al dan niet over een reeds ingevoerd incident) aan het licht komt.¹ De cijfers van ACLED

¹ ACLED, *Coding review Process*, 10/04/2019, [url](#)

die Cedoca in deze COI Focus gebruikt zijn opgevraagd op 11 juni 2020. De inventaris van ACLED geeft het type van geweld, de actoren van geweld, een beschrijving van de incidenten, de locatie en het aantal dodelijke slachtoffers weer.² ACLED wijst erop dat de verzamelde gegevens in zekere mate de prioriteiten van de verslaggeving door media en organisaties weerspiegelen en dat een onderschatting van het geweld zodoende mogelijk is.³ In zijn *Codebook* licht ACLED de toegepaste methodologie voor de invoering en voortdurende controle van de data uitgebreid toe.⁴ Gelet op de methodologie, codering en invoering van gegevens, beschouwt Cedoca de cijfers van ACLED volgens Cedoca slechts beschouwd worden als een schatting en indicatie van de tendensen met betrekking tot geweld in een bepaalde periode.

Daarnaast maakt deze COI Focus eveneens gebruik van cijfergegevens over veiligheidsincidenten uit het Monitor-informatiesysteem van UNOCHA Colombia. Monitor is een interactieve website en database die gewelddadige incidenten in Colombia rapporteert. Monitor verzamelt deze gegevens via het nationale bureau voor statistiek (Dirección Nacional de Estadística, DANE), het ministerie van Sociale Zekerheid (Ministerio de Protección Social), het planningsbureau (Sistema de Selección de Beneficiarios para Programas Sociales, SISBEN) alsook via mediamonitoring en via partners op het terrein.⁵ De categorieën die gebruikt worden om de gewapende incidenten te taggen zijn gebaseerd op definities van het Popular Research and Education Center (Centro de Investigación y Educación Popular, CINEP), het Human Rights Observatory en internationale verdragen.⁶ Monitor vermeldt telkens het aantal slachtoffers van een bepaald gewapend incident. Het betreft niet enkel dodelijke slachtoffers maar iedereen die getroffen wordt door het gewelddadig incident.⁷

Cedoca volgt de veiligheidsomstandigheden in Colombia voortdurend op. Als er zich fundamentele wijzigingen of ontwikkelingen zouden voordoen die de situatie ter plaatse aanzienlijk veranderen, dan zal Cedoca deze COI Focus zo snel mogelijk bijwerken.

² ACLED, *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook*, 10/04/2019, [url](#)

³ ACLED, *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED). Guide for Media Users*, 10/04/2019, [url](#)

⁴ ACLED, *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook*, 10/04/2019, [url](#)

⁵ Teran Castro J., Data Partnership Team UNOCHA, e-mail, 06/09/2019

⁶ UNOCHA, 07/03/2013, [url](#); Teran Castro J., Data Partnership Team UNOCHA, e-mail, 06/09/2019

⁷ Echeverry S., Situational Awareness Unit Responsable UNOCHA Colombia, e-mail, 20/09/2019

1. Achtergrond en context

1.1. Korte geschiedenis

In Colombia, een land met meer dan 49 miljoen inwoners⁸, vond de afgelopen vijf decennia een gewapend conflict plaats tussen de Colombiaanse autoriteiten en verschillende rebellengroeperingen, waarvan de belangrijkste de Fuerzas armadas revolucionarias de Colombia - Ejército del Pueblo (FARC-EP) en het Ejército de Liberación Nacional (ELN). Dit conflict verdreef meer dan 7 miljoen mensen.⁹ HRW spreekt zelfs over 8,1 miljoen ontheemden sinds 1985.¹⁰ De FARC-EP en het ELN zijn opgericht in de jaren zestig na een decennium van politiek geweld dat bekend staat als *la Violencia* (1948–1958). De FARC-EP bestond uit militante communisten en verdedigingsgroepen van boeren, terwijl de gelederen van het ELN werden gedomineerd door studenten, katholieke radicalen en linkse intellectuelen geïnspireerd door de communistische revolutie van Fidel Castro in Cuba. Vanaf de jaren tachtig namen ook rechtse paramilitaire groeperingen deel aan het conflict. Deze paramilitaire groeperingen ontstonden toen landeigenaren zich organiseerden om zichzelf te beschermen tegen de guerrillagroeperingen. Ze hadden eveneens banden met het Colombiaanse leger. De grootste paramilitaire groep, de Autodefensas Unidas de Colombia, (AUC), ontstond eind jaren negentig uit een fusie tussen verschillende van deze rechtse groeperingen. De AUC werd formeel ontbonden in 2006, maar splintergroepen, door de autoriteiten benoemd als BACRIM (*Bandas Criminales*), blijven bestaan tot op vandaag.¹¹

Bij de presidentsverkiezingen van 2002 werd Álvaro Uribe, die beloofde een harde lijn aan te nemen tegen de guerrillastrijders, verkozen tot president.¹² In 2010 werd Juan Manuel Santos, die onder Uribe minister van Defensie was, tot president gekozen en zijn regering begon in 2012 formele vredesbesprekingen met de FARC-EP. De twee partijen bereikten medio 2016 een staakt-het-vuren. Santos en FARC-EP-leider Rodrigo Londoño (ook bekend als Timoshenko) ondertekenden in september 2016 een vredesverdrag in de Caraïbische stad Cartagena. Een week later verwierpen de Colombianen nipt het akkoord in een referendum. De stemming leek het publieke onbehagen te weerspiegelen dat de rebellen na tientallen jaren van ernstig misbruik te mild werden behandeld. De campagne van het neen-kamp werd geleid door voormalig president Uribe. In december 2016 keurde het Colombiaanse Congres een herziene versie van het vredesakkoord goed.¹³ Naast afspraken over de politieke vertegenwoordiging in het parlement bevatte het akkoord ook enkele belangrijke bepalingen rond landhervormingen die een oplossing moesten bieden voor de cyclus van geweld en armoede op het platteland.¹⁴ Het akkoord voorzag eveneens in de oprichting van verschillende instellingen, zoals de speciale jurisdictie voor vrede (Jurisdicción Especial para la Paz, JEP) en een waarheidscommissie.¹⁵

1.2. Relevante ontwikkelingen 2016-2019

Hoofdstuk drie van het vredesakkoord bevatte een plan voor de ontwapening, demobilisatie en uiteindelijke re-integratie van de ex-strijders van de FARC-EP. Het stelde een staakt-het-vuren en een

⁸ CIA, 04/08/2020, [url](#)

⁹ ACAPS, 27/05/2019, [url](#)

¹⁰ HRW, 2019, [url](#)

¹¹ CFR, 11/01/2017, [url](#)

¹² CFR, 11/01/2017, [url](#)

¹³ CFR, 11/01/2017, [url](#)

¹⁴ Colombia peace - WOLA, 14/05/2020, [url](#)

¹⁵ AS/COA, 03/08/2018, [url](#)

gedetailleerd tijdschema voor de demobilisatie vast, met toezicht door een missie van de VN. Vervolgens legde het procedures, voordelen en verantwoordelijkheden vast voor de terugkeer van ex-strijders in de Colombiaanse samenleving. In de maanden na de ratificatie van het akkoord reisden de leden van de FARC-EP naar de zogenaamde transitiezones en begon een proces van zes maanden voor demobilisatie en ontwapening. Elke site werd bewaakt door een speciale politie-eenheid van 1.200 personen (Unidad Policial para la Edificación de la Paz, UNIPPEP) en militairen die een speciale veiligheidszone rond de site in stand hielden. Tijdens de demobilisatiefase vonden er binnen de perimeter van de transitiezones geen ernstige incidenten plaats.¹⁶ Op 15 augustus 2017 was het demobilisatieproces voltooid.¹⁷ In januari 2020 waren in totaal 13.185 voormalige FARC-leden officieel gedemobiliseerd. Allen kwamen in aanmerking voor een maandelijks bedrag van 90 % van het minimumloon gedurende twee jaar, samen met een pakket onderwijs, training en toegang tot de gezondheidszorg. Na 15 augustus 2017 hield de FARC-EP officieel op te bestaan en mochten hun leden de transitiezones vrij verlaten. De naam van de zones werd sindsdien veranderd in Territorial Training and Reincorporation Spaces (Espacios Territoriales de Capacitación y Reincorporación, ETCR's).¹⁸

Begin september 2017 hield de FARC-partij haar eerste partijcongres in Bogota waar ze haar naam veranderde in Fuerza Alternativa Revolucionaria del Común (FARC). De FARC heeft het moeilijk kiezers aan te trekken en behaalde tijdens de lokale verkiezingen van oktober 2019, met 119.000 stemmen, slechts een mager resultaat. Twaalf van hun kandidaten raakten uiteindelijk verkozen, waarvan drie als burgemeester.¹⁹

Het geweld daalde na het vredesakkoord in grote delen van Colombia. De vredesovereenkomst heeft volgens experts veel winst opgeleverd.²⁰ Bepaalde gebieden in Colombia blijven onder invloed staan van de gewapende groeperingen en kennen terugkerend geweld. Plannen om het bereik van de regering in conflictgebieden te vergroten, om de herintegratie van ex-strijders in de samenleving te bevorderen en inspanningen om andere illegale gewapende groepen te ontmantelen, verliepen zeer moeizaam.²¹ Verschillende dissidente fronten van de FARC-EP verwierpen het vredesakkoord van 2016, weigerden demobilisatie en strijdden verder in lijn met de ideologie van de gewapende groepering, anderen vormden nieuwe criminele organisaties.²² Het gevolg is dat delen van het platteland nog steeds door conflict getroffen zijn.²³

In juni 2018 werd Iván Duque, criticus van het vredesakkoord, tot president verkozen na een campagne waarin hij belooft strenger op te treden tegen voormalige FARC-strijders.²⁴

Onderzoekers van het Kroc Institute for International Peace Studies van de Universiteit van Notre Dame, dat de uitvoering van de vredesovereenkomst officieel opvolgt op verzoek van zowel de Colombiaanse regering als de FARC, verklaren in hun *progress report* van april 2019 dat de regering van president Iván Duque wel veel van de beloften uit het vredesakkoord tracht na te komen. Meer dan twee derde van de verbintenissen in het akkoord zijn aangegaan, aldus het Kroc Institute, en meer dan een derde is voltooid of heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt.²⁵ Uit onderstaande tabel blijkt dat de autoriteiten vooral sterke vooruitgang hebben geboekt wat de beëindiging van het gewapende conflict en de transformatie van de FARC-EP tot een democratische politieke partij betreft.

¹⁶ Colombia peace - WOLA, 14/05/2020, [url](#)

¹⁷ UN Mission in Colombia, 22/09/2017, [url](#)

¹⁸ Colombia peace - WOLA, 14/05/2020, [url](#)

¹⁹ Colombia peace - WOLA, 14/05/2020, [url](#)

²⁰ World Politics Review, 29/04/2020, [url](#)

²¹ LAWG, WOLA et al., 04/2019, [url](#)

²² HIIK, 02/2019, p. 106, [url](#)

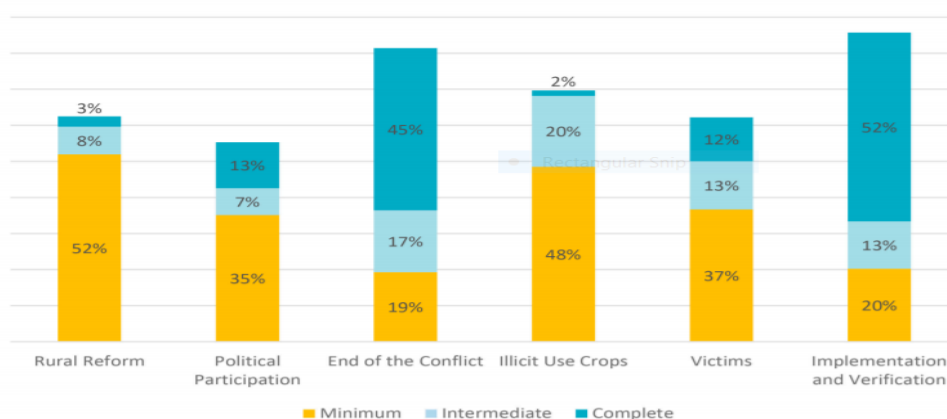
²³ LAWG, WOLA et al., 04/2019, [url](#)

²⁴ ICG, 12/07/2018, [url](#)

²⁵ Kroc Institute for International Peace Studies, 04/2019, [url](#)

Er zijn evenwel grote vertragingen bij de sociaal-economische herintegratie van ex-strijders. Dit heeft tot ontevredenheid geleid en wantrouwen onder sommige voormalige FARC-EP-strijders. Flinker vooruitgang werd ook gemaakt bij de opzet van een sterk institutioneel kader dat wettelijkheid verleent aan het hele vredesproces. Een grote uitdaging vormen de mechanismen voor overgangsjustitie, met inbegrip van de JEP en de waarheidscommissie waar sneller vooruitgang in zou moeten worden gemaakt. Een andere serieuze uitdaging bij de implementatie van het vredesakkoord vormt, volgens het *progress report* van het Kroc Institute, het gebrek aan voldoende beveiligingsgaranties voor ex-strijders van de FARC-EP en hun families, net als voor sociale leiders en mensenrechtenverdedigers in de voormalige FARC-gebieden. In veel van deze gebieden geldt geen effectieve bescherming, waardoor gemeenschappen het risico lopen aangevallen te worden door illegale gewapende groeperingen en criminele bendes.²⁶

FIGURE 3. Implementation overview of six points in the Colombian Final Accord

Implementatie vredesakkoord²⁷

In augustus 2019 publiceerde PARES een rapport over de veiligheidssituatie in Colombia na het vredesakkoord. Van de 281 gemeenten (op een totaal van 1.204²⁸) die zij vooraf belangrijk achtten in het kader van het vredesakkoord, waren er 123 gemeenten die voorheen werden gecontroleerd door de FARC-EP en waar nu illegale gewapende groeperingen en criminele organisaties de controle hadden. De overige meer dan 150 gemeenten waren volgens het onderzoek vrij van politiek geweld. Verder stelt PARES dat er zich, in 107 van deze 123 gemeenten waar de gewapende groeperingen aanwezig zijn, een effectief veiligheidsprobleem stelde.²⁹ Volgens het onderzoek van PARES kunnen deze postconflictzones worden onderverdeeld in verschillende categorieën op basis van de mate van criminele overname:

- Zones waarin de criminele overname vrijwel onmiddellijk plaatsvond na de terugtrekking van de FARC-EP. De regio's aan de Pacifische kust, de regio Bajo Cauca en Catatumbo zijn in deze situatie.
- Gebieden waar een machtsovername door de criminele groeperingen plaatsvond, gemiddeld zo'n anderhalf jaar na het vertrek van de FARC-EP, zoals in Putumayo, sommige delen van Caquetá en Vichada.³⁰

²⁶ Kroc Institute for International Peace Studies, 04/2019, [url](#)

²⁷ Kroc Institute for International Peace Studies, 04/2019, [url](#)

²⁸ Het aantal gemeenten in Colombia verandert voortdurend. Eind 2019 waren het er 1.204. El Tiempo, 01/12/2019, [url](#)

²⁹ PARES, 28/08/2019, [url](#)

³⁰ PARES, 28/08/2019, [url](#)

- zones van waaruit de FARC-EP vertrok en waar noch de staat, noch criminele organisaties hun plek innamen. Als gevolg hiervan namen de indicatoren voor onveiligheid, zoals diefstal en het plunderen van vee, toe. Dit was niet het werk van goed gestructureerde criminele organisaties maar eerder van gewone criminelen. De regio ten zuiden van Tolima, verschillende gebieden in het departement Valle del Cauca en Huila zijn goede voorbeelden van dit fenomeen.³¹

In maart 2019 voerde de Immigration and Refugee Board of Canada (IRB) een *fact-finding*-missie uit in Colombia. In haar rapport over de implementatie van het vredesakkoord kwam de IRB tot de conclusie dat het vredesproces slechts gedeeltelijk was voltooid omdat tal van gewapende actoren nog steeds actief waren, zoals andere guerrillagroepen, paramilitaire groepen en drugshandelorganisaties.³²

³¹ PARES, 28/08/2019, [url](#)

³² IRB, 03/2020, [url](#)

2. Huidige toestand van het conflict

Colombia werd tijdens de afgelopen referentieperiode geconfronteerd met een aantal belangrijke uitdagingen zoals aanhoudende straatprotesten tussen november 2019 en februari 2020³³, de aanhoudende instroom van Venezolaanse vluchtelingen en sinds maart 2020 ook de impact van de pandemie veroorzaakt door het virus COVID-19.

2.1. Vooruitgang van het vredesakkoord

De VN-verificatiemissie in Colombia wijst in haar rapport van eind maart 2020 op het feit dat er nog steeds vooruitgang wordt geboekt op het vlak van de implementatie van het vredesakkoord, maar dat voor de verslagperiode tussen december 2019 en maart 2020 beide partijen elkaar bleven beschuldigen van schendingen van het vredesakkoord. Zo verweet de politieke partij FARC de autoriteiten onvoldoende beschermingsmaatregelen te nemen ten aanzien van voormalige strijders. Op 26 februari 2020 woonden nog 2.757 ex-strijders in de 24 ETCR's. Elke site wordt nog steeds beschermd door zo'n 100 militairen en leden van de politie.³⁴ Maar volgens de VN waren er in maart 2020 ook zo'n 9.412 ex-FARC-strijders die buiten de ETCR's woonden. Het VN-rapport wijst erop dat de bescherming van deze ex-strijders een grote uitdaging is en dat het aantal moorden op deze ex-strijders sterk is toegenomen.³⁵ De autoriteiten van hun zijde stellen zich vragen bij de toewijding van de FARC aan het akkoord. In haar rapport van eind juni 2020 wijst de VN-verificatiemissie, voor de verslagperiode tussen april en eind juni 2020, op de negatieve impact van het coronavirus op de implementatie van een aantal maatregelen uitgelijnd in het vredesakkoord, maar dat beide partijen toegewijd blijven aan de uitvoering ervan.³⁶ Andere bronnen wijzen er wel op dat de Colombiaanse president via parlementaire weg bepaalde bepalingen van het vredesakkoord probeert aan te passen of te annuleren.³⁷

De twaalf voormalige strijders en kandidaten van de partij FARC die bij de lokale verkiezingen van 2019 werden verkozen, hebben in januari 2020 hun functie opgenomen. Bovendien zijn zeven voormalige strijders, waaronder vier vrouwen, benoemd in functies in lokale en departementale administraties.³⁸ Op 20 juli 2020 werd Sandra Ramirez, gedurende 35 jaar strijdster bij de FARC-EP, na twee jaar in het parlement, verkozen in de raad van bestuur van de senaat.³⁹ Zowel Ramirez als FARC-partijleider Rodrigo Londoño verklaarden eind juli 2020 opnieuw dat gedwongen rekrutering nooit is voorgekomen bij de FARC-EP. Deze verklaringen gaan in tegen het werk van de vredescommissie (JEP) die 37 voormalige guerrillaleiders, waaronder Londoño, heeft opgeroepen te getuigen over gedwongen rekruteringen.⁴⁰

Midden juni 2020 publiceerde het Kroc Institute haar vierde *progress report* over het vredesakkoord in Colombia. Volgens het instituut vertraagt de implementatie van het vredesakkoord sterk en boekte Colombia slechts 6 % vooruitgang in de afgelopen periode. Volgens de onderzoekers is dit voor een groot deel te wijten aan het feit dat de meeste korte termijn doelen werden behaald en men in 2019 overging naar de implementatie van de middenlange en lange termijn doelen. Een kwantitatieve analyse van het Kroc Insitute toont dat, op het einde van het derde jaar van implementatie, 25 % van

³³ HRW, 10/03/2020, [url](#)

³⁴ Colombia Peace - WOLA, 14/05/2020, [url](#)

³⁵ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

³⁶ UNSC, 26/06/2020, [url](#)

³⁷ The New Humanitarian (Collins J.), 15/07/2020, [url](#)

³⁸ UNSC, 26/06/2020, [url](#)

³⁹ Colombia Reports, 22/07/2020, [url](#)

⁴⁰ El Espectador, 24/07/2020, [url](#)

de bepalingen zijn uitgevoerd. Nog eens 15 % van de bepalingen zijn halverwege, 36 % van de bepalingen zitten in de opstartfase en de resterende 24 % van de bepalingen werden nog niet opgestart. Maar ook het Kroc Institute erkent dat 2019 het dodelijkste jaar was voor sociale leiders en ex-FARC-strijders en dat deze moorden een verwoestende impact hebben op de uitvoering van het vredesakkoord en de perceptie van de voortgang ervan.⁴¹

Hoofdstuk vier van het vredesakkoord bevat een nationaal programma voor de vervanging van illegale cocagewassen en hulp bij de overgang naar legale teelten.⁴² Begin jaren negentig ging de regering van Colombia akkoord met een Amerikaans voorstel om het herbicide glyfosaat te sproeien uit vliegtuigen over gebieden waar boeren coca verbouwden. Het "besproeiingsprogramma" begon in 1994. Deze praktijken liepen door tot in 2016. Het vredesakkoord verbood het besproeien van de gewassen met chemische middelen niet, maar vermeldde het wel duidelijk als laatste redmiddel omwille van de grote schade voor mens en milieu. Tussen 2016 en juni 2020 vonden geen besproeiingen van de cocaplantages plaats maar werkten de autoriteiten enkel via manuele uitroeing van de plantages en via de cocavervangingsprogramma's. Maar Colombia staat momenteel onder enorme druk van de Verenigde Staten om de besproeiingen opnieuw te hernemen.⁴³

Volgens een rapport van het United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) dat half juni 2020 werd uitgegeven, is de totale oppervlakte van de cocagewassen in 2019 met 9 % afgenomen tot 154.000 hectare. Maar de werkelijke cocaïneproductie steeg lichtjes en bereikte een van de hoogste niveaus van de afgelopen jaren ondanks historische inbeslagnames van de drug. Het contrast tussen deze twee bevindingen laat zien dat uitroeiingsacties op korte termijn enig effect hebben gehad, maar dat de drugshandelaren eveneens de productie- en teelttechnieken hebben verbeterd. In verschillende conflictgebieden is de cocateelt afgenomen, hoewel deze blijft bestaan in grensgebieden, natuureservaten en andere kwetsbare gebieden zonder een sterke aanwezigheid van de staat. De grootste productie-enclaves bevinden zich momenteel in Catatumbo (Norte de Santander); bepaalde gemeenten in Tumaco, El Charco and Olaya Herrera (Nariño); het gebied El Naya (Cauca and Valle del Cauca); bepaalde gemeenten in Tarazá, Valdivia and Cáceres (Antioquia); bepaalde gemeenten van Algeria and El Tambo (Cauca); en bepaalde delen van Valle del Guamuez, San Miguel and Puerto Asís (Putumayo).⁴⁴ Het lijkt erop dat de militairen die verantwoordelijk zijn voor de manuele uitroeiing van de cocagewassen vrijgesteld werden van de strenge *lockdown*-maatregelen ten gevolge van het coronavirus. Verschillende bronnen wijzen zelfs op een toename van dit soort acties sinds de *lockdown*, vooral in de departementen Norte de Santander, Caquetá en Putumayo. InSight Crime linkt deze cocabestrijdingsoperaties aan de dood van twee burgers eind maart-begin april 2020, in Tumaco (Nariño) en in Sardinata (Catatumbo).⁴⁵ De toename van de uitroeiingsacties van de autoriteiten leidde ook tot verschillende protesten van boeren-, inheemse en Afro-gemeenschappen omdat het cocablad de belangrijkste bron is van hun levensonderhoud. Deze situatie leidde tot confrontaties waarbij sinds het begin van de verplichte *lockdown*, drie boeren en een inheemse man met gewoerschoten omkwamen.⁴⁶ Op 11 juli 2020 deelde het ministerie van Defensie de gemeentebesturen in de regio Catatumbo mee dat de nationale politie vanaf eind juli 2020 opnieuw zou beginnen met het besproeien van cocaplantages in deze gebieden. Amnesty International (AI) wijst erop dat dit zou kunnen leiden tot schendingen van de mensenrechten in de boerengemeenschappen aangezien deze inwoners voor hun levensonderhoud volledig afhankelijk zijn van de coca. Zo verklaarde de directeur voor de regio

⁴¹ Kroc Institute for International Peace Studies, 16/06/2020, [url](#)

⁴² UNSC, 26/03/2020, [url](#)

⁴³ Colombia Peace – WOLA, 28/03/2020, [url](#)

⁴⁴ UNODC, 17/06/2020, [url](#)

⁴⁵ InSight Crime (Cardenas J.), 20/05/2020, [url](#)

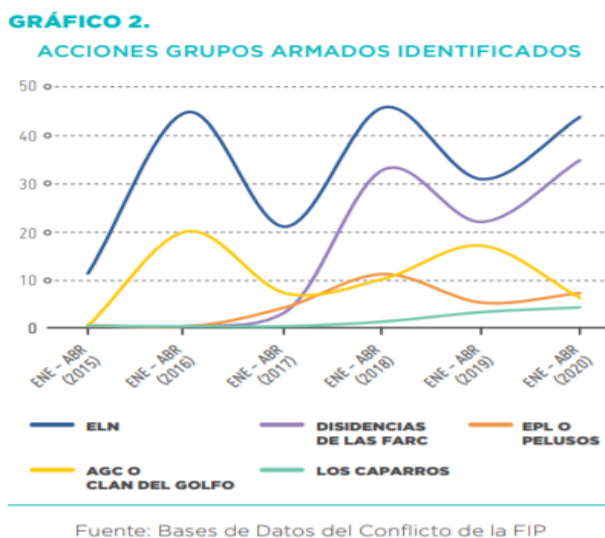
⁴⁶ El Espectador (Arévalo N.), 02/06/2020, [url](#)

Zuid-Amerika van AI: "Operations to forcibly eradicate coca crops in the context of the COVID-19 pandemic are a death sentence for rural communities."⁴⁷

2.2. Evolutie van het geweld

Eind mei 2020 geeft de Fundación Ideas para la Paz (FIP) een rapport uit over het gewapend conflict en zijn impact voor de eerste vier maanden van 2020. Volgens FIP vonden in het eerste semester van 2020 geregeld gewapende confrontaties plaats, met een toename van offensieve acties van de ordetroepen tegen de gewapende groeperingen. De dodelijkheid is echter afgenomen: zowel langs de kant van de ordetroepen als bij de gewapende groeperingen kwamen minder personen om het leven dan de vorige verslagperiode, aldus het rapport.⁴⁸ De FIP baseert zich hiervoor op de nationale pers, aangevuld met regionale bronnen. Uit dit onderzoek blijkt dat de gewapende confrontaties van de ordetroepen met 32 % zijn toegenomen. Het hoogste aantal confrontaties (38 %) vond plaats tussen de ordediensten en de Golf Clan/AGC en een splitsing van deze structuur die bekend staat als Los Caparros betrokken. Dan volgen de gewapende confrontaties tegen het ELN en de dissidente groeperingen van de FARC-EP (elk met 31 %). Zo'n 72 % van het geweld van de ordetroepen tegen de gewapende criminele bendes en rebelligroeperingen concentreerde zich in drie departementen: Antioquia (vooral in de gemeenten Cáceres, Ituango en Tarazá), Cauca en Norte de Santander.⁴⁹

Ook de gewapende activiteiten uitgevoerd door de gewapende groeperingen (aanvallen op de ordediensten, op de olie-infrastructuur en op de bevolking en hun eigendommen, verbranden van voertuigen) stegen in de eerste vier maanden van 2020 met 30 %, volgens het onderzoek van de FIP. De meest actieve gewapende groeperingen waren het ELN en de FARC-dissidenten.⁵⁰

Acties van de gewapende groeperingen (jan-april 2020)⁵¹

Tijdens de eerste twee maanden van de coronacrisis in Colombia (maart-april 2020) bleef het aantal acties van de ordetroepen hoog, terwijl het aantal acties van de gewapende groeperingen daalde. De

⁴⁷ AI, 22/06/2020, [url](#)

⁴⁸ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁴⁹ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁵⁰ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁵¹ FIP, 24/05/2020, [url](#)

daling van de activiteit van de gewapende groeperingen is deels te verklaren door het eenzijdige staakt-het-vuren dat het ELN voor de maand april afkondigde (zie infra), aldus de FIP.⁵²

Wat de gedwongen verplaatsingen betreft, stelde het onderzoek van de FIP, dat zich hiervoor baseerde op cijfers van UNOCHA, een lichte stijging vast van 5 %, geconcentreerd in de departementen Nariño, Putumayo en Antioquia.⁵³

De Mission to Support the Peace Process in Colombia of the Organization of American States (MAPP / OAS) maakte in haar halfjaarlijkse verslag van juni 2020 melding van een hoge mate van geweld, gepleegd in de tweede helft van 2019, door illegale gewapende groepen tegen gemeenschappen en sociale leiders. Roberto Menéndez, hoofd van de MAPP / OAS, verklaarde:⁵⁴

"[...] de aanhoudende gedwongen rekrutering van kinderen en adolescenten is alarmerend, evenals de installatie van antipersoonsmijnen en geïmproviseerde explosieven, ontvoeringen, seksueel geweld, opsluiting en ontheemding, die een diepgaande impact hebben op de inheemse gemeenschappen, gemeenschappen van Afro-afstammelingen en van boeren." [vertaling]

Eind juni 2020 werd Colombia opgeschrikt door een verkrachtingszaak van een 13-jarig meisje behorende tot de inheemse Embera-gemeenschap in Risaralda. Het meisje zou zijn meegenomen door enkele militairen en vervolgens verkracht. Zeven soldaten werden in deze zaak opgepakt en legden bekentenissen af. De zaak bracht eveneens andere verkrachtingszaken van militairen opnieuw onder de aandacht.⁵⁵

Wat het aantal moorden (*homicidios*) betreft, meldt InSight Crime dat na een gestage daling tussen 2002 en 2017 en een kleine stijging in 2018, de moordcijfers in Colombia opnieuw daalden in 2019. De 12.825 moorden die in 2019 werden geregistreerd, leverden een moordcijfer op van 25,4 per 100.000 burgers, een lichte daling ten opzichte van de 12.923 moorden in 2018.⁵⁶ De FIP kwam in haar onderzoek voor de eerste maanden van 2020 tot een gelijkaardige conclusie. De organisatie stelde een daling vast op nationaal niveau met 16 %. Wel was er sprake van een stijging van het aantal moorden in Santa Marta (Magdalena), Tarazá en Segovia (Antioquia) en El Tambo (Cauca).⁵⁷ Begin juli 2020 gaven de Colombiaanse autoriteiten aan dat het huidige moordcijfer 23,31 moorden per 100.000 inwoners bedraagt. Dit is het laagste cijfer in 46 jaar. De directeur van de afdeling burgerveiligheid van de politie, generaal Jorge Luis Vargas, verklaarde in de krant El Heraldó dat tussen 1 januari en 28 juni 2020 het aantal moorden met 14 % daalde, van 6.128 gewelddadige sterfgevallen in 2019 tot 5.281 in dezelfde periode in 2020.⁵⁸ Volgens Vargas worden deze sterfgevallen voornamelijk geregistreerd op de plaatsen waar de criminele organisaties territoriale geschillen uitvechten. De moordcijfers in gebieden in Bajo Cauca, Antioquia of Cauca daalden niet. Ook in andere steden zoals Bello, Soledad, Santa Marta, Magdalena en het district Ciudad Bolívar in Bogota, daalden de cijfers niet. In de hoofdstad werden 494 moorden geregistreerd tijdens de eerste helft van 2020, acht meer dan in dezelfde periode van 2019.⁵⁹ Uit politiestatistieken blijkt ook dat de autoriteiten dit jaar in 496 gemeenten geen moorden registreerden, wat overeenkomt met 45 % van het nationale grondgebied. De officier merkte op dat moorden uitgevoerd door huurmoordenaars met 15 % zijn afgenomen.⁶⁰

⁵² FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁵³ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁵⁴ OAS, 19/06/2020, [url](#)

⁵⁵ NYT, 08/07/2020, [url](#)

⁵⁶ InSight Crime, 28/01/2020, [url](#)

⁵⁷ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁵⁸ El Heraldó (Betin T.), 02/07/2020, [url](#)

⁵⁹ Noticias Financieras English via Factiva, 03/07/2020, [url](#)

⁶⁰ El Heraldó (Betin T.), 02/07/2020, [url](#)

De moordcijfers voor de steden die bekend staan als eerder gewelddadig, zoals Tumaco (Nariño) en Buenaventura (Valle del Cauca) blijven grotendeels gelijk. Gedurende de eerste vier maanden van 2019 telde Tumaco 53 moorden, tegenover 50 in dezelfde periode in 2020. Buenaventura kende in diezelfde periode 36 moorden, tegenover 33 in 2020.⁶¹

Voorzichtigheid is geboden met deze analyse van de moordcijfers aangezien ze beïnvloed wordt door de maatregelen die door de autoriteiten werden genomen ter preventie van COVID-19. Cijfers voor de maand juni 2020 tonen in verschillende steden opnieuw stijgingen naarmate de quarantaine-maatregelen meer versoepelingen kenden.⁶²

Deze daling van het aantal moorden is echter niet van toepassing op de aanvallen en moorden op de sociale leiders (zie hoofdstuk 5.2.1).⁶³ De denktank Centro de Recursos para el Análisis del Conflicto (CERAC) die het politieke geweld in Colombia monitort, stelt voor het eerste half jaar van 2020 een stijging vast van 55 % voor het aantal moorden op politieke en sociale activisten tegenover 2019. Deze moorden vonden volgens deze denktank plaats in 59 van de meer dan 1.100 Colombiaanse gemeenten, de meeste in de departementen Cauca, Antioquia en Putumayo.⁶⁴

2.3. Uitbraak van de coronacrisis en de invloed op het geweld

Colombia nam al vroeg bij de detectie van de eerste gevallen van COVID-19 sterke preventiemaatregelen. De nationale noodtoestand werd afgekondigd op 6 maart 2020, de grenzen werden gesloten, de scholen gingen dicht op 14 maart 2020 en vanaf 25 maart ging het ganse land in *lockdown*. In mei 2020 verklaarde de Wereldgezondheidsorganisatie (World Health Organisation, WHO) de hele regio in Zuid-Amerika het nieuwe epicentrum van de epidemie, waarbij Brazilië, Peru en Chili in de top 10-landen van de globale ranking van de epidemie voorkwamen. Deze vroege maatregelen van de Colombiaanse autoriteiten hielden de infectie min of meer onder controle in vergelijking met sommige van de buurlanden, maar Colombia bleef evenmin gespaard. Op 22 juni 2020 telde Colombia 68.836 bevestigde gevallen en 2.353 overlijdens.⁶⁵ Op 7 juli 2020 kondigde de president een verlenging van de quarantainemaatregelen aan, minstens tot 1 augustus 2020. Inwoners mochten twee uur per dag hun huizen verlaten.⁶⁶ Die dag telde Colombia 124.494 bevestigde gevallen en 4.359 overlijdens. Bogota was op dat moment met 39.248 bevestigde besmettingen het hardst getroffen door het virus, gevolgd door Valle del Cauca, Bolívar, Antioquia, Nariño, Cundinamarca en Amazonas met 2.391 bevestigde besmettingen.⁶⁷ Vanaf 13 juli 2020 trof de burgemeester van Bogota nog strengere maatregelen om het virus in de hoofdstad te bedwingen, dit omdat tijdens de eerste tien dagen van juli het aantal gevallen er met de helft was gestegen. Zo kondigde zij tussen 13 juli en 23 augustus 2020 in acht zones van de stad alternierende *lockdowns* plaatsvinden waarbij geen enkele activiteit (buiten de essentiële) nog zou zijn toegestaan.⁶⁸

Wat de impact van de maatregelen ter bestrijding van COVID-19 op het geweld ten aanzien van burgers betreft, stelt onderzoeker Adam Miller van ACLED half mei 2020 dat sinds de quarantainemaatregelen het geweld ten aanzien van burgers niet is gestegen, dat het aantal incidenten stabiel is gebleven. Wel noteert hij een verschuiving van het geweld. Waar dit voor de quarantainemaatregelen voorkwam in zeventien departementen, ging het in april-mei 2020 maar om

⁶¹ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁶² El Tiempo, 27/06/2020, [url](#)

⁶³ FIP, 24/05/2020, [url](#)

⁶⁴ CERAC, 08/07/2020, [url](#)

⁶⁵ Washington Post (Ignatius D.), 22/06/2020, [url](#)

⁶⁶ El Nuevo Siglo, 07/07/2020, [url](#)

⁶⁷ El Nuevo Siglo, 07/07/2020, [url](#)

⁶⁸ El Tiempo, 13/07/2020, [url](#)

negen departementen, waarbij vooral het geweld in Cauca een sterke stijging kende (35 %). Ook het aandeel gewelddaden gepleegd door de FARC-EP-dissidenten nam toe in deze periode.⁶⁹

COVID-19 bood eveneens enkele opportuniteiten voor de diverse gewapende en criminele groeperingen in Colombia. Kort nadat op 23 maart 2020 een nationale quarantaine werd opgelegd, begonnen de gewapende groeperingen eigen *lockdown*-maatregelen op te leggen in gebieden onder hun territoriale invloed en controle.⁷⁰ Het Colombiaanse persbureau Verdad Abierta verzamelde bewijzen van pamfletten, berichten op sociale media en foto's waarop de gewapende groeperingen de inwoners van de gemeenschappen waarschuwden dat ze zich moesten houden aan de verplichte *lockdown* van de regering.⁷¹ Het Bureau van de ombudsman waarschuwde eveneens dat de rebellen en criminele groeperingen gebruik maakten van de *lockdown* om hun territoriale controle uit te breiden en de pandemie gebruiken in hun militaire voordeel. Zo waarschuwde het Bureau van de Ombudsman dat de groeperingen de commerciële activiteiten en vrijetijdsbestedingen reguleerden, de prijzen van voedsel en medische voorzieningen controleerden, land- en waterwegen in sommige regio's blokkeerden en de aankomst van voedsel en medicijnen beperkten. De ombudsman documenteerde volgens de krant El Universo ten minste tien moorden in de departementen Arauca, Cauca en Nariño die, naar verluidt, waren gepleegd omdat de slachtoffers de opgelegde maatregelen hadden geschonden.⁷² Tijdens een aanval op een medische missie in Nariño kwamen bijvoorbeeld twee personen, de chauffeur en een patiënt, om het leven.⁷³ Op 15 juli 2020 publiceert ook HRW een gedetailleerd rapport over de manieren waarop de gewapende groeperingen maatregelen opleggen aan de bevolking, zogenaamd om de verspreiding van het coronavirus te verhinderen.⁷⁴ Het onderzoek van de mensenrechtenbeweging toont aan dat de gewapende groeperingen verschillende regels zoals avondklokken, *lockdowns* en andere maatregelen hebben opgelegd in delen van ten minste 11 van de 32 departementen, namelijk in, Arauca, Bolívar, Caquetá, Cauca, Chocó, Córdoba, Guaviare, Huila, Nariño, Norte de Santander en Putumayo. In ten minste vijf staten gebruikten de groeperingen geweld om de naleving af te dwingen. Meestal communiceerden ze via pamfletten en WhatsApp-berichten. Volgens HRW gaan deze maatregelen soms ook verder dan degene opgelegd door de overheid. De autoriteiten laten ook tijdens de *lockdown* mensen naar buiten voor de hoogst noodzakelijk zaken, zoals het kopen van medicijnen of voedsel. Maar volgens getuigenissen in het HRW-rapport mochten zelfs de zieke mensen in delen van Nariño, Arauca, Putumayo, en Guaviare niet hun huizen verlaten van de groeperingen. HRW documenteerde negen moorden die verband hielden met maatregelen van gewapende groeperingen om de verspreiding van COVID-19 te voorkomen. Zes hiervan vonden plaats in Cauca.⁷⁵

Er zijn ook berichten over bedreigingen door een van de groeperingen tegen personen die zogenaamd COVID-19 zouden verspreiden onder de bevolking of die besmet zouden zijn met het virus.⁷⁶ AI meldt dat gewapende groeperingen sociale leiders ervan beschuldigen zich niet te houden aan de quarantaine om zo de aandacht af te leiden van het echte politieke motief van een moord.⁷⁷

Ook criminele bendes konden door de *lockdown* hun aanwezigheid in sommige gebieden verder verankeren, zoals bijvoorbeeld in de stad Medellín. De verschillende gewapende bendes namen er tijdens de *lockdown* bepaalde taken van de overheid over zoals het uitdelen van sanitaire producten

⁶⁹ ACLED, 14/05/2020, [url](#)

⁷⁰ Verdad Abierta (Restrepo E.), 08/04/2020, [url](#)

⁷¹ Verdad Abierta (Restrepo E.), 08/04/2020, [url](#)

⁷² El Universo, 18/05/2020, [url](#)

⁷³ RCN Radio, 04/04/2020, [url](#)

⁷⁴ HRW, 15/07/2020, [url](#)

⁷⁵ HRW, 15/07/2020, [url](#)

⁷⁶ Colectivo de Abogados, 09/04/2020, [url](#)

⁷⁷ AI, 22/06/2020, [url](#)

en voedsel. Analisten stellen in The Conversation dat dit soort acties tijdens de quarantaine de populariteit van de bendes in de wijken, maar ook de controle die ze hebben over de lokale bevolking, zal doen stijgen.⁷⁸

Ook de rekrutering van minderjarigen is sinds het uitbreken van de coronapandemie in Colombia opnieuw gestegen. Op 9 juni 2020 hekelde de procureur-generaal, Fernando Carrillo Flórez, de illegale rekrutering en de inzet van minderjarigen voor het plegen van misdaden en moorden. Zowel het ELN, de dissidente groeperingen van de voormalige FARC-EP en acht andere illegale gewapende groeperingen maken zich hieraan schuldig.⁷⁹ Volgens de in Bogota gevestigde ngo Coalición contra la Vinculación de Niñas, Niños y Jóvenes al Conflicto Armado en Colombia (COALICO) werden, tussen januari en april 2020, 128 gevallen van rekrutering van kinderen geregistreerd⁸⁰, wat meer dan het dubbele is van het aantal geregistreerde rekruteringen voor 2019.⁸¹ Meer dan 30 van deze rekruteringen werden geregistreerd in april, toen het land in volledige *lockdown* was.⁸² Volgens onderzoeker Julia Castellanos van COALICO, is de *lockdown* de ideale gelegenheid voor de gewapende organisaties om kinderen te rekruteren of ouders te bedreigen om hun kinderen te laten toetreden tot de groepering. Doordat de scholen zijn gesloten en minder dan 10 % van de kinderen in deze gebieden toegang heeft tot een computer zijn zij een makkelijk doelwit. Veel arme plattelandsfamilies hebben ook geen enkel inkomen meer door de *lockdown* en de groeperingen bieden hen vervolgens voedsel aan in ruil voor de diensten van hun kinderen. Groeperingen zoals het ELN gebruiken de *lockdown* ook om gedetailleerde informatie te vergaren over de kinderen en families in de gebieden onder hun controle om hen makkelijker te kunnen bedreigen, aldus een onderzoek van InSight Crime. En ook het bestrijden van deze illegale rekruteringen is door de *lockdown* veel moeilijker omdat de organisaties die hier doorgaans tegen strijden niet naar de gebieden mogen reizen.⁸³

Jorge Restrepo, directeur van de denktank CERAC, verklaarde eind juni 2020 in een interview met El Nuevo Siglo over de impact van de quarantainemaatregelen op het geweld dat het aantal moorden inderdaad drastisch is gedaald omwille van de *lockdown*, maar dat deze daling zich niet doorzet bij wat hij noemt het "politieke geweld", het geweld dat zich richt tegen activisten, gemeenschapsleiders en mensenrechtenactivisten. Ook het geweld ten aanzien van voormalige FARC-EP-strijders daalde niet. Volgens Restrepo kan men zich in een aantal gebieden aan een opflakking van het geweld verwachten eens de coronamaatregelen voorbij zijn. Dit omdat de organisaties opnieuw een grotere greep hebben op bepaalde gebieden en ze hun inkomstenverlies ook zullen willen compenseren.⁸⁴ Ook andere analisten vrezen een verslechtering van de situatie eens de coronapandemie voorbij is omwille van de toegenomen controle van de gewapende groeperingen in bepaalde gebieden tijdens de *lockdown*.⁸⁵

3. Strijdende partijen

Dit hoofdstuk gaat dieper in op de meest relevante ontwikkelingen omtrent de belangrijkste gewapende groeperingen.

⁷⁸ The Conversation (Gomez C.), 22/06/2020, [url](#)

⁷⁹ Procuraduría general de la Nación, 09/06/2020, [url](#)

⁸⁰ El Espectador (Avila C.), 17/05/2020, [url](#)

⁸¹ COALICO, 04/2020, [url](#)

⁸² El Espectador (Avila C.), 17/05/2020, [url](#)

⁸³ InSight Crime (Loaiza L.), 22/06/2020, [url](#)

⁸⁴ El Nuevo Siglo, 29/06/2020, [url](#)

⁸⁵ Ebus B., Skype-gesprek, 15/06/2020

3.1. Dissidenten van de gedemobiliseerde FARC

Terwijl ongeveer 13.000 FARC-leden formeel demobiliseerden, verwierpen 800 strijders het vredesakkoord volledig en weigerden ze deel te nemen aan het demobilisatieproces.⁸⁶ Van degenen die het demobilisatieproces wel hebben doorgemaakt, schat PARES dat eind 2019 ongeveer 830 strijders de wapens weer hadden opgenomen.⁸⁷ Deze ongeveer 1.600 voormalige FARC-EP-leden die gewapend bleven, opereren binnen 23 dissidente groeperingen die actief zijn in 85 van de meer dan 1.100 gemeenten van Colombia. Hieraan moeten ondertussen nog tussen de 600 à 800 nieuwe rekruten zonder guerrilla-achtergrond worden toegevoegd.⁸⁸ Deze groeperingen variëren in grootte van enkele tientallen tot een paar honderd leden. Ook de FIP benadrukt dat de dissidente groeperingen niet alleen uit voormalige guerrillastrijders van de FARC bestaan. De samenstelling is afhankelijk van het gebied. Ze nemen kleine criminele groepen op die al lokaal actief waren. De groeperingen hebben wel niet de militaire capaciteit, macht en territoriale controle die de FARC-EP vroeger had. Ze hebben geen eengemaakt commando en maken ook geen deel uit van dezelfde structuur.⁸⁹ In een rapport van december 2019 vermeldt de FIP dat naast de strijders er ook zo'n 1.760 personen betrokken zijn bij deze groeperingen via lidmaatschap van ondersteunende netwerken.⁹⁰

PARES verklaarde in februari 2020 dat van de 23 dissidente groepen er elf gehergroepeerd waren rond het Frente Primero (Eerste Front) geassocieerd met Gentil Duarte, vier rond het Front Segundo Marquetalia, geassocieerd met Iván Márquez, terwijl de rest onafhankelijk opereerde en zich wijdde aan de handel in verdovende middelen en in een proces van ontbinding verkeerden.⁹¹ Bijlage 2 bevat een overzicht van deze hergroepering. Het Frente Primero onder Duarte controleert het grootste gebied. Het ziet zichzelf als de voortzetter van de oorspronkelijke FARC-EP met communicaties die in de lijn liggen van de vroegere FARC-EP-propaganda. De tweede groep rond Iván Márquez is het meest bekende Front aangezien hun leider een van de hoofdonderhandelaars was voor de FARC-EP tijdens de vredesonderhandelingen. De aankondiging van Iván Márquez om het vredesproces te verlaten en terug te keren naar de gewapende strijd eind augustus 2019 zond een schokgolf door Colombia.⁹² Het is verre van duidelijk in welke mate dissidente groepen werkelijk onder het bevel van deze structuren staan, aldus het WOLA.⁹³

Volgens een analyse van het WOLA maken alle dissidente groeperingen zich schuldig aan mensenrechtenschendingen. Ze schenden routinematig de persoonlijke integriteit van burgers. Ze maken zich niet zo frequent schuldig aan bloedbaden (drie of meer moorden tegelijk), maar plegen eerder selectieve moorden en voeren zogenaamde sociale zuiveringsoperaties gericht op drugsverslaafden, arme mensen, prostituees of kleine criminelen.⁹⁴ Ze zijn eveneens verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de rekrutering van kinderen, ongeveer een kwart van de gevallen volgens een beperkt recent onderzoek uitgevoerd door het Observatorio para la Protección de los Derechos y Bienestar de los Niños, Niñas y Adolescentes (OPROB).⁹⁵ Tijdens de eerste maanden van de coronacrisis verdubbelde het aantal rekruteringen van minderjarigen onder andere door de dissidente groepen.⁹⁶ Gevechten tussen dissidenten, of tussen dissidenten en paramilitaire groeperingen, zorgen

⁸⁶ Colombia Peace - WOLA, 24/04/2020, [url](#)

⁸⁷ PARES, 27/01/2020, [url](#)

⁸⁸ Semana (Avila A.), 08/01/2020, [url](#)

⁸⁹ FIP, s.d., [url](#)

⁹⁰ FIP, 12/2019, [url](#)

⁹¹ PARES, 02/2020, [url](#)

⁹² Colombia Peace - WOLA, 24/04/2020, [url](#)

⁹³ Colombia Peace - WOLA, 24/04/2020, [url](#)

⁹⁴ Colombia Peace - WOLA, 24/04/2020, [url](#)

⁹⁵ Reuters (Acosta L.), 30/01/2020, [url](#)

⁹⁶ InSight Crime (Loaiza L.), 22/06/2020, [url](#)

vaak voor massa-ontheemding in de gemeenschappen, zoals bijvoorbeeld gebeurde in Olaya Herrera, Nariño, in december 2019 en januari 2020, waar meer dan 2.300 mensen werden verdreven.⁹⁷ Dissidente groeperingen zijn bovendien ook vaak verantwoordelijk voor de moorden op gedemobiliseerde FARC-EP-leden en ze worden door de Colombiaanse veiligheidstroepen beschuldigd van een moordpoging op de grote leider van de politieke FARC-partij, Rodrigo Londoño, in januari 2020.⁹⁸

Voorafgaand aan hun demobilisatie had de FARC-EP uitgebreide afpersingsnetwerken in de gebieden onder hun controle. Deze betalingen, bekend als *vacunas* (vaccins) of *impuestos de guerra* (oorlogstaxen) zorgden voor een gestage stroom van inkomsten voor de guerrillastrijders. De dissidente FARC-groeperingen zetten dit systeem van afpersingen voort en gaan vaak nog verder dan hun voorgangers, volgens een onderzoek van InSight Crime.⁹⁹ Midden maart 2020 werden ook twee toeristen ontvoerd door gewapende dissidenten in Cauca. Er werd losgeld gevraagd maar uiteindelijk werd het tweetal midden juni 2020 bevrijd door het Colombiaanse leger.¹⁰⁰

Dissidente groeperingen worden ook beschuldigd van misdaden tegen het milieu. De groep onder leiding van Gentil Duarte wordt er onder meer van beschuldigd bewakers uit nationale parken in het zuiden van Colombia te hebben gedwongen ontbossing, veeteelt en cocateelt in parkgebieden te tolereren.¹⁰¹

3.2. Ejército de Liberación Nacional (ELN)

Vandaag telt het ELN naar schatting zo'n 2.500 à 3.000 gewapende strijders. Ze werken ook met deeltijdse strijders en burgers die hun netwerken steunen. Op deze manier komt men al snel uit bij 5.000 leden. Het ELN is hiermee vandaag Colombia's grootste rebellengroepering. De groepering wordt geleid door een vijfkoppig centraal commando, waarvan twee leden (Gabino en Pablo Beltrán) verblijven in Cuba na de afgesprongen vredesonderhandelingen begin 2019. President Juan Manuel Santos voerde in de periode van de vredesonderhandelingen met de FARC-EP eveneens gesprekken met het ELN. Deze vredesonderhandelingen werden onder het presidentschap van Iván Duque beëindigd ten gevolge van de aanslag op de politieschool op 17 januari 2019, waarbij 99 slachtoffers vielen en 22 cadetten werden gedood.¹⁰²

De onderzoeksorganisatie CINEP schrijft in haar onderzoek getiteld *Waarom het zo moeilijk onderhandelen is met het ELN?* [vertaling] dat de groepering een zeer heterogene organisatie is. Er is wel een centraal gezag maar dat is er nooit in geslaagd alle lokale structuren volledig te integreren. De lokale eenheden opereren met een brede autonomie en weinig coördinatie.¹⁰³ Het ELN onderhoudt een hecht contact met de bevolking en is sterk afhankelijk van deeltijdse leden en milities. Dit alles maakt het moeilijker om met het ELN te onderhandelen en om de groepering militair te bestrijden.

Het ELN is sinds de demobilisatie van de FARC-EP bezig aan een stevige expansie, waarbij er enkel in 2017 al 1.000 leden bijkwamen. Ook leidde deze expansie haar naar nieuwe invloedzones waar voordien de FARC-EP aanwezig was. Dit bracht de organisatie ook in conflict met andere groeperingen zoals de EPL en de Golf Clan die eveneens de controle wensten over deze vroegere FARC-EP-

⁹⁷ La Silla Vacía (soto L.), 23/06/2020, [url](#)

⁹⁸ Semana, 26/01/2020, [url](#)

⁹⁹ InSight Crime, 04/2020, [url](#)

¹⁰⁰ BBC, 19/06/2020, [url](#)

¹⁰¹ El Tiempo (Hernandez T.), 24/02/2020, [url](#)

¹⁰² FIP, 28/01/2020, [url](#)

¹⁰³ CINEP, 12/2019, [url](#)

territoria.¹⁰⁴ Volgens onderzoek van PARES heeft het ELN in juli 2019 de controle over 136 gemeenten van het land¹⁰⁵ behorend tot zes regio's in het land: Arauca, Catatumbo, Magdalena, Chocó, Cauca, en Nariño.

Maar het ELN werkt niet enkel volgens een militaire structuur, zoals vooral het geval was bij de vroegere FARC-EP. De organisatie bestaat eveneens uit verschillende netwerken die zich bezighouden met kleine operaties en het vergaren van inlichtingen. De FIP benadrukt in haar onderzoek naar de organisatie van januari 2020 dat de groepering een politieke en sociale dimensie bezit die zich niet reflecteert in de cijfers. Hun invloed is dan ook veel groter, breder en complexer dan het op het eerste gezicht lijkt, aldus de FIP. Het ELN zit diepgeworteld in een aantal regio's waar ze zijn verweven met de lokale overheid en maatschappelijke organisaties. Dit meestal in gebieden waar de mensen afwijzend staan ten opzichte van de autoriteiten. De FIP stelt voor deze regio's dat:¹⁰⁶

"[...] het ELN werkt met structureren die weinig zichtbaar zijn, maar een hoge destabiliserende capaciteit hebben. Deze facties zijn relevant voor het uitvoeren van inlichtingenwerk en politiek werk, ze zijn ondergedompeld in de gemeenschappen en specialiseren zich in verschillende rollen. Door hun flexibiliteit en aanpassingsvermogen kunnen zij reageren op offensieven van de regering en van andere illegale gewapende groepen." [vertaling]

Ook PARES verklaart in haar onderzoek van augustus 2019 waarom de Colombiaanse autoriteiten zo weinig resultaten boeken tegen de groepering. Deze onderzoeksorganisatie wijt het aan operationele veranderingen binnen het ELN. Zo is het gebruik van kampementen nu niet meer zo courant, dragen ze geen uniformen en bewegen ze zich in kleine groepen zonder grote wapens. ELN-strijders brengen het idee van een strijder-militant in praktijk: militant overdag en strijder 's nachts. Dit brengt de burgerbevolking in gevaar, omdat het ELN zich in feite probeert te camoufleren tussen de boeren (*campesinos*), aldus PARES. Hun leden mengen zich onder de boerenbevolking waardoor ze moeilijker te identificeren zijn. Dit is ook de reden waarom de guerrillaleden steeds gemaskerd en onherkenbaar op foto's staan. De guerrilla's proberen open confrontaties te vermijden. In plaats daarvan opereren ze via korte maar krachtige acties (sluipschutters, explosieven met gemiddelde en hoge capaciteit, hinderlagen).¹⁰⁷

Voor haar inkomsten is het ELN niet langer uitsluitend afhankelijk van ontvoering en afpersing maar haalt ze nu ook meer geld uit drugshandel, illegale mijnbouw en mensensmokkel, dit laatste vooral aan de grens met Venezuela.¹⁰⁸

De organisatie is ook verantwoordelijk voor een groot deel van de rekruteringen van minderjarigen.¹⁰⁹

Tussen 14 en 17 februari 2020 voerde het ELN een nationale "gewapende staking" uit, waarbij burgers werd verteld hun huizen of werkplekken niet te verlaten en elk transportmiddel te vermijden. Tijdens de staking werden op verschillende plaatsen geweldsincidenten gemeld, waaronder aanvallen op de openbare veiligheidstroepen, waarbij één soldaat werd gedood.¹¹⁰

Op 29 maart 2020 riep het ELN op tot een eenzijdig staakt-het-vuren van één maand vanaf 1 april 2020. Volgens de groepering was dit staakt-het-vuren gelinkt aan de uitbraak van de coronacrisis in Colombia en wilde ze hiermee haar goede wil aantonen. De ELN-verklaring maakte duidelijk dat de groep zichzelf zou blijven verdedigen als ze werd aangevallen door regeringstroepen of andere

¹⁰⁴ FIP, 28/01/2020, [url](#)

¹⁰⁵ PARES, 08/2019, [url](#)

¹⁰⁶ FIP, 28/01/2020, [url](#), p.19

¹⁰⁷ PARES, 08/2019, [url](#)

¹⁰⁸ FIP, 28/01/2020, [url](#)

¹⁰⁹ Reuters (Acosta L.), 30/01/2020, [url](#) ; InSight Crime (Loaiza L.), 22/06/2020, [url](#)

¹¹⁰ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

gewapende groepen.¹¹¹ Op 1 mei 2020 kondigde de groepering aan haar militaire activiteiten terug op te starten. Opvolging van het staakt-het-vuren door het onderzoekscentrum CERAC toont aan dat het ELN tijdens de maand april 2020 inderdaad geen enkele offensieve actie heeft uitgevoerd. Wel waren er een aantal incidenten waarbij het ELN was betrokken. Het eerste was op 5 april in Bojayá, Chocó, waar een confrontatie plaatsvond tussen het ELN en de Golf Clan die de gedwongen ontheemding veroorzaakte van 393 mensen behorende tot de inheemse gemeenschappen. Het tweede gevecht vond plaats op 15 april 2020 tussen het ELN en de dissidente FARC-groepering Jaime Martínez op het platteland van Santa Bárbara de Iscuandé, Nariño. De confrontatie veroorzaakte de gedwongen ontheemding van minstens 130 mensen. Ten slotte werd een gevecht geregistreerd tussen de groepering en het leger in El Tambo, Cauca, op 27 april 2020.¹¹²

Op 12 juni en 15 juni 2020 liet het ELN verschillende gijzelaars, twee politieagenten en zes burgers, vrij. Ze werden overgedragen aan medewerkers van het Internationale Rode Kruis nabij de grens met Venezuela in Norte de Santander. Het vrijlaten van gijzelaars is een van de voorwaarden van de Colombiaanse autoriteiten om nieuwe vredesgesprekken met de groepering op te starten. Volgens de autoriteiten houden het ELN momenteel nog 10 gijzelaars vast.¹¹³ Op 7 juli 2020 deed de groepering een oproep aan de autoriteiten tot een bilateraal staakt-het-vuren.¹¹⁴ Deze oproep werd onmiddellijk afgewezen door president Iván Duque die verklaarde niet te onderhandelen tot alle gijzelaars zijn vrijgelaten.¹¹⁵

3.3. Ejército Popular de Liberación (EPL)

De EPL is ontstaan in 1967. Na een demobilisatieproces in 1991 blijft slechts een kleine dissidente groep actief. Deze groeit uit tot een drugsorganisatie, vandaag vooral actief in de grensstreek met Venezuela. Vanaf 2016 wordt de groep door de ordetroepen *Los Pelusos* genoemd.¹¹⁶ Na de demobilisatie van de FARC-EP als onderdeel van het vredesakkoord van november 2016, tracht de EPL FARC-strijders te rekruteren en haar grondgebied uit te breiden van de regio Catatumbo naar het departement Cesar, voorheen onder controle van de FARC-EP. Dit heeft geleid tot spanningen met het ELN. De twee groepen zijn in een territoriumstrijd verwickeld in de regio sinds april 2018.¹¹⁷

Volgens verschillende bronnen is de EPL vandaag enkel actief in de drugshandel. Hun kern van activiteiten ligt in de regio Catatumbo in het departement Norte de Santander, waar de EPL ongeveer 400 manschappen telt.¹¹⁸ InSight Crime bericht in mei 2020 dat de groep sterk verzwakt is door interne rivaliteiten. In mei 2020 werd nog een EPL-topcommandant vermoord op bevel van het EPL-leiderschap wegens zogenaamd verraad.¹¹⁹

3.4. De Bandas Criminales (BACRIM) en de Autodefensas Gaitanistas de Colombia (AGC)

Tussen 2003 en 2006 ondergingen de leden van de paramilitaire organisatie AUC een gebrekkig demobilisatieproces waarbij een aantal leden actief bleven en zich reorganiseerden in nieuwe

¹¹¹ Colombia reports (Alsema A.), 30/03/2020, [url](#)

¹¹² CERAC, 01/05/2020, [url](#)

¹¹³ BBC, 15/06/2020, [url](#)

¹¹⁴ El Nuevo Siglo, 07/07/2020, [url](#)

¹¹⁵ InSight Crime (Posada J.), 15/07/2020, [url](#)

¹¹⁶ Colombia Reports, 26/03/2017, [url](#)

¹¹⁷ Colombia Reports, 26/03/2017, [url](#)

¹¹⁸ Colombia Reports, 26/03/2017, [url](#); Infobae, 04/05/2019, [url](#)

¹¹⁹ InSight Crime (Villalba J.), 22/05/2020, [url](#)

groepen.¹²⁰ Deze gewelddadige groepen staan bekend als *new illegal armed groups* (NIAG), *post-demobilisation armed groups* (PDAG)¹²¹ of *organised armed groups* (OAG). De regering ontkent het bestaan van paramilitarisme en heeft het over criminele bendes of BACRIM.¹²² Historicus Robert A. Karl benadrukt evenwel de continuïteit van de paramilitaire relaties tussen staatsinstellingen en deze gewapende en criminele bendes.¹²³ Ook een rapport van de Comisión Colombiana de Juristas (CCJ) van februari 2019¹²⁴ en het Centro Nacional de Memoria Histórica (CNMH) wijzen op het voortbestaan van paramilitaire structuren in Colombia na de demobilisatie van de AUC.¹²⁵

De Autodefensas Gaitanistas de Colombia (AGC) (ook wel de Úsuga-clan, de Urabeños of Golf Clan genoemd) vormen volgens Colombia Reports de machtigste paramilitaire groep in Colombia anno 2019. Ze zijn aanwezig in twee derde van de departementen en ze controleren het grootste deel van de drugshandel in het land.¹²⁶ De leider van de AGC is Darío Antonio Úsuga, ook gekend als Otoniel.¹²⁷ De AGC staan vooral sterk in de regio Bajo Cauca in Antioquia en in Chocó en Córdoba. Volgens PARES telt de AGC medio 2019 ongeveer 2.500 leden en hierbij moeten nog een onbekend aantal leden uit de ondersteunende netwerken worden geteld. De AGC zou medio 2019 actief zijn in 276 gemeentes in het land.¹²⁸

Volgens InSight Crime werken de AGC met een netwerk van enerzijds lokale cellen die direct onder bevel staan van het leiderschap in de regio Uraba in Antioquia, en anderzijds andere lokale criminele organisaties die ook gebruik maken van de naam Urabeños en de groep van diensten voorzien. In steden ligt hun macht in de netwerken van *sicarios* of huurmoordenaars. *Campaneros* of *puntos* patrouilleren in zones en kijken uit voor ongewone zaken en activiteiten.¹²⁹

Andere kleinere BACRIM-groeperingen zijn onder andere Los Caparrapos, ook bekend als het Virgilio Peralta Arenas Front, dat sterk staat in Antioquia en Córdoba. Het is een groep die zich heeft afgesplitst van AGC.¹³⁰ Daarnaast is er ook de groepering, Los Rastrojos, die ontstond in 2002 en tegen 2010 een van de machtigste criminele groepering in Colombia was. De groep viel uiteen in 2012 en opereert sindsdien via minder machtige kleinere cellen.¹³¹ De groepering is momenteel vooral actief aan de grens met Venezuela waar ze vecht tegen het ELN en de Venezolaanse veiligheidsdiensten.¹³²

4. Typologie van het geweld

Dit hoofdstuk biedt een analyse van de gewapende incidenten op basis van de door ACLED en Monitor verzamelde data.

Voor de referentieperiode van dit rapport (1 december 2019 tot 1 juni 2020) registreert ACLED in Colombia 260 incidenten binnen de categorieën *battles*, *remote violence* en *violence against civilians*.

¹²⁰ HRW, 12/01/2017, [url](#); AI, 03/2017, [url](#); Notimérica, 19/07/2016, [url](#); HRW, 29/01/2015, [url](#)

¹²¹ UNOCHA, 08/05/2017, [url](#); USIP, 01/02/2017, [url](#); USDOS, 20/04/2018, [url](#)

¹²² CNN, 14/02/2017, [url](#); NOREF, 08/2016, [url](#); El Colombiano, 18/01/2014, [url](#); ICG, 19/10/2017, [url](#); El Espectador, 08/02/2019, [url](#)

¹²³ Karl R. A., e-mail, 24/09/2019

¹²⁴ CCJ, 02/2019, [url](#); El Espectador, 08/02/2019, [url](#)

¹²⁵ CNMH, 11/2015, [url](#)

¹²⁶ Colombia Reports, 22/08/2019, [url](#); Insight Crime, s.d., [url](#)

¹²⁷ El Tiempo, 21/12/2018, [url](#)

¹²⁸ PARES, 08/2019, [url](#)

¹²⁹ InSight Crime, 14/03/2018, [url](#)

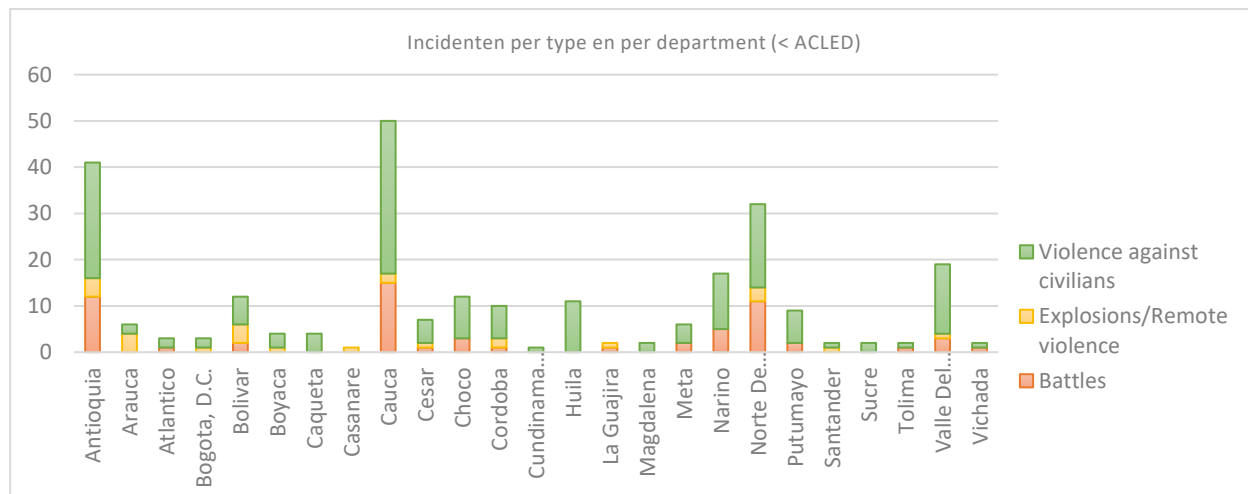
¹³⁰ InSight Crime, 17/04/2020, [url](#)

¹³¹ InSight Crime, 16/02/2017, [url](#)

¹³² InSight Crime, 30/03/2020, [url](#)

Daarvan beschouwt ACLED 61 incidenten als *battles*, 26 als *explosions/remote violence* en 173 als *violence against civilians*.¹³³ ACLED neemt ook andere incidenten op, meer bepaald onder de categorieën *riots*, *protests* en *strategic developments*. Deze worden niet in dit hoofdstuk opgenomen. Een volledig overzicht van de verschillende categorieën en subcategorieën van incidenten is terug te vinden in een nota van Cedoca over de methodologie ACLED.¹³⁴

Onderverdeeld naar regio telt ACLED de meeste incidenten in het departement Cauca, gevolgd door Antioquia, Norte de Santander, Valle de Cauca en Nariño. In bijna alle departementen vallen de meeste incidenten onder de categorie *violence against civilians*.

Grafiek 1: Aantal geweldsincidenten voor de verschillende departementen in Colombia tussen 1 december 2019 en 1 juni 2020. Grafiek opgemaakt door Cedoca op basis van ACLED-data.

Bijna alle incidenten in de categorie *violence against civilians*¹³⁵ brengt ACLED onder in de subcategorie *attacks*. De overgrote meerderheid van de aanvallen op burgers (155) categoriseert ACLED als aanvallen door niet-geïdentificeerde gewapende groeperingen. De 26 incidenten onder de categorie *explosions/remote violence* zijn hoofdzakelijk granaataanvallen, ontploffingen door landmijnen en geïmproviseerde explosieven. De meeste van deze hinderlagen of aanslagen waren gericht tegen politiekantoren of militaire konvoien.¹³⁶

De geweldsincidenten in de categorie *battles* vallen uitsluitend binnen de subcategorie *armed clashes*. Het gaat hier bijna alleen om gerichte aanvallen van de gewapende groeperingen onderling of tegen de ordediensten of militairen. Op 17 juni 2020 doodden bijvoorbeeld dissidenten van de FARC-EP zes soldaten en verwonden er acht tijdens een operatie van de militairen tegen de rebellen in de gemeente La Macarena (Meta).¹³⁷

Volgens de interactieve website en database Monitor vinden, voor de periode 1 december 2019 tot 1 juni 2020, 890 gewelddadige incidenten plaats met bijna twee miljoen getroffen (afectados)¹³⁸,

¹³³ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

¹³⁴ CGVS / CGRA - Cedoca, 21/05/2019, [url](#)

¹³⁵ Volgens ACLED zijn dit gewelddaden waarbij een georganiseerde, gewapende groepering opzettelijk geweld gebruikt tegen ongewapende niet-strijders.

¹³⁶ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

¹³⁷ Noticias Financieras English via Factiva, 17/06/2020, [url](#)

¹³⁸ Exact 1.983.396 slachtoffers. Onder slachtoffer rekent Monitor iedereen die op een of andere manier een impact ondervindt van het gewapend incident: UNOCHA Colombia, 07/03/2013, [url](#)

waarvan bijna 500.000 burgers.¹³⁹ Wanneer we de deze incidenten filteren naar de categorieën die min of meer overeenkomen met deze van ACLED, namelijk *acciones armadas*, *uso de explosivos remanentes de guerra* en *ataques contra la población civil* komen we op een totaal van 790 gewelddadige incidenten met in totaal 1.601.202 getroffen. In de categorie *acciones armadas* telt Monitor 218 incidenten. In de categorie *ataques contra la población civil* telt Monitor 484 incidenten en in de categorie *uso de explosivos remanentes de guerra* registreert de database 129 incidenten.¹⁴⁰ Net zoals bij ACLED vinden de meeste gewelddadige incidenten dus plaats binnen de categorie 'aanvallen op burgers'.

Onder de categorie *acciones armadas* brengt Monitor volgende subcategorieën van geweld aan: aanvallen op militaire infrastructuur, roadblocks, gevechten, confrontaties tussen niet-statelijke actoren, gijzelnemingen, hinderlagen, vriendelijk vuur en opstanden. Monitor registreert onder de subcategorie gevechten 79 incidenten, waarvan de meeste plaatsvonden in de departementen Antioquia, Cauca en Norte de Santander. Voor de subcategorie geweld tussen niet-statelijke actoren telt Monitor 51 incidenten waar de meeste voorkwamen in het departement Nariño (17) gevolgd door Chocó (11) en Antioquia (11). Voor de categorie *ataques contra la población civil* hanteert Monitor de volgende subcategorieën: bedreigingen, gedwongen verdwijningen, gewonden of moord op beschermde personen, doelgerichte moorden om politieke redenen, gewonden en gedode burgers tijdens gevechten, aanslagen, bloedbaden en gedwongen rekruteringen van minderjarigen. Binnen de categorie geweld op burgers (484 incidenten) kwamen bedreigingen het meest voor met 184 incidenten, gevolgd door doelgerichte moorden van personen onder bescherming (173). Er werden eveneens 29 aanslagen, 28 ontvoeringen en 21 gedwongen rekruteringen van minderjarigen geregistreerd.¹⁴¹

Het hoge aantal getroffen en incidenten in de database Monitor in vergelijking met ACLED valt te verklaren doordat de categorie bedreigingen (*amenazas*) in de database Monitor heel veel slachtoffers (*afectados*) kent, namelijk 1.593.109, en Monitor iedereen opneemt die hinder heeft ondervonden van het incident. Bijvoorbeeld wanneer een gewapende groepering in haar communicatie een heel dorp bedreigt, worden alle inwoners als slachtoffer geregistreerd. De meeste geregistreerde gewelddadige incidenten zijn dan ook de bedreigingen (*amenazas*) met 184 incidenten en de doelgerichte moorden van personen onder bescherming (*homocidio intencional en persona protegida*¹⁴²) (173 incidenten). Daarna volgen de gevechten (*combates*) (79) en de confrontaties tussen niet-statelijke actoren (*enfrentamiento entre actores no estatales*) (51).¹⁴³ Naast het feit dat de database Monitor, in tegenstelling tot ACLED, iedereen die hinder ondervindt van het conflict als slachtoffer benoemt, zijn de verschillen tussen beide databases ook te verklaren door het feit dat de categorieën niet helemaal met elkaar overlappen. ACLED baseert zich voorts enkel op mediaberichten terwijl Monitor ook gegevens van personeel ter plaatse verwerkt. Deze factoren bemoeilijken een echte vergelijking.

¹³⁹ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

¹⁴⁰ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

¹⁴¹ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

¹⁴² Deze categorie wijst zowel op burgers als strijders die vanwege hun situatie niet kunnen vechten, bijvoorbeeld ex-strijders, gewonde strijders. Ook personen die een speciale bescherming genieten vallen hieronder: UNOCHA Colombia, s.d., [url](#)

¹⁴³ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

5. Doelwitten van het geweld

5.1. Data

In totaal telt ACLED bij de 260 geregistreerde incidenten (in de referentieperiode 1 december 2019 tot 1 juni 2020) 281 dodelijke slachtoffers, waarvan 73 in de categorie *battles*, 3 in de categorie *explosions* en 205 in de categorie *violence against civilians*.¹⁴⁴

Het aantal dodelijke slachtoffers dat ACLED registreert in de kolom *fatalities* omvat zowel burgerdoden als veiligheidspersoneel of militieleden. Gewonden worden niet geregistreerd. ACLED maant aan tot grote voorzichtigheid bij het gebruik van cijfers omtrent het aantal doden uit zijn eigen of enige andere databank.¹⁴⁵ Zelf kan ACLED informatie over het aantal dodelijke slachtoffers niet verifiëren. De organisatie wijst erop dat, van alle conflictdata, cijfers over dodelijke slachtoffers het meest vooringenomen en het minst accuraat zijn. Dergelijke informatie is gevoelig voor manipulatie door gewapende groepen en soms ook door de media, wat kan leiden tot overdrijvingen of onderrapportage. ACLED benadrukt dat de cijfers als “gerapporteerde” aantallen beschouwd moeten worden. Verder licht de organisatie toe dat de in de databank ingevoerde aantallen schattingen zijn.¹⁴⁶ Meer informatie over de werkwijze van ACLED bij het invoeren van cijfers over het aantal dodelijke slachtoffers is terug te vinden in een nota van Cedoca over de methodologie ACLED.¹⁴⁷

In de categorie *violence against civilians* werd de overgrote meerderheid van de aanvallen op burgers (155) gepleegd door niet-geïdentificeerde gewapende groeperingen. De slachtoffers zijn sociale leiders, boeren, leden van de inheemse gemeenschap en voormalige FARC-EP-leden. Bij deze aanvallen kwamen in totaal 185 personen om het leven.

De database Monitor geeft eveneens het aantal slachtoffers/getroffenen voor elke categorie van incidenten aan. Het betreft niet enkel dodelijke slachtoffers maar iedereen die getroffen wordt door het gewelddadig incident. Zoals reeds gesteld registreert Monitor de meeste slachtoffers in de categorie bedreigingen (*amenazas*) met een totaal van 1.593.109 slachtoffers/getroffenen (*afectados*).¹⁴⁸

Wanneer de doelgerichte incidenten van geweld tegen specifieke burgers (de categorieën doelgerichte moorden, verwondingen/doden van personen onder bescherming etc.) achterwege gelaten worden en enkel gekeken wordt naar burgers die het slachtoffer worden van incidenten van algemeen geweld (de volgende drie categorieën: incidenten waarbij burgers als levend schild gebruikt worden tijdens gewapend geweld, burgers die gewond raken of omkomen tijdens gewapende confrontaties en burgers die de dood vinden tijdens bloedbaden) registreert Monitor in totaal 26 incidenten tussen 1 december 2019 en 1 juni 2020. Hierbij worden 1.631 slachtoffers geregistreerd, waaronder één burgerdode tijdens gevechten, vijftien bloedbaden (drie of meer moorden tegelijk), met 1.315 slachtoffers (*afectados*) en acht gewapende incidenten waarbij 315 burgers betrokken waren.¹⁴⁹

¹⁴⁴ ACLED, via export tool geraadpleegde update:11/06/2020, [url](#)

¹⁴⁵ ACLED, *Fatalities*, 10/04/2019, [url](#)

¹⁴⁶ ACLED, *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook*, 10/04/2019, p. 31, [url](#)

¹⁴⁷ CGVS / CGRA - Cedoca, 21/05/2019, [url](#)

¹⁴⁸ Echeverry s., e-mail, 20/09/2019

¹⁴⁹ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

5.2. Analyse

Een analyse van de informatie van ACLED over types en doelwitten van het geweld toont aan dat het gewapende geweld in de categorieën *battles* en *remote violence/explosions* zich voornamelijk afspeelt tussen de verschillende groeperingen onderling of tussen de groeperingen en de militairen of politie. In de meerderheid van de gevallen viseren zowel de gewapende criminele groeperingen als de rebellengroeperingen het leger en de politie. In een tweede instantie richten de gewapende groeperingen zich ook tegen elkaar, voornamelijk om territoriumcontrole.¹⁵⁰

Uit de analyse van de data van Monitor binnen de categorie *violence against civilians* blijkt dat bedreigingen het meest voorkomen met 184 incidenten, gevolgd door doelgerichte moorden van personen onder bescherming (173).¹⁵¹ Uit de analyse van de data van ACLED blijkt dat het overgrote deel van het geweld tegen burgers werd gepleegd door niet-geïdentificeerde gewapende groeperingen en slechts in mindere mate door leden van de dissidente groeperingen van de FARC, het ELN en de ordediensten. De slachtoffers zijn hoofdzakelijk sociale leiders, boeren, leden van de inheemse gemeenschap en ex-FARC-leden.¹⁵²

Het geweld dat zich afspeelt in Colombia is dus eerder doelgericht van aard waarbij de gewapende groeperingen vooral elkaar en de ordediensten viseren. Maar dit geweld treft naast de ordediensten en de strijders zelf ook de inwoners van de plattelandsgemeenschappen, volgens het rapport van de VN-verificatiemissie van eind maart 2020.¹⁵³ Het Bureau van de Ombudsman vaardigde, voor de periode december 2019 tot eind maart 2020, 20 *early warnings* uit voor tal van risico's voor de burgerbevolking, waaronder gedwongen ontheemding, *confinement*, aanvallen op mensenrechtenverdedigers en rekrutering door illegale gewapende groepen. Zes van deze *early warnings* werden als hoogdringend bestempeld voor gemeenten in de departementen Cesar, Cauca, Valle del Cauca, Antioquia, Nariño en Córdoba.¹⁵⁴

Ook de analyse van het recente rapport van de FIP van eind mei 2020 toont aan dat de impact van de gewapende groeperingen op de lokale bevolking weliswaar per gebied kan verschillen maar dat ze overal gebruik maken van geweld en intimidatie om hun invloed op de lokale bevolking te vergroten. Ten tijde van de maatregelen tegen COVID-19 hebben de gewapende groeperingen in sommige gebieden de bevolking bijkomende restricties opgelegd, zeggend om de verspreiding van het virus te helpen voorkomen, terwijl in andere gebieden er net meer gewapende acties tegen de lokale gemeenschappen plaatsvonden. Beide strategieën beogen echter de controle van de lokale bevolking, aldus de FIP.¹⁵⁵

Wanneer we kijken naar het dodelijk geweld ten aanzien van burgers, zowel door de rebellengroeperingen als de niet-geïdentificeerde gewapende groeperingen, zien we dat de slachtoffers hoofdzakelijk sociale leiders, boeren, leden van de inheemse gemeenschap en voormalige FARC-EP-strijders zijn.¹⁵⁶

¹⁵⁰ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

¹⁵¹ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

¹⁵² ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

¹⁵³ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

¹⁵⁴ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

¹⁵⁵ FIP, 24/05/2020, [url](#)

¹⁵⁶ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

5.2.1. Sociale leiders en activisten

Colombia-onderzoeker voor ICG, Elizabeth Dickinson, definieert een sociale leider als iemand die opkomt voor zaken in zijn gemeenschap. Dit kan gaan over proper drinkwater, het oproepen tot het steunen van het vredesakkoord tot het verzet tegen rekrutering van kinderen door de gewapende groeperingen.¹⁵⁷ Het gaat hier ook vaak om gemeenschapsleiders of vertegenwoordigers van de inheemse en Afro-gemeenschappen. Deze personen komen omwille van hun mening snel in conflict met de gewapende groeperingen en/of met de grootgrondbezitters. Zowel de gewapende groeperingen als soms de grootgrondbezitters gebruiken vervolgens huurmoordenaars (*sicarios*) om de sociale leider te vermoorden. Hierdoor is het moeilijk te achterhalen wie achter de moord zit. De dader wordt soms wel geïdentificeerd maar daarmee is het nog niet duidelijk wie de eigenlijke opdrachtgever is. Het feit dat dergelijke moorden zelden worden opgelost, leidt tot een zeer hoge mate van straffeloosheid. Als oplossing ziet Dickinson vooral een sterkere en uitgebreidere rol van de rechterlijke macht. Meer militaire aanwezigheid zien de dorpelingen immers meestal als een bijkomend risico, omdat de gewapende groeperingen hen dan kunnen beschouwen als medestanders van de militairen, aldus de onderzoeker.¹⁵⁸ Ook het Colombiaanse onderzoekscentrum CINEP bevestigt dat het niet eenvoudig is te achterhalen wie verantwoordelijk is voor deze moorden op sociale leiders doordat ze meestal worden gepleegd door een huurmoordenaar. Bovendien worden familieleden ook regelmatig bedreigd indien ze proberen achterhalen wie achter deze moord zat, aldus CINEP.¹⁵⁹

Cijfers over de moorden op sociale leiders verschillen al naargelang de bron. Zelfs de cijfers van verschillende Colombiaanse overheidsinstellingen verschillen. Zo bestaat tussen het Bureau van de Ombudsman, het Bureau van de procureur-generaal, het openbaar ministerie en het ministerie van Binnenlandse Zaken geen overeenstemming over de omvang van het fenomeen.¹⁶⁰ Ook tussen de cijfers van de verschillende Colombiaanse ngo's die deze problematieken opvolgen kunnen wat verschillen zitten. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat er geen eenduidigheid bestaat over het begrip sociale leider.

Voor 2019 documenteerde het OHCHR 108 moorden op sociale leiders, waaronder vijftien vrouwen en twee LGBTI-activisten. Ook de Colombiaanse regering hanteert dit cijfer tegenover 114 moorden in 2018. Tussen januari 2016 en 31 maart 2020 identificeren de Colombiaanse autoriteiten 385 moorden op sociale leiders.¹⁶¹

De National Protection Unit (NPU) van het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft, volgens het rapport van het OHCHR voor het jaar 2019, aanzienlijke inspanningen geleverd om te reageren op de buitengewoon grote vraag naar individuele beschermingsmaatregelen van sociale leiders. Toch waren de toegekende maatregelen niet altijd geschikt voor de landelijke context waarin de meeste mensenrechtenactivisten opereren. Ondanks de hun toegekende beschermingsmaatregelen zijn in 2019 zes mensenrechtenverdedigers vermoord in landelijke gebieden van Cauca, Chocó, Nariño en Risaralda. Preventie en *early warnings* verdienen voorrang boven tijdelijke, individuele en reactieve beschermingsmaatregelen, die de structurele oorzaken achter de aanvallen niet aanpakken, aldus het OHCHR.¹⁶²

Eind mei 2020 bracht de ngo Somos Defensores haar jaarrapport uit over de situatie van mensenrechtenactivisten en sociale leiders in 2019. De organisatie registreerde voor het hele jaar 844

¹⁵⁷ Colombia Calling with Richard McColl [podcast], 03/2020, [url](#)

¹⁵⁸ Colombia Calling with Richard McColl [podcast], 03/2020, [url](#)

¹⁵⁹ CINEP, 07/05/2020, [url](#)

¹⁶⁰ El Espectador (Osorio M.), 14/06/2020, [url](#)

¹⁶¹ La Consejería Presidencial para los Derechos Humanos y Asuntos Internacionales, 05/2020, [url](#)

¹⁶² OHCHR, 26/02/2020, [url](#)

aanvallen en bedreigingen waarmee 2019 het meest gewelddadige jaar was voor sociale leiders en mensenrechtenverdedigers van het afgelopen decennium. Gemiddeld werden er 2,3 activisten per dag aangevallen. De organisatie stelt in haar rapport dat de officiële cijfers van de Colombiaanse autoriteiten lager liggen omdat deze enkel de cijfers opneemt van de vermoorde sociale leiders en geen rekening houdt met het toenemende aantal bedreigingen. Voor 2019 telt de organisatie 124 moorden tegenover 155 in 2018, maar ze stelt daarentegen dat het aantal bedreigingen in 2019 wel is gestegen tegenover het jaar voordien.¹⁶³ De departementen met de meeste problemen zijn deze die voorheen onder de controle stonden van de FARC-EP, waarbij Cauca het meest getroffen is. De gemeente Toribío (Cauca) kende in 2019 de meeste moorden op sociale leiders.¹⁶⁴

Van de 844 geregistreerde aanvallen door Somos Defensores, werd 47 % vermoedelijk gepleegd door paramilitaire structuren, 34,2 % door onbekenden, 13 % door dissidenten van de FARC-EP, 4,2 % door het ELN-guerrilla en 3,5 % door leden van de ordediensten.¹⁶⁵

Voor de eerste drie maanden van 2020 telde organisatie Somos Defensores 197 aanvallen op sociale leiders en 47 moorden.¹⁶⁶ Volgens de organisatie gaat het om een stijging van 88 % tegenover de 25 moorden die plaatsvonden in dezelfde periode in 2019. Cauca was het departement met het grootste aantal aanvallen (42), gevolgd door de hoofdstad Bogota (30), La Guajira (19) en Antioquia (18). Wat het aantal moorden betreft, komt Cauca opnieuw op de eerste plaats gevolgd door Antioquia, Putumayo en Norte de Santander. Wat de verantwoordelijken voor deze aanvallen op de sociale leiders betreft, stelt Somos Defensores dat het in 45 % van de gevallen (84 aanvallen) paramilitaire groepen waren, in 8 % FARC-dissidenten, in 7 % leden van de ordediensten en in 2 % het ELN. Bij de overige aanvallen kon de organisatie de verantwoordelijken niet identificeren. Op 14 juni 2020 verklaart Somos Defensores in de krant El Espectador dat er sinds het ondertekenen van het vredesakkoord in november 2016, in totaal 442 sociale leiders werden vermoord. De organisatie publiceert op 14 juni 2020 de volledige lijst namen van de vermoorde personen op de voorpagina van de krant El Espectador.¹⁶⁷

De FIP vermeldt in haar rapport van mei 2020 voor de eerste vier maanden van 2020 een stijging van 10 % van het aantal aanvallen op sociale leiders. Wat het aantal moorden betreft, registreert de organisatie een stijging van 53 % (49 gevallen). De meest kritieke departementen tijdens het eerste semester van 2020 waren, volgens het rapport van de FIP, Cauca, Putumayo en Antioquia.¹⁶⁸ INDEPAZ telt 73 moorden op sociale leiders tijdens de eerste drie maanden van 2020.¹⁶⁹ Op 10 juni 2020 vermeldt INDEPAZ 137 moorden op sociale leiders en mensenrechtenactivisten. De organisatie registreert alle slachtoffers die door de lokale sociale organisaties worden geïdentificeerd als sociale leider.¹⁷⁰ CERAC meldt in haar rapport over het politiek geïnspireerde geweld in Colombia van 5 juni 2020 dat het aantal moorden om politieke redenen tussen januari en mei 2020 steeg met 51 % tegenover dezelfde periode in 2019, namelijk van 51 naar 80 moorden. Tijdens de periode 25 maart 2020 – 31 mei 2020 toen in Colombia een verplichte *lockdown* gold, steeg het aantal politieke moorden met 38 %, van 21 naar 29, tegenover dezelfde periode in 2019.¹⁷¹

¹⁶³ Somos Defensores, 05/2020, [url](#)

¹⁶⁴ Somos Defensores, 05/2020, [url](#)

¹⁶⁵ Somos Defensores, 05/2020, [url](#)

¹⁶⁶ El Espectador, 03/06/2020, [url](#)

¹⁶⁷ El Espectador (Osorio M.), 14/06/2020, [url](#)

¹⁶⁸ FIP, 24/05/2020, [url](#)

¹⁶⁹ La Consejería Presidencial para los Derechos Humanos y Asuntos Internacionales, 05/2020, [url](#)

¹⁷⁰ INDEPAZ, 10/06/2020, [url](#)

¹⁷¹ CERAC, 05/06/2020, [url](#)

5.2.2. Ex-FARC-strijders

Volgens het rapport van de VN-verificatiemissie van eind maart 2020 werden, tussen eind december 2019 en eind maart 2020, 16 moorden op voormalige strijders van de FARC-EP gerapporteerd. Dit bracht het totaal op 190 moorden sinds de ondertekening van het vredesakkoord.¹⁷²

Volgens informatie van het Bureau van de procureur-generaal, vermeld in het rapport van de VN-verificatiemissie, zijn illegale gewapende groeperingen en criminele organisaties verantwoordelijk voor de meeste aanvallen op voormalige strijders. Ongeveer 73 % van de moorden op voormalige strijders vond plaats in plattelandsgebieden die worden gekenmerkt door een beperkte aanwezigheid van de staat, armoede, illegale economieën en activiteiten van criminele organisaties. De aanvallen vonden plaats in de departementen Cauca, gevolgd door Nariño, Antioquia, Caquetá, Norte de Santander, Meta, Putumayo en Valle del Cauca. In deze gebieden lopen voormalige strijders ook een verhoogd risico op rekrutering door illegale gewapende groepen, aldus het VN-rapport.¹⁷³

Volgens onderzoek van de FIP naar de moorden op ex-FARC-strijders tijdens het eerste semester van 2020 waren 86 % van de slachtoffers mannen en 14 % vrouwen.¹⁷⁴ Wat de geografische locatie betreft, vonden de meeste moorden op ex-FARC-strijders plaats in Meta (6), Antioquia (3), Caquetá (2) en Chocó (2). De gemeenten met het hoogste aantal moorden zijn Macarena in Meta en Quibdó in Chocó. Het gebrek aan veiligheidsgaranties voor sommige ex-strijders dwong hen de plaats waar zij hun herintegratieproces hebben uitgevoerd, namelijk de ETCR's, te verlaten. Dit gebeurde in plaatsen in Cauca en Antioquia. Daarnaast hielpen de ordetroepen enkele ex-strijders en hun families te verplaatsen nadat ze door groepen zoals de AGC in Ituango (Antioquia) tot militair doelwit waren verklaard.¹⁷⁵

Op 14 juni 2020 werd de 200ste moord gepleegd op een ex-FARC-strijder sinds de ondertekening van het vredesakkoord.¹⁷⁶

Op 15 juli 2020 hielpen de Colombiaanse autoriteiten met de relocatie van 94 mensen uit het dorp Román Ruiz in Ituango, Antioquia. Het dorp bestond uit voormalige FARC-EP-strijders en hun families die nu leefden van kippen- en koffieteelt. De bewoners werden overgebracht naar een nieuw stuk grond, gehuurd door de autoriteiten, in de regio Urabá. De maatregel kwam er nadat elf inwoners uit het dorp de afgelopen drie jaar werden vermoord.¹⁷⁷

6. Geografische verdeling

6.1. De conflictgerelateerde gebieden: algemeen

Een analyse van de door Cedoca geraadpleegde informatie toont dat het geweld en het conflict zich concentreren in een aantal geografische gebieden. De grafiek in hoofdstuk 4.1. toont aan de meeste incidenten tijdens de referentieperiode van dit rapport plaatsvonden in Cauca, gevolgd door Antioquia, Norte de Santander, Valle de Cauca en Nariño. Volgens een analyse, op basis van dezelfde data, van het aantal dodelijke slachtoffers is het departement Cauca met 66 doden het meest gewelddadige

¹⁷² UNSC, 26/03/2020, [url](#)

¹⁷³ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

¹⁷⁴ FIP, 24/05/2020, [url](#)

¹⁷⁵ FIP, 24/05/2020, [url](#)

¹⁷⁶ Justice for Colombia, 17/06/2020, [url](#)

¹⁷⁷ NYT, 15/07/2020, [url](#)

departement, gevolgd door Antioquia, Norte de Santander en Valle de Cauca.¹⁷⁸ De database Monitor, die breder registreert dan ACLED, telt voor de drie categorieën (gewapende acties, geweld te aanzien van burgers en ontploffingen door landmijnen en IED's) de meeste incidenten in het departement Antioquia, gevolgd door Putumayo. Nadien komen in aflopende volgorde Cauca, Chocó, Norte de Santander, Arauca, Nariño en Valle de Cauca.¹⁷⁹

Volgens het VN-rapport van eind maart 2020 zijn het vooral de plattelandsgemeenschappen in deze regio's die het meest getroffen worden door het geweld als gevolg van de acties van illegale gewapende groepen en criminele organisaties en confrontaties tussen deze groeperingen en de openbare veiligheidstroepen. Vooral de acties van deze groepen voor de controle over illegale economieën treft deze gemeenschappen.¹⁸⁰

Ook ICG stelt dat de verschillende conflicten tussen de gewapende groeperingen zich voornamelijk afspelen op het platteland, waar de staat en de ordediensten slechts beperkt aanwezig zijn en verschillende gewapende groepen elkaar bestrijden. Bescherming van de bevolking vraagt immers een permanente politieaanwezigheid, betoogt ICG.¹⁸¹ OHCHR stelt dat de politie onvoldoende aanwezig is in de meeste rurale gebieden.¹⁸² Volgens het International Institute for Strategic Studies (IISS) vinden de meest extreme situaties van zogenoemde hybride lokale macht, waarbij regio's gecontroleerd worden door zowel lokale administraties als criminele organisaties, plaats in kleinere gemeenten en minder ontwikkelde regio's op het platteland.¹⁸³

Deze problematische gebieden vallen in grote mate samen met de aanwezigheid van gewapende groeperingen en de twee grootste illegale economieën, namelijk cocateelt en mijnbouw, die een voornamelijk ruraal karakter hebben. Dit is eveneens vast te stellen op de grafische weergave die InSight Crime hierover in februari 2020 maakte. Volgens deze bron speelt het geweld in Colombia waarbij gewapende groeperingen zijn betrokken zich hoofdzakelijk af in de departementen Cauca, Antioquia, Nariño, Putumayo en Norte de Santander.¹⁸⁴

¹⁷⁸ ACLED, via export tool geraadpleegde update:11/06/2020, [url](#)

¹⁷⁹ UNOCHA Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], [url](#)

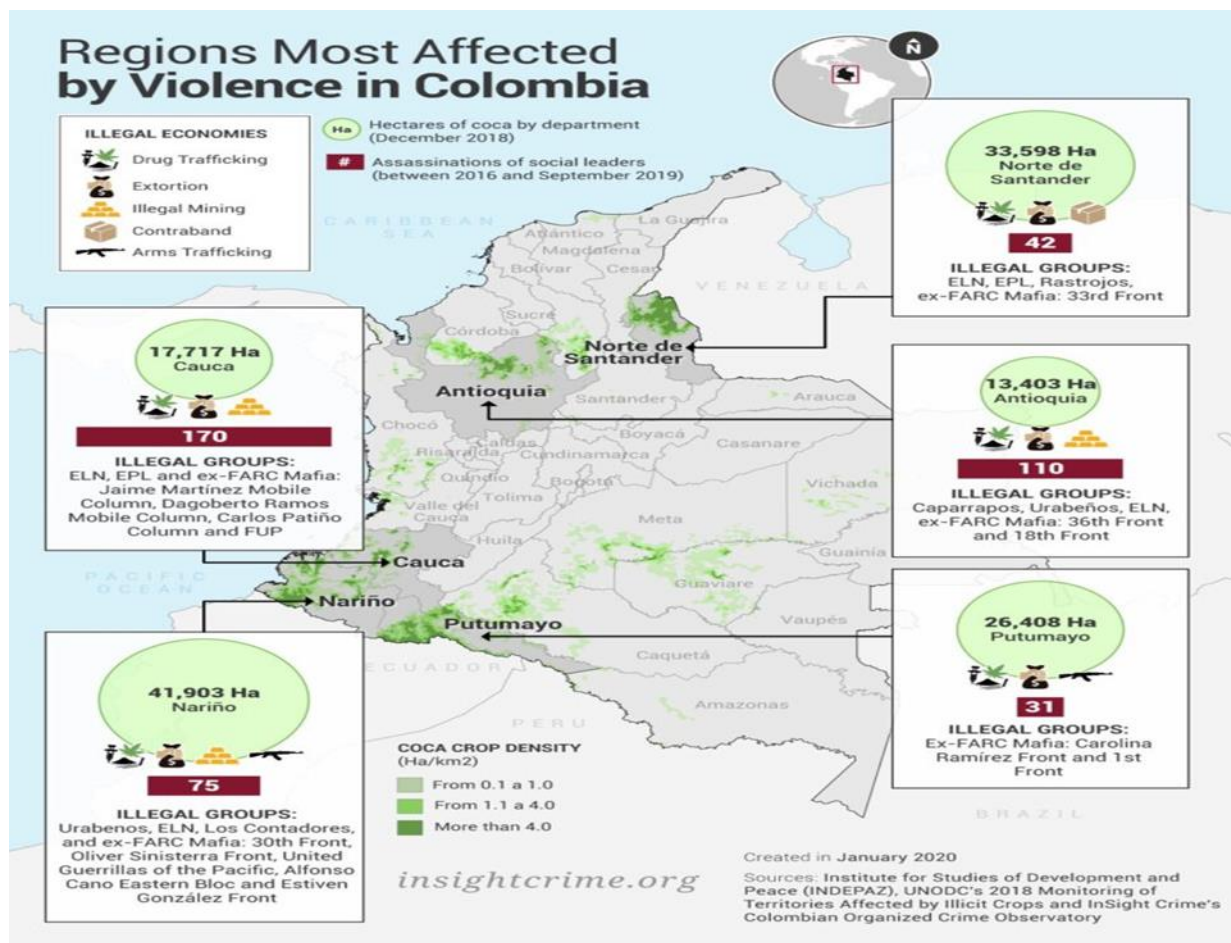
¹⁸⁰ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

¹⁸¹ ICG, 04/08/2019, [url](#)

¹⁸² OHCHR, 04/02/2019, p. 13, [url](#)

¹⁸³ IISS, 30/07/2018, p. 10-11, [url](#)

¹⁸⁴ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

Infographic InSight Crime: regio's met meeste geweld in Colombia¹⁸⁵

De Pacific-regio, die zich uitstrekt over de departementen Nariño, Cauca en Chocó tot de havenstad Buenaventura (Valle de Cauca), vormt het strijdtoneel van verschillende gewapende groeperingen zoals het ELN, dissidente groepen van de FARC-EP en drugskartels die elkaar bevechten voor controle over de regio. Verschillende dissidentengroepen van de FARC-EP zijn verspreid over de gehele regio en zijn aanwezig in ruraal Tumaco, in ruraal Buenaventura en in de zuidelijke regio van Chocó en Cauca, waar de FARC-EP verwickeld is in een territoriumstrijd met het ELN.¹⁸⁶ De AGC opereren langs de kust en zijn vooral geïnteresseerd in drugssmokkel, wapenhandel en illegale goudwinning. Andere groepen strijden voor de controle over een van de meest winstgevendste markten langs de kust, de havenstad Buenaventura.¹⁸⁷

In het departement Cauca zijn, volgens het onderzoek van InSight Crime, verschillende illegale groeperingen actief, waaronder het ELN, de EPL en de dissidente FARC-EP-groeperingen. De regio lijdt onder drugshandel, afpersing en illegale mijnbouw. Cauca is het departement dat het afgelopen jaar

¹⁸⁵ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

¹⁸⁶ ICG, 08/08/2019, [url](#)

¹⁸⁷ ICG, 08/08/2019, [url](#)

het hardst werd getroffen door de moorden op sociale leiders.¹⁸⁸ De situatie in Noord-Cauca is kritiek door de aanwezigheid van verschillende dissidente FARC-EP groeperingen, waaronder deze van Dagoberto Ramos, en het verzet van de inheemse en Afro-gemeenschappen tegen de inbeslagname van hun landen voor illegale cocateelt en illegale mijnbouw. Inheemse gemeenschappen werken er met bewakers (*guards*). Deze *guards* arresteerden in de gemeenten zoals Toribió, Corinto en Caloto verschillende leden van de dissidente FARC-EP en namen grote hoeveelheden wapens en drugs in beslag die vervolgens werden vernietigd. Dit maakt hen een doelwit van deze groeperingen.¹⁸⁹ De Colombiaanse autoriteiten kondigden op 23 juni 2020 aan dat ze Fernando Israel Méndez alias el Indio, hoofd van de dissidente FARC-groepering Dagoberto Ramos, hadden gearresteerd in Cauca. De leider wordt beschuldigd van de moord op vijf personen van de inheemse Nasa-gemeenschap.¹⁹⁰ In gebieden zoals Suarez, Buenos Aires en Santander de Quilichao verzetten de Afro-Colombiaanse gemeenschappen zich tegen de illegale mijnbouw die onder andere zorgt voor hevige vervuiling van de rivieren. In de gemeenten El Tambo, Popayán, Sucre en Mercaderes is vooral het ELN verantwoordelijk voor het geweld.¹⁹¹

Het naburige Nariño herbergt eveneens verschillende illegale groeperingen, waaronder het ELN, de AGC en de dissidente FARC-EP-groeperingen. Ook dit gebied lijdt vooral onder drugshandel, afpersing en illegale mijnbouw. Het is de nummer één op het vlak van de cocaproductie in Colombia en vooral zijn ligging aan de grens met Ecuador maakt het zeer interessant voor de illegale groeperingen. Deze voeren dan ook constant een gewapende strijd voor controle over het territorium. Ook dit departement wordt getekend door moorden op sociale leiders. In de gemeenten die de Pacifische kust verbinden met het binnenland neemt het geweld vooral de vorm aan van gevechten tussen de verschillende dissidente FARC-EP-groeperingen. Deze zorgden eveneens voor verschillende gedwongen verplaatsingen van delen van de bevolking. Meer naar het noordoosten zijn ook het ELN en de AGC aanwezig.¹⁹²

In Putumayo zijn enkele dissidente FARC-EP-groeperingen actief. Het departement gaat gebukt onder drugshandel, afpersingen en wapenhandel. Het departement, dat grenst aan Ecuador en Peru en met toegang tot enkele belangrijke rivieren, heeft ook een strategische ligging voor drugshandel. Zowel in de gemeenten Puerto Asís als Puerto Leguizamo speelt zich een strijd af tussen dissidenten groeperingen van de FARC-EP. Verschillende criminele bendes zijn actief in de gemeenten Puerto Asís, Orito, La Hormiga, San Miguel en Valle del Guamuez. Begin 2020 namen de moorden in de gemeente Puerto Guzmán opeens sterk toe. Op 6 januari 2020 werd ook Gloria Ocampo, een bekende sociale leider en voorstander van het *crop substitution program*, vermoord. Hierna volgden nog moorden op verschillende andere sociale leiders.¹⁹³

In Antioquia zijn verschillende illegale groeperingen actief, waaronder het ELN, de AGC en de dissidente FARC-EP-groeperingen. Het zijn vooral de AGC en de Caparrapos, die een territoriumstrijd uitvechten in de gemeente Tarazá, die er verantwoordelijk zijn voor de vele moorden en ontheemdingen.¹⁹⁴

In Norte de Santander zorgen de Rastrojos, het ELN, de EPL en de dissidente FARC-EP-groeperingen voor problemen. Deze regio heeft het tweede grootste aantal hectares aan cocaplantages. Daarom is de regio zeer gegeerd voor drugshandel en smokkel, vooral over de grens met Venezuela. Cúcuta

¹⁸⁸ Somos Defensores, 05/2020, [url](#)

¹⁸⁹ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

¹⁹⁰ Noticias Financieras English via Factiva, 23/06/2020, [url](#)

¹⁹¹ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

¹⁹² InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

¹⁹³ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

¹⁹⁴ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

geldt momenteel ook als een van de meest gewelddadige steden in Colombia als gevolg van de verschillende gewapende groeperingen die er actief zijn.¹⁹⁵ Daarnaast is de stad ook een van de belangrijkste toegangspunten voor de vele vluchtelingen uit Venezuela die de afgelopen jaren naar Colombia kwamen (zie infra). Het geweld in deze regio is ook gelieerd aan de acties van de gewapende groeperingen in Venezuela. In de landelijke gebieden rond Cúcuta meldt UNOCHA de aanwezigheid van Los Rastrojos, EPL, Los Pelusos, ELN en enkele criminele bendes die elkaar bestrijden.¹⁹⁶ Op 19 juli 2020 waarschuwde de ombudsman dat een nieuwe strijd in de maak is tussen het ELN en Los Rastrojos die de komende maanden zal worden uitgevochten in de landelijke gebieden rond Cúcuta. Deze waarschuwing kwam er nadat een dag eerder Los Rastrojos ten minste zeven inwoners in een landelijk gebied rond Tibú (Norte de Santander) hadden vermoord. Zo'n 150 families (400 personen), voornamelijk boeren, verlieten vervolgens de regio omdat ze via tekstberichten door Los Rastrojos werden bedreigd. De ombudsman wees erop dat de gewapende groeperingen de boeren tegen hun wil betrokken in hun strijd en hen beschuldigden bij de ene of andere groepering te horen.¹⁹⁷ In de noordelijke regio van Catatumbo vechten het ELN en de EPL ook nog steeds een bloedige strijd uit.¹⁹⁸

Het door misdaad geplaagde departement Arauca, genoemd naar de gelijknamige rivier die de grens tussen Colombia en Venezuela vormt, wordt geteisterd door drugsmokkelaars, het ELN en de FARC-EP.¹⁹⁹ Eind januari 2020 brengt HRW een rapport uit over de situatie in het departement Arauca en het naburige Apure in Venezuela.²⁰⁰ De mensenrechtenorganisatie stelt dat gewapende groeperingen aan beide kanten van de grens controle uitoefenen door middel van bedreigingen, ontvoeringen, dwangarbeid, rekrutering van kinderen en moord. In Arauca hebben gewapende groepen ook landmijnen geplant en onder meer seksueel geweld gepleegd. Daarnaast hebben ze een breed scala aan regels opgesteld en leggen deze met harde hand op aan de burgers. Deze omvatten uitgaansverboden en voorschriften voor alledaagse activiteiten zoals vissen, betaling van schulden en sluitingstijden van bars. In sommige gebieden verbieden de groeperingen het dragen van een helm tijdens het rijden op motorfietsen, zodat de leden de bewoners kunnen identificeren. De groeperingen persen geld af van inwoners bij vrijwel elke vorm van economische activiteit.²⁰¹ Arauca is ook sterk getroffen door de komst van groten getale vluchtelingen uit Venezuela. In mei 2020 telt het departement 47.039 Venezolanen op een totale bevolking van 294.206 personen.²⁰²

Eind februari 2020 beschrijft ICG de situatie aan de grens tussen de staat Zulia in Venezuela en het departement La Guajira in Colombia. Het departement La Guajira kampt nu niet alleen met de humanitaire behoeften van migranten en vluchtelingen, die ruwweg 19 % van de bevolking uitmaken, maar ook met het geweld van guerrillastrijders en allerhande criminele groeperingen.²⁰³

6.2. Data op gemeentelijk niveau

Hieronder worden voor de vier departementen met de hoogste geweldcijfers het aantal dodelijke slachtoffers per gemeente weergegeven. Cedoca maakte onderstaande grafieken op basis van ACLED-cijfers voor de periode 1 december 2019 tot 1 juni 2020 voor de drie categorieën *battles*, *remote violence* en *violence against civilians*. Bij de interpretatie van deze grafieken dient men rekening te

¹⁹⁵ Cali Como Vamos, 2019, [url](#)

¹⁹⁶ UNOCHA Colombia Monitor, 09/03/2020, [url](#)

¹⁹⁷ El Espectador, 20/07/2020, [url](#)

¹⁹⁸ InSight Crime, 18/02/2020, [url](#)

¹⁹⁹ France 24, 04/06/2019, [url](#)

²⁰⁰ HRW, 22/01/2020, [url](#)

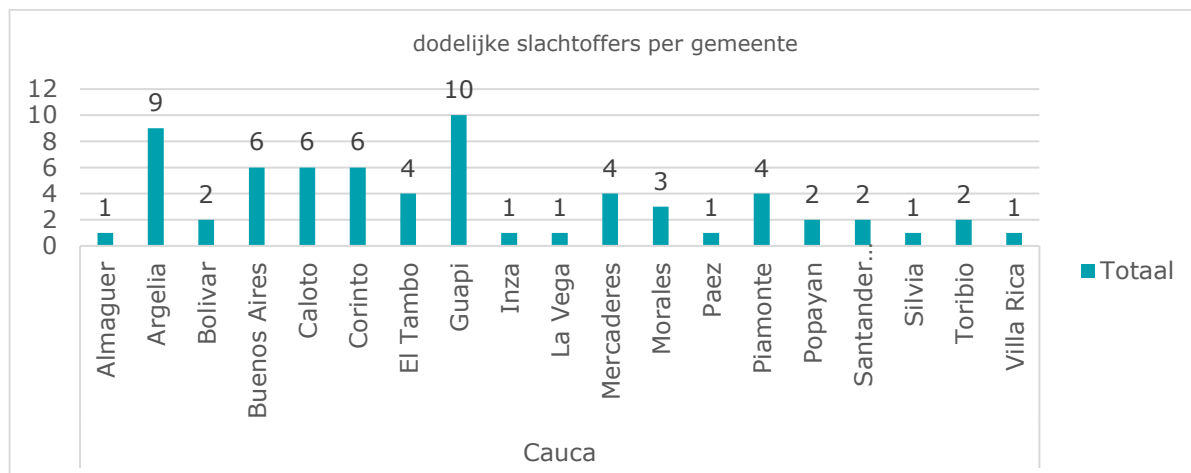
²⁰¹ HRW, 22/01/2020, [url](#)

²⁰² Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/2020, [url](#)

²⁰³ ICG (Ebus B.), 25/02/2020, [url](#)

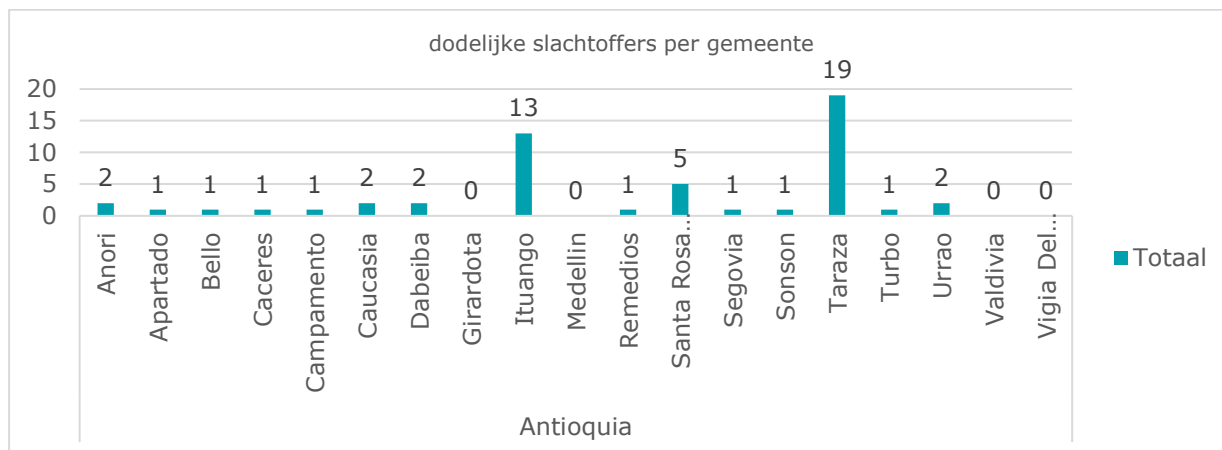
houden met de eerder gemaakte opmerkingen omtrent de methodologie en de berekening van de dodelijke slachtoffers door ACLED.

Voor het departement Cauca ziet de onderverdeling op basis van het aantal dodelijke slachtoffers per gemeente er als volgt uit:

Grafiek: aantal dodelijke slachtoffers Cauca, voor de drie categorieën, tussen 1 december 2019 en 1 juni 2020. Grafiek opgemaakt door Cedoca op basis van ACLED-data.²⁰⁴

Voor het tweede meest gewelddadige departement, Antioquia, komt, net zoals bij de analyse van InSight Crime, Tarazá naar voren als de gewelddadigste gemeente.

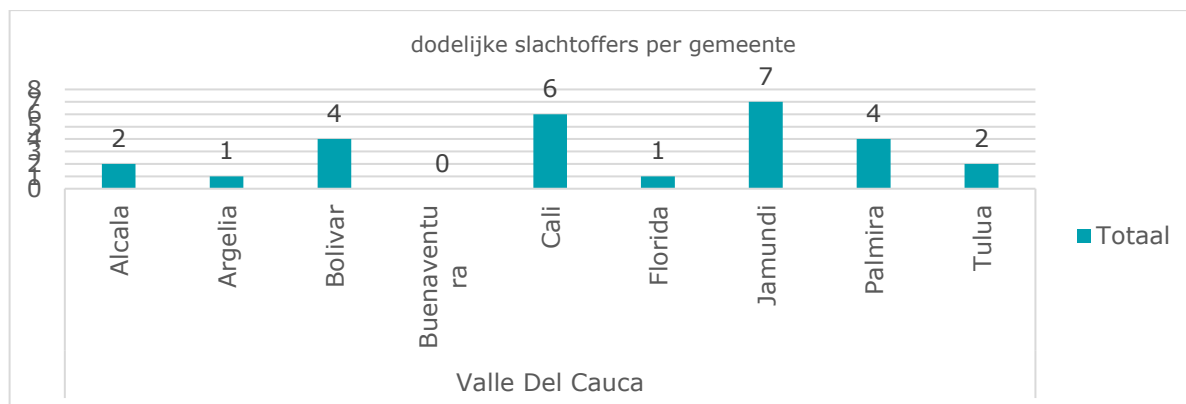

Grafiek: aantal dodelijke slachtoffers Antioquia, voor de drie categorieën, tussen 1 december 2019 en 1 juni 2020. Grafiek opgemaakt door Cedoca op basis van ACLED-data.²⁰⁵

²⁰⁴ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

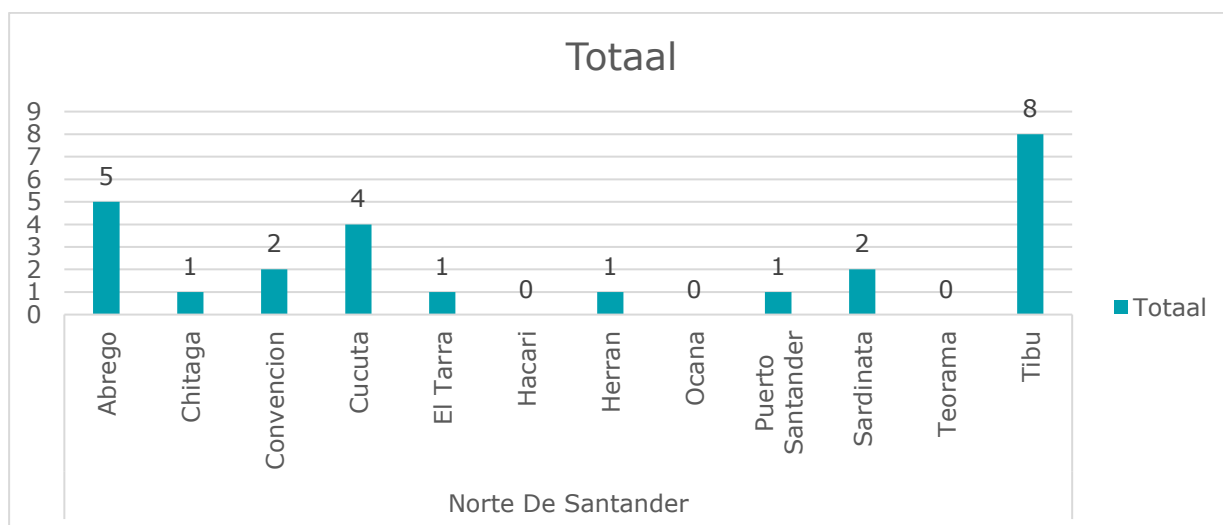
²⁰⁵ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

Voor het departement Valle del Cauca waren de gemeenten Jamundi en Cali het meest gewelddadig.

Grafiek: aantal dodelijke slachtoffers Valle de Cauca, voor de drie categorieën, tussen 1 december 2019 en 1 juni 2020. Grafiek opgemaakt door Cedoca op basis van ACLED-data.²⁰⁶

Voor het departement Norte de Santander springt vooral de gemeente Tibú eruit voor de afgelopen referentieperiode. Het ging hier telkens om aanvallen door *non-identified armed groups*, volgens ACLED. De slachtoffers waren zeven Colombiaanse burgers en één Venezolaan.²⁰⁷

Grafiek: aantal dodelijke slachtoffers Norte de Santander, voor de drie categorieën, tussen 1 december 2019 en 1 juni 2020. Grafiek opgemaakt door Cedoca op basis van ACLED-data.²⁰⁸

6.3. Situatie in de grote steden

ICRC haalt aan dat Colombia naast binnenlandse gewapende conflicten ook te maken heeft met andere vormen van geweld die niet onder de noemer 'gewapend conflict' vallen zoals het geweld in de steden

²⁰⁶ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

²⁰⁷ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

²⁰⁸ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

Medellín, Buenaventura, Cali en Tumaco.²⁰⁹ Volgens het IISS zijn steden evenwel geen geïsoleerde eilanden en worden ze getroffen en beïnvloed door conflictdynamieken via transnationale illegale handel en niet-statelijke gewapende groepen. Hoewel het gewapend conflict zich vooral op het platteland concentreert, vormen steden knooppunten waar illegale economische en politieke netwerken samenkomen in de vorm van cocaïnehandelingen, witwassen van geld en de activiteiten van talloze gewapende groepen die zich verrijken door transnationale drughandel en criminaliteit.²¹⁰ Ook ontheemding zorgt voor een link met het gewapend conflict.²¹¹ Hieronder wordt de situatie in Colombia's drie grootste steden²¹², Bogota, Medellín en Cali, van naderbij bekeken.

6.2.1. Bogota

Volgens de Colombiaanse autoriteiten volgt Bogota de algemene neerwaartse trend voor het aantal moorden (*homicidios*). Bovendien bevat de hoofdstad steeds lagere moordcijfers dan het nationale gemiddelde, met vandaag 13 moorden op 100.000 inwoners tegenover het nationale gemiddelde van 23 per 100.000 inwoners.²¹³ Maar er waren plaatsen binnen de agglomeratie Bogota, zoals Ciudad Bolívar en San Cristóbal, waar de moordcijfers wel toenamen. De openbare aanklager en de politiediensten hebben zeven plaatsen geïdentificeerd met 52 buurten waar de meeste moorden plaatsvinden.²¹⁴ De geïdentificeerde zeven plaatsen voor Bogota zijn; San Cristóbal, Rafael Uribe Uribe, Bosa, Kennedy, Suba, Los Mártires en Ciudad Bolívar.²¹⁵

Op 15 maart 2020 brengt PARES een rapport uit over de toegenomen rekrutering van minderjarigen. De organisatie wijst erop dat deze rekruteringen ook toenemen in Soacha, een arme voorstad van Bogota waar ook veel ontheemden terecht komen. Volgens PARES rekruteerde de criminele groepering Los Paisas, in januari 2020, tien jongeren en bracht hen vervolgens naar Bello in Antioquia. Los Paisas is ontstaan na de demobilisatie van de AUC en is verbonden met de Oficina de Envigado, een criminele federatie die veel illegale activiteiten in Medellín reguleert. Volgens informatie van het Bureau van de Ombudsman is de groep sinds 2008 in Soacha aanwezig.²¹⁶

Volgens informatie van de ombudsman, geciteerd in een artikel van InSight Crime, zijn enkele van Colombia's machtigste criminele groeperingen vandaag gevestigd in Soacha, zoals de Urabeños (AGC), de Rastrojos, de Águilas Negras, ELN en Los Paisas, die zich allen bezighouden met afpersingen, gedwongen verplaatsingen en gedwongen rekruteringen.²¹⁷

6.2.2. Cali

Cali, de hoofdstad van het departement Valle de Cauca, geldt in 2018 als de meest gewelddadige stad in Colombia met een moordcijfer van 47 op 100.000 inwoners. Cali wordt gevolgd door Cúcuta (30 op 100.000), aan de grens met Venezuela, Baranquilla en Medellín.²¹⁸ Een recent onderzoek van de Mexicaanse organisatie Seguridad, Justicia y Paz plaatst drie Colombiaanse steden bij de 50 meest

²⁰⁹ ICRC, 06/12/2018, [url](#); ACAPS, 01/03/2019, p. 6, [url](#)

²¹⁰ IISS, 30/07/2018, [url](#)

²¹¹ PRIF, 27/06/2019, [url](#)

²¹² World Atlas, 04/12/2018, [url](#)

²¹³ Cali Como Vamos, 2019, [url](#)

²¹⁴ El Tiempo (Mojica O.), 28/06/2020, [url](#)

²¹⁵ El Tiempo, 26/06/2020, [url](#)

²¹⁶ PARES, 15/03/2020, [url](#)

²¹⁷ InSight Crime (Navarrete M.), 01/04/2020, [url](#)

²¹⁸ Cali Como Vamos, 2019, [url](#)

gevaarlijke steden in de wereld. Cali geldt ook hier als de meest gevaarlijkste Colombiaanse stad en komt op de 26ste plaats. Palmira bekleedt plaats 37 en Cúcuta plaats 44.²¹⁹

Maar het algemene moordcijfer is, net zoals in de rest van Colombia, al jaren dalende. Terwijl Cali in het jaar 2004 nog 780 moorden kende waren dit voor 2019, 360 moorden.²²⁰ In overeenstemming met de algemene tendens van de dalende moordcijfers in Colombia in de eerste helft van 2020, zag ook Cali zijn moordcijfer dalen voor de periode januari–juni 2020.²²¹ Het moordcijfer voor juni lag wel opnieuw iets hoger dan de maanden ervoor.²²²

Volgens Cali's Secretary of Security and Justice, Carlos Rojas, kent de stad zo'n 180 criminele structuren.²²³

6.2.3. Medellín

In 2018 telde Medellín 626 moorden, een stijging van 7,6 % ten opzichte van het voorgaande jaar. Gevechten tussen criminele groepen veroorzaakten meer dan de helft van de moorden. Een groot deel van het bloedvergieten vond plaats in Comuna 13, een district aan de westelijke rand van de stad waar de moorden het meest talrijk waren, van 48 in 2017 tot 91 in 2018. Buurtbendes, bekend als *combo's*, streden tegen elkaar in een poging de lokale afpersingszones en de verkoop van drugs in hun territorium te bewaken. Volgens een analyse van InSight Crime zijn de lokale bendes weliswaar verantwoordelijk voor de stijging van het aantal moorden in 2018, maar is het toch vooral de machtige Oficina de Envigado die hen bevoorraadt met wapens en drugs. Andere *combo's* zijn dan weer gelieerd aan de Golf Clan.²²⁴

Ook Colombia Reports schrijft dat er in de stad Medellín ongeveer 240 verschillende *gangs* actief zijn met naar schatting 5.000 leden, de meerderheid loyaal aan de Oficina de Envigado of La Oficina, een georganiseerde misdaadgroep voorheen gelieerd aan Pablo Escobar. Ook andere illegale gewapende groepen zoals het AGC (Golf Clan), het ELN en Mexicaanse drugskartels opereren in de stad.²²⁵

Volgens cijfers van de autoriteiten daalden het aantal moorden in Medellín in 2020 tegenover 2019. Waarbij vooral een sterke daling was vast te stellen in de maanden maart en april 2020.²²⁶

7. Verplaatsingen en *confinement*

7.1. Huidige evolutie

Het Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) stelt dat de activiteiten van de verschillende gewapende groeperingen in 2019 ongeveer 139.000 nieuwe ontheemden veroorzaakten tegenover 145.000 in 2018. In 2019 daalde het aantal incidenten die ontheemding veroorzaakten weliswaar ten opzichte van 2018 maar het aantal getroffen personen nam wel toe. De departementen aan de Pacifische kust, Nariño en Chocó, werden het zwaarst getroffen, aangezien er meer dan 23.000

²¹⁹ El Tiempo, 04/07/2020, [url](#)

²²⁰ Cali Informe de Seguridad y Convivencia, 25/06/2020, [url](#)

²²¹ Noticias Financieras English via Factiva, 01/07/2020, [url](#)

²²² El Tiempo, 27/06/2020, [url](#)

²²³ Noticias Financieras English via Factiva, 01/07/2020, [url](#)

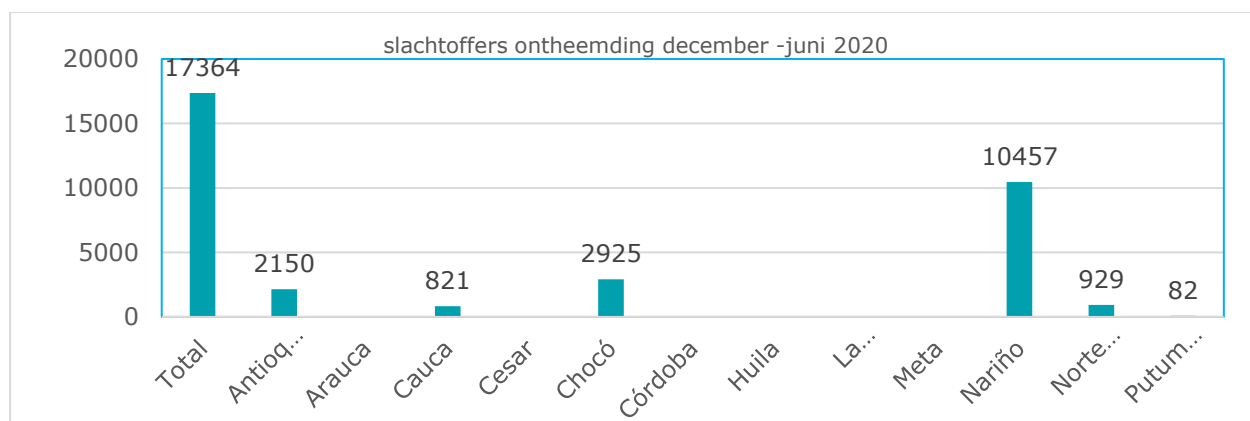
²²⁴ InSight Crime, 04/02/2019, [url](#)

²²⁵ Colombia Reports, 19/07/2019, [url](#)

²²⁶ El Tiempo, 27/06/2020, [url](#)

mensen door massale ontheemding werden getroffen. Het noordelijke departement Norte de Santander werd ook zwaar getroffen, aldus het IDMC.²²⁷

Volgens de gegevensdatabank Monitor, gevoed met de steun van partners in het veld, zijn er tussen december 2019 en juni 2020 in de context van gewapend geweld ten minste 17.364 mensen ontheemd in 80 grootschalige incidenten. De meeste ontheemdingen vonden plaats in het departement Nariño, gevolgd door Chocó.²²⁸

Grafiek: slachtoffers ontheemding 01/012/2019-01/06/2020 per departement. Grafiek opgemaakt door Cedoca op basis van data Monitor.²²⁹

Volgens gegevens van UNOCHA geciteerd in het rapport van de FIP, nam de gedwongen ontheemding in de eerste vier maanden van 2020 met 5 % toe, van 55 gebeurtenissen van januari en april 2019 naar 58 in dezelfde periode in 2020. Zo'n 57 % van de gevallen waren massaverplaatsingen en 43 % waren individuele verplaatsingen.²³⁰

Naast ontheemding van de bevolking is er ook sprake van *confinement*²³¹, wat letterlijk opsluiting betekent maar eerder doelt op een volledig gebrek aan mobiliteit door bijvoorbeeld gewapende confrontaties of het gevaar van antipersoonsmijnen. Op het platteland beperken de gewapende confrontaties de bewegingsvrijheid van de bevolking en de toegang tot basisgoederen en -diensten, zoals voedsel en medische zorg. Afro-Colombianen, inheemse en landelijke gemeenschappen worden onevenredig getroffen.²³² Van januari tot december 2019 zijn volgens de schatting van UNOCHA 28.293 personen het slachtoffer van *confinement* in Colombia.²³³ De inheemse gemeenschappen in de Pacifische regio zijn het belangrijkste slachtoffer als gevolg van de acties van de gewapende groeperingen op hun grondgebied en de gevechten met de Colombiaanse militairen.²³⁴ Een treffend voorbeeld van *confinement* vond plaats op 6 april 2020 waarbij leden van de inheemse Emberas-

²²⁷ IDMC, 04/2020, [url](#)

²²⁸ UNOCHA Colombia Monitor, 01/07/2020 [last update], [url](#)

²²⁹ UNOCHA Colombia Monitor, 01/07/2020 [last update], [url](#)

²³⁰ FIP, 24/05/2020, [url](#)

²³¹ Monitor hanteert voor *confinement* de volgende definitie: "Opsluiting / blokkade van gemeenschappen: het is de afzondering of opsluiting van gemeenschappen, op het grondgebied waar ze verblijven of in kampen, en die de verplaatsing en mobilisatie van mensen, voedsel en transportmiddelen beperkt, wat betekent dat ze incommunicado zijn en geen toegang tot een andere plaats hebben. Het verwijst ook naar de 'belegerde gemeenschappen', waar de blokkade door de gewapende actoren bij de binnenkomst van voedsel, medicijnen, brandstof en allerlei essentiële goederen deze gemeenschappen in een noodsituatie plaatst. (Pan American Health Organization, University of Antioquia, 2003)" [vertaling]: UNOCHA Colombia, s.d., [url](#)

²³² ACAPS, 27/05/2019, [url](#)

²³³ UNOCHA, 22/04/2020, [url](#)

²³⁴ UNOCHA, 22/04/2020, [url](#)

gemeenschap, gevestigd in het Pichicora-reservaat in Bojayá, Chocó, werden gegijzeld door een conflict tussen het ELN en de AGC (Golf Clan). De inwoners mochten hun dorpen niet verlaten om zich in veiligheid te brengen voor het geweld. De gewapende groeperingen saboteerden ook al hun boten, die deze gemeenschappen gebruiken om zich te verplaatsen.²³⁵

Slachtoffers van *confinement* voor 2019 en de eerste drie maanden van 2020²³⁶

Voor de periode van 1 december 2019 tot 1 juni 2020 telt Monitor 18 incidenten van *confinement* waarvan de meeste plaatsvinden in Chocó (9), gevolgd door Norte de Santander (4) en Antioquia (3).²³⁷ Het rapport van de VN-verificatiemissie van eind juni 2020 maakt melding van 45.000 slachtoffers van *confinement* in de maand mei 2020, waarvan 70 % inwoners van Catatumbo.²³⁸

IDMC ziet de laatste jaren een sterke stijging van *confinement*. Sinds de ondertekening van het vredesakkoord is het aantal burgers dat hiervan slachtoffer werd toegenomen van 2.100 in 2017 tot meer dan 27.600 in 2019.²³⁹

7.2. De Victims' Law: humanitaire bijstand, compensatie en landrecuperatie

Colombia heeft wetten die uitgebreide steunmaatregelen voorschrijven voor slachtoffers van het gewapend conflict, intern ontheemden en mensen die het land ontvlucht zijn als gevolg van het conflict, inclusief maatregelen voor humanitaire hulp en bijstand, compensatie en teruggave van eigendom. Deze maatregelen zijn onder andere vastgelegd in wet 1448 uit 2011, de Victims and Land Restitution Law of kortweg Victims' Law. Ook het vredesakkoord van 2016 voorziet in compensatie van slachtoffers.²⁴⁰ De regering heeft tevens een departement bevoegd voor de rechten van slachtoffers van het gewapend conflict, de Victims Unit (Unidad para la Atención y Reparación Integral a las Víctimas, UARIV), en een register van slachtoffers, het *Registro Único de Víctimas* (RUV),

²³⁵ EFE, 06/04/2020, [url](#)

²³⁶ UNOCHA, 22/04/2020, [url](#)

²³⁷ ACLED, via export tool geraadpleegde update: 11/06/2020, [url](#)

²³⁸ UNSC, 26/06/2020, [url](#)

²³⁹ IDMC, 04/2020, [url](#)

²⁴⁰ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#)

opgericht.²⁴¹ Het RUV houdt het aantal slachtoffers van het conflict bij. Die cijfers omvatten het totale aantal ontheemden sinds 1985.²⁴²

De realiteit is evenwel complex. De bestaande mechanismen zijn overbelast door de grootschalige ontheemding, waardoor zelfs diegenen die op de hoogte zijn van hun rechten vaak geen toegang krijgen tot vergoedingen en compensatie.²⁴³ Negen miljoen mensen hebben zich aangemeld als slachtoffer van het conflict, waarvan 7,2 miljoen aanvaard zijn als slachtoffer en dus opgenomen zijn in het RUV.²⁴⁴ Ongeveer 10 % daarvan heeft tot op heden de compensatie waar ze recht op hebben gekregen.²⁴⁵ Internationale organisaties en ngo's rapporteren dat een gebrek aan lokale capaciteit om ontheemden te registreren in regio's met veel ontheemding bijstand aan de slachtoffers vertraagt. Deze vertragingen worden verder toegeschreven aan onder meer personeelstekorten en een gebrek aan fondsen. Verder belemmert de moeilijke veiligheidssituaties in deze gebieden de toegang van nationale en internationale hulporganisaties tot de recent ontheemden.²⁴⁶

UARIV werd gecreëerd onder wet 1448 om de integratie, bijstand en vergoedingen voor slachtoffers van het gewapend conflict te regelen. Slachtoffers van gevechten, aanvallen, bedreigingen, seksueel geweld, gedwongen onteigening en ontheemding, familieleden van verdwenen of gedode personen, slachtoffers van landmijnen, ontvoering en marteling komen allen in aanmerking om als slachtoffers geregistreerd te worden in het slachtofferregister.²⁴⁷ Deze aanvragen gelden eveneens voor de huidige slachtoffers van het conflict. Het Grondwettelijk Hof verlengde begin 2020 het bestaan van wet 1448 voor de komende tien jaar.²⁴⁸

Wanneer een persoon ontheemd is en aanspraak wil maken op bijstand, moet die eerst een verklaring afleggen op het Bureau van de ombudsman (Defensoria del Pueblo), het Bureau van de procureur-generaal (Procuraduría) of de lokale gemeente (Personería). Deze verklaring wordt vastgelegd in een formulier dat de aanvrager en de aanwezige ambtenaar moeten ondertekenen. De informatie in de aanvraag moet zo volledig en nauwkeurig mogelijk zijn, zodat de UARIV een juiste beoordeling kan maken over de inclusie van het slachtoffer in het register. De aanvrager dient geen bewijsstukken voor te leggen. Aanvragen om ingeschreven te worden in het RUV worden beoordeeld op het nationale niveau, maar de gemeentebesturen in het lokale UARIV-kantoor zijn in staat onmiddellijke bijstand te voorzien terwijl de registratie lopende is.²⁴⁹ Een beslissing kan tot 60 werkdagen in beslag nemen, staat te lezen op de officiële website van UARIV.²⁵⁰ Verschillende bronnen geven evenwel aan dat ontheemdenvertraging ondervinden bij het ontvangen van een antwoord op hun aanvraag.²⁵¹ Eens een slachtoffer is opgenomen in het register komt hij of zij in aanmerking om steun te krijgen via de nationale mechanismen. De overheid voorziet in een beroepsprocedure in het geval van weigering.²⁵²

Slachtoffers hebben recht op humanitaire bijstand om te voldoen aan hun noden gerelateerd aan de ontheemding. Deze bijstand omvat medische en psychologische hulp, tijdelijke huisvesting, voedselhulp en *non-food items*. Naast humanitaire hulp biedt de overheid economische compensatie

²⁴¹ GIGA (Deacon H., Görgens M.), 06/2019, [url](#)

²⁴² IDMC, 05/2019, [url](#)

²⁴³ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#)

²⁴⁴ UARIV, 08/07/2020, [url](#)

²⁴⁵ IDMC, 03/2019, p. 27, [url](#)

²⁴⁶ USDOS, 13/03/2019, [url](#)

²⁴⁷ UARIV, s.d., [url](#)

²⁴⁸ El Universal, 20/04/2020, [url](#)

²⁴⁹ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#); UARIV, s.d., [url](#)

²⁵⁰ IDMC, 03/2019, [url](#); UARIV, s.d., [url](#)

²⁵¹ USDOS, 13/03/2019, [url](#)

²⁵² UARIV, s.d., [url](#)

voor schade geleden tijdens het conflict.²⁵³ Omwille van budgettaire redenen dient UARIV prioriteiten te stellen en neemt het grootste deel van de door de regering gegeven steunmaatregelen de vorm van humanitaire bijstand aan.²⁵⁴ Deze bijstand is afgebakend in tijd en beperkt zich tot voedselbonnen, kookgerei, toiletartikelen, bonnen voor lokaal transport, medische en psychologische bijstand en tijdelijk onderdak.²⁵⁵

Naast humanitaire hulp en compensatie hebben diegene die hun eigendom verloren als gevolg van het conflict recht op landrestitutie, ongeacht of ze gedwongen waren het betreffende onroerend goed te verkopen. Om dit proces te starten moet een aanvrager het verloren landgoed registreren bij het register van gestolen en achtergelaten gronden (*Registro de Tierras Despojadas y Abandonadas Forzosamente*). Een rechter onderzoekt de aanvraag en neemt een beslissing.²⁵⁶ Een onduidelijke status van de eigendom in de herkomstregio bemoeilijkt het proces van restitutie.²⁵⁷ In sommige gevallen zijn gewapende groepen nog aanwezig in de regio van herkomst, of is er een risico op terugkeer van de gewapende groepen. Het land van de slachtoffers is mogelijks bezet of verwoest.²⁵⁸ Slachtoffers die niet in staat zijn hun voormalig huis terug te krijgen, maken ook kans om een stuk land te krijgen elders in Colombia.²⁵⁹

In april 2020 liet de directeur van UARIV weten dat ongeveer één miljoen personen hun compensatie hebben verkregen.²⁶⁰ Dit is evenwel slechts tien procent van de slachtoffers. Een groot aantal slachtoffers wacht nog steeds op compensatie. Het proces om compensatie aan te vragen is prijzig omwille van de vele verplaatsingen die aanvragers moeten doen en intensief omwille van de dagen werk die erin kruipen.²⁶¹

Verschillende bronnen wijzen erop dat slachtoffers zich soms niet durven registreren uit angst voor de gewapende groepen die aan de basis liggen van hun ontheemding. Het ELN en georganiseerde misdaadbendes gebruiken immers geweld, intimidatie en desinformatie om ontheemden te ontmoedigen om zich bij de overheid te registreren.²⁶²

8. Impact van het geweld op het dagelijkse leven

8.1. Algemene kenmerken van de socio-economische situatie

Colombia is historisch gezien een van de landen met de grootste ongelijkheid in de regio, maar was de laatste jaren aan een sterke opmars bezig. Zo heeft het land zijn armoedecijfer tussen 2002 en 2018 met de helft teruggebracht tot 27 %. Het rapport van de Wereldbank van april 2020 over Colombia meldt wel dat de armoede in de stedelijke gebieden in 2018 opnieuw met 0,2 % en in de landelijke gebieden met 0,1 % toenam tot respectievelijk 24,4 % en 36,1 %.²⁶³ Het World Food Programme (WFP) beschrijft Colombia als een land met een hoger middeninkomen. Desondanks staat

²⁵³ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#)

²⁵⁴ UNOCHA, 2017, p. 92-94, [url](#)

²⁵⁵ Restrepo J., Skype-gesprek, 20/09/2019

²⁵⁶ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#)

²⁵⁷ UNOCHA, 2017, p. 92-94, [url](#)

²⁵⁸ GIGA (Deacon H., Görgens M.), 06/2019, p. 8-9, [url](#)

²⁵⁹ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#)

²⁶⁰ El Universal, 20/04/2020, [url](#)

²⁶¹ IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#); GIGA (Deacon H., Görgens M.), 06/2019, p. 9, [url](#)

²⁶² IDMC, 03/2019, p. 24-26, [url](#); USDOS, 13/03/2019, [url](#)

²⁶³ World Bank, 04/2020, [url](#)

het op de tweede plaats in de regio - en op de zevende plaats in de wereld - wat betreft inkomensongelijkheid. Extreme armoede bestaat nog steeds en treft onevenredig bepaalde regio's en bevolkingsgroepen. Met name etnische minderheden, inclusief inheemse en Afro-Colombiaanse gemeenschappen, in voormalige conflictgebieden betalen een hoge prijs voor jarenlange marginalisering. Kustgebieden vertonen ernstige tekortkomingen, waarbij het departement La Guajira de meest penibele situatie kent met 90 % van de plattelandsbevolking die er onvoldoende kan voorzien in zijn basisbehoeften, aldus het WFP.²⁶⁴

Het land kent 19,6 % structurele armoede, die gemiddeld 39,9 % bereikt op het platteland. De toestroom van meer dan 1,8 miljoen Venezolaanse vluchtelingen (zie hoofdstuk 9) en de uitbraak van de coronacrisis maken de huidige situatie nog complexer. Volgens het WFP worden zowel de stedelijke als de plattelandsbevolking getroffen door de coronacrisis, waarbij mensen die afhankelijk zijn van de informele sector het zwaarst getroffen zijn. Volgens WFP gaat het naar schatting om zo'n 11 miljoen personen, inclusief migranten, die een verslechtering van hun situatie en een verminderde toegang tot hun basisbehoeften zullen ondervinden als gevolg van de coronacrisis.²⁶⁵ Ook verschillende economische analisten verklaren in een reportage van juli 2020 in de NYT te vrezen dat de armoede en ongelijkheid opnieuw stijgen naar het niveau van begin 21ste eeuw.²⁶⁶ De coronacrisis heeft ook een grote impact op de werkgelegenheid. Waar er tussen december 2019 en februari 2020 ongeveer 22 miljoen Colombianen aan het werk waren, daalde dit tussen maart en mei 2020 tot ongeveer 18 miljoen, wat de werkloosheid op zo'n 30 % brengt.²⁶⁷

Volgens de *chronic malnutrition index*, een onderzoek van la Fundación Éxito gepubliceerd begin juli 2020, beantwoorden meer dan de helft van de gemeenten aan alle voorwaarden die kunnen leiden tot chronische ondervoeding bij kinderen onder de vijf jaar, waarbij de gebieden van Amazonia en Orinoquia het meest kwetsbaar zijn. Dit probleem dreigt in de huidige pandemische omstandigheden nog acuter te worden. De inwoners van de gemeente Cumaribo, Vichada, lopen het hoogste risico op chronische ondervoeding, terwijl de gemeente Envigado in Antioquia, de beste cijfers kan voorleggen.²⁶⁸

8.2. Impact op dagelijkse leven

In bovenstaande hoofdstukken ging Cedoca hier en daar in op de impact van het geweld op het dagelijks leven van de bevolking in de door conflict getroffen gebieden. « Dit hoofdstuk belicht enkele relevante ontwikkelingen uit de referentieperiode die het dagelijkse leven beïnvloeden.

De impact van het geweld op het dagelijkse leven kan voor deze referentieperiode niet los worden gezien van de uitbraak van de coronacrisis in Colombia en de verschillende maatregelen die de autoriteiten hebben opgelegd ter bestrijding van het virus, zoals een verplichte *lockdown* en de sluiting van de scholen. ICG schrijft in haar situatie-update van april 2020 over de situatie aan de grens tussen Venezuela en Colombia dat de maatregelen het werk van de humanitaire werkers ernstig bemoeilijken:²⁶⁹

²⁶⁴ WFP Colombia, 04/2020, [url](#)

²⁶⁵ WFP Colombia, 04/2020, [url](#)

²⁶⁶ NYT, 11/07/2020, [url](#)

²⁶⁷ Noticias Financieras English via Factiva, 08/07/2020, [url](#)

²⁶⁸ El Tiempo, 08/07/2020, [url](#)

²⁶⁹ ICG, 15/04/2020, [url](#)

“Humanitarian relief organisations report that quarantine measures are severely restricting the movement of aid workers – including those wishing to monitor violence levels – although material provisions are still reaching parts of the border.”

De door Cedoca geraadpleegde bronnen tonen eveneens aan dat door het sluiten van de scholen de gewapende groeperingen gevoelig meer minderjarigen konden rekruteren in de conflictgerelateerde gebieden ten opzichte van de periode voor COVID-19. Volgens onderzoeker Julia Castellanos van COALICO was de *lockdown* de ideale gelegenheid voor de gewapende organisaties om kinderen te rekruteren of hun ouders te bedreigen om hen te laten toetreden tot de groepering. Veel arme plattelandsfamilies hadden ook geen enkel inkomen meer door de *lockdown* en de groeperingen boden hen voedsel aan in ruil voor de diensten van hun kinderen.²⁷⁰

Ook op andere punten met betrekking tot het dagelijkse leven bood de *lockdown* een aantal opportuniteiten aan de gewapende groeperingen om hun controle op de lokale bevolking te versterken, zoals uitgebreid aan bod kwam in hoofdstuk 2.3. Het Bureau van de Ombudsman waarschuwde dat de groeperingen de commerciële en vrijetijdsbestedingen reguleerden, de prijzen van voedsel en medische voorzieningen controleerden, land- en waterwegen in sommige regio's blokkeerden en de aankomst van voedsel en medicijnen beperkten.²⁷¹ Ook HRW documenteerde deze ontwikkelingen in haar rapport van 15 juli 2020. De organisatie verwees hierbij ook naar de impact die deze maatregelen van de gewapende groeperingen hebben op het dagelijkse leven van de lokale bevolking. Vaak gaan de maatregelen opgelegd door de gewapende groeperingen immers verder dan deze opgelegd door de overheid.²⁷²

“Measures imposed by armed groups have further undermined access to food for communities living in poverty, which had already been limited by the government lockdown. A community leader from the southwestern port-city of Tumaco said that due to armed groups’ rules limiting fishing, residents no longer have fish or shellfish to sell. The 5 p.m. curfew also means they can no longer make a living selling food from street food stands at night. ‘If [people] dare to go outside, there is no one to buy, so families are starving,’ he said.

Armed groups’ measures are at times broader than those imposed by the government, humanitarian workers and community leaders said. The government allows people to leave their homes to access health services or banks, as well as in other cases of serious necessity, even during curfew hours. Yet humanitarian workers said that armed groups in parts of Nariño, Arauca, Putumayo, and Guaviare have not allowed people, including those who are sick, to leave their homes at all during curfews.”

Op het platteland zijn de infrastructurele uitdagingen enorm. Sommige gemeenschappen zijn zo afgelegen dat ze alleen via de rivier kunnen worden bereikt, en zelfs dan alleen op sommige momenten van het jaar.²⁷³ Deze beperkingen op het vlak van infrastructuur hebben hun invloed op de bewegingsvrijheid en transportmogelijkheden van de plattelandsbevolking. Voor deze referentieperiode had de nationale staking van het ELN in februari 2020 een sterke (tijdelijke) impact op de bewegingsvrijheid. Tussen 14 en 17 februari 2020 voerde het ELN een nationale "gewapende staking" uit, waarbij burgers werd bevolen in hun huizen of werkplekken te blijven en elk transportmiddel te vermijden. Tijdens de staking werden verschillende wegblokkades door het ELN opgeworpen en op verschillende plaatsen vonden geweldsincidenten plaats, waaronder aanvallen op

²⁷⁰ InSight Crime (Loaiza L.), 22/06/2020, [url](#)

²⁷¹ El Universo, 18/05/2020, [url](#)

²⁷² HRW, 15/07/2020, [url](#)

²⁷³ World Politics Review, 29/04/2020, [url](#)

de openbare veiligheidstroepen die aan één soldaat het leven kostten.²⁷⁴ Verder hebben ook de maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie de bewegingsvrijheid sterk aan banden gelegd. En zoals reeds eerder in dit rapport aangegeven hebben de gewapende groeperingen tijdens de *lockdown* in bepaalde gebieden bijkomende maatregelen opgelegd aan de lokale bewoners die een grote invloed hadden op hun mobiliteit. Verschillende gemeenten in Antioquia, bijvoorbeeld, meldde in juni 2020 dat criminele groeperingen, waaronder de AGC en de AGC-splintergroep Los Caparros, controleposten oprichtten om verplaatsingen te beperken. Ook de dissidente FARC-EP-groeperingen legden bewegingsbeperkingen op in delen van de departementen Putumayo, Cauca en Amazonas.²⁷⁵ Volgens informatie van ICG verbood ELN ook de terugkeer van stadsbewoners naar landelijke gebieden in het zuiden van Bolívar.²⁷⁶

Andere manieren waarop de gewapende groeperingen een impact hebben op het leven van de lokale bevolking is via afpersingen (*vacunas*). De FARC-EP gebruikte deze vorm van afpersing reeds vóór haar demobilisatie en de meeste van de dissidente FARC-EP-groeperingen hebben deze bron van inkomsten behouden. Analisten spreken zelfs van een toename van deze praktijk, waarbij zowel meer geld wordt gevraagd als meer personen worden afgeperst.²⁷⁷ Boeren in de departementen Arauca, Guaviare en Meta, bijvoorbeeld, betalen tussen de 10.000 en 30.000 peso's (\$ 3 à 9) per stuk vee per jaar. Het vervoer van goederen en passagiers langs de rivieren onder controle van de ex-FARC-groeperingen is ook onderhevig aan afpersing. Bronnen aangehaald in het onderzoek van InSight Crime naar de praktijken van de FARC-dissidenten verklaarden dat elk vaartuig op de rivier moet betalen.²⁷⁸ Ook handelaren zijn het slachtoffer van deze criminele economie. Ze worden in kleine groepen gedagvaard in afgelegen gebieden om betalingen te doen. De bevolking wordt hierbij vaak geïntimideerd om dit niet aan de autoriteiten te melden, aldus het onderzoek van InSight Crime. Ook via ontvoeringen, bijvoorbeeld in Cauca, wordt nog steeds geld afgeperst.²⁷⁹ Volgens PARES maken alle gewapende groeperingen in Colombia zich schuldig aan afpersingen.²⁸⁰

De incidenten die leiden tot *confinement* (zie hoofdstuk 7) hebben eveneens een grote impact op het dagelijkse leven van de bewoners en kunnen hun toegang tot transport, voedsel en medicijnen ernstig bemoeilijken. Tot slot spelen ook anti-persoonsmijnen een rol in de bewegingsvrijheid van de lokale bevolking. Volgens onderzoek van de FIP is het aantal slachtoffers van antipersoonsmijnen en niet-ontploffte munitie in de eerste vier maanden van 2020 met 13 % gedaald ten opzichte van dezelfde periode in 2019.²⁸¹

9. Vluchtelingen uit Venezuela

Sinds 2015 is er een constante migratiestroom van Venezuela naar Colombia. Deze migratie is het gevolg van een verslechterde economische, politieke en veiligheidssituatie in Venezuela. Volgens cijfers van 5 maart 2020, gepubliceerd door het Coordination Platform for Refugees and Migrants from Venezuela, Response for Venezuelans (R4V)²⁸² hadden 4.933.920 Venezolanen het land verlaten begin

²⁷⁴ UNSC, 26/03/2020, [url](#)

²⁷⁵ ICG, 06/2020, [url](#)

²⁷⁶ ICG, 06/2020, [url](#)

²⁷⁷ InSight Crime, 04/2020, [url](#)

²⁷⁸ InSight Crime, 04/2020, [url](#)

²⁷⁹ InSight Crime, 04/2020, [url](#)

²⁸⁰ PARES, 2019, [url](#)

²⁸¹ FIP, 24/05/2020, [url](#)

²⁸² "The Regional Inter-Agency Coordination Platform was established pursuant to the request by the UN Secretary-General to UNHCR and IOM on 12 April 2018, to lead and coordinate the response to refugees and migrants from Venezuela"

maart 2020. Op 8 juli 2020 steeg dit cijfer tot 5.202.270. Dezelfde organisatie voorspelt 6,5 miljoen Venezolaanse vluchtelingen tegen eind 2020.²⁸³ De overgrote meerderheid (zo'n 4 miljoen) wordt opgevangen in de regio, met Colombia en Peru als koplopers. Samen vangen beide landen ongeveer 2,5 miljoen Venezolanen op.²⁸⁴

In 2019 en de eerste helft van 2020 bleef Colombia het meest door de komst van vluchtelingen en migranten uit Venezuela getroffen land. Eind 2015 was Colombia gastheer van minder dan 40.000 Venezolanen. Op 31 december 2019 wordt het aantal Venezolanen in Colombia op 1.771.237 geschat, waarvan er 754.085 een of andere verblijfsvergunning hebben. De rest is er illegaal.²⁸⁵ Op 5 mei 2020 bedraagt het aantal Venezolanen in Colombia 1.825.687.²⁸⁶ De meeste Venezolanen die legaal in Colombia verblijven hebben een *Permiso Especial de Permanencia* (PEP) of *Special Stay Permit*. De PEP-status is geldig voor twee jaar en geeft volledige toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en werk. Personen die in 2017 een PEP-status hadden konden deze in 2019 opnieuw voor twee jaar verlengen. Op 29 januari 2020 openden de Colombiaanse autoriteiten een nieuwe ronde voor het aanvragen van een PEP-kaart. Voorwaarden zijn dat men vóór 29 november 2019 Colombia legaal is binnen gekomen via een van de erkende grensovergangen, dat men over een paspoort beschikt met een geldige inreisstempel en men een blanco strafblad heeft. Daarnaast werd ook een speciale werkvergunning ingevoerd, de PEP-FF. Met deze kaart kunnen Venezolanen zonder de officiële PEP-kaart toch legaal werken in Colombia. Hiervoor hoeft men niet over een paspoort te beschikken. Een identiteitskaart volstaat en ze mag vervallen zijn. Maar men moet wel een legale werkaanbieding van een Colombiaanse werkgever kunnen voorleggen. De PEP-FF kaart geeft geen rechten aan familieleden.²⁸⁷

Op 15 oktober 2019 opende Colombia een registratiecampagne voor kinderen geboren op Colombiaans grondgebied, uit Venezolaanse ouders. De campagne was erop gericht de Colombiaanse nationaliteit te verlenen aan de meer dan 24.000 Venezolaanse kinderen geboren in Colombia, sinds 2015, alsook aan de kinderen geboren in Colombia tot augustus 2021.²⁸⁸

In november 2018 heropende de Colombiaanse regering de registratie voor de grens(overschrijdende) mobiliteitskaart (*Tarjeta de Movilidad Fronteriza*, TMF, of *Border Mobility Card*), die het mogelijk maakt voor Venezolanen om maximaal zeven dagen in Colombia te verblijven om basisgoederen en -diensten te verkrijgen. Begin 2020 hebben meer dan 4,2 miljoen Venezolanen een TMF-kaart.²⁸⁹ Ten slotte konden tussen 21 december 2018 en eind september 2019 meer dan 340.000 Venezolanen profiteren van een status voor transit (*Permiso de Ingreso y Permanencia Tránsito Temporal*, PIP-TT), die toelaat over een periode van vijftien dagen Colombia te doorkruisen op weg naar een ander land.²⁹⁰ Waarnemers verwachten dat meer en meer Venezolaanse vluchtelingen in 2020 in Colombia zullen blijven doordat de transitmogelijkheden voor hen worden afgesloten. Zo zorgden nieuwe visumaatregelen in Ecuador, Chili en Peru voor een sterke afname van de migratie doorheen Colombia naar een van deze drie landen, vanaf de tweede helft van 2019.²⁹¹

²⁸³ Regional Inter-Agency Coordination Platform, s.d., [url](#)

²⁸⁴ USAID, 11/02/2020, [url](#)

²⁸⁵ Regional Inter-Agency Coordination Platform, 31/12/2019, [url](#)

²⁸⁶ Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/05/2020, [url](#)

²⁸⁷ USAID, 11/02/2020, [url](#)

²⁸⁸ USAID, 11/02/2020, [url](#)

²⁸⁹ Regional Inter-Agency Coordination Platform, 01/2020, [url](#)

²⁹⁰ Regional Inter-Agency Coordination Platform, 01/2020, [url](#)

²⁹¹ USAID, 11/02/2020, [url](#)

Volgens cijfers van de International Organization for Migration (IOM) in Colombia wonen de meeste Venezolanen in Bogota (37,44 %), Cúcuta (9,62 %), Barranquilla (8,36 %), Cali (8,33 %) en Ipiales (5,33 %).²⁹²

Op 16 maart 2020 sloot Colombia zijn grenzen met Venezuela om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Duizenden Venezolanen stonden voor de keuze om in Colombia te blijven of terug te keren naar hun achtergebleven familieleden in Venezuela. Journalist Joshua Collins berichtte half maart 2020 vanop de brug Simón Bolívar, de belangrijkste officiële grensovergang in Cúcuta, dat duizenden Venezolanen wensten terug te keren naar Venezuela. Colombia liet hen met mondjesmaat passeren wat vanaf 15 maart 2020 resulteerde in kilometers lange wachtrijen.²⁹³ In de hierop volgende weken besloten steeds meer Venezolanen uit Colombia terug te keren. Het gaat om mensen die in Colombia niet meer in hun levensonderhoud kunnen voorzien omwille van de geldende *lockdown*-maatregelen. Zo wonen vele Venezolanen in Bogota in kleine kamers die ze dagelijks betalen met het inkomen dat ze die dag bijeen hebben geschaapt, een fenomeen dat bekend staat als *pagadarios*. Veel vluchtelingen in Colombia getuigden in een artikel van ICG-onderzoeker Bram Ebus dat ze de dagelijkse som geld door de *lockdown* niet meer konden betalen en op straat werden gezet door de huiseigenaar. Hierop beslisten ze terug te wandelen naar Venezuela.²⁹⁴ Op 4 april 2020 arriveerden in Cúcuta meer dan 600 Venezolanen die wensten terug te keren. Geconfronteerd met deze massamigratie naar de grens besloten de autoriteiten "humanitaire corridors" te openen waarlangs Venezolanen naar hun land konden terugkeren. Deze zijn slechts enkele uren per dag open en slechts enkele honderden personen per dag mogen terugkeren. IOM en de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) steunen deze terugkeer niet aangezien deze de risico's op de verspreiding van het coronavirus verhogen en de Venezolanen terugkeren naar een onveilig land.²⁹⁵

²⁹² IOM Colombia, 04/2020, [url](#)

²⁹³ Collins J., 16/03/2020, [url](#)

²⁹⁴ The New Humanitarian (Ebus B.), 22/04/2020, [url](#)

²⁹⁵ Refugees International, 08/07/2020, [url](#)

Samenvatting

Deze COI Focus beschrijft de veiligheidssituatie in Colombia voor de periode december 2019 tot juli 2020. Het vredesakkoord dat de Colombiaanse autoriteiten in 2016 sloten met de FARC-EP is nog steeds in werking, maar de uitvoering verloopt momenteel trager. Ook de huidige coronacrisis, die de Colombiaanse autoriteiten ertoe dwong om vanaf eind maart 2020 allerhande quarantainemaatregelen op te leggen, heeft een invloed op de uitvoering van de bepalingen uit het akkoord.

Het geweld in Colombia ligt voor de afgelopen referentieperiode in lijn met de bevindingen van de voorgaande periode in 2019. Na het vredesakkoord daalde het in grote delen van Colombia, maar bepaalde gebieden blijven onder invloed staan van de gewapende groeperingen en ondervinden terugkerend geweld. Plannen om het bereik van de regering in conflictgebieden te vergroten, de herintegratie van ex-strijders in de samenleving te bevorderen en spanningen om illegale gewapende groepen te ontmantelen, blijven moeizaam verlopen. Mede onder invloed van de coronacrisis zijn er bovendien een aantal nieuwe tendenzen. De moordcijfers voor het ganse land zijn gevoelig gedaald. Colombia kende de afgelopen zes maanden het laagste aantal moorden van de laatste 46 jaar. Omwille van de coronamaatregelen is het moeilijk om hier grote conclusies aan te verbinden. Bovendien geldt deze daling niet voor alle gemeenten. Zoals de directeur van de denktank CERAC aanhaalt zet deze daling zich ook niet door bij wat hij noemt het "politieke geweld", het geweld dat zich richt tegen activisten, gemeenschapsleiders en mensenrechtenactivisten. Ook het geweld ten aanzien van ex-FARC-strijders daalde niet. Verder hebben de gewapende groeperingen volgens verschillende bronnen de *lockdown*-maatregelen gebruikt om hun sociale controle in bepaalde gebieden te versterken. De maatregelen die de groeperingen al dan niet onder dwang opleggen aan de lokale bevolking hebben ook een grote impact op het dagelijkse leven en de toegang tot voedsel, medicijnen en transport. Deze verstevigde sociale controle door de gewapende groeperingen baart analisten zorgen. Ze vragen zich af hoe deze controle na corona opnieuw terug te dringen en vrezen een heropflakking van het geweld doordat de groeperingen hun inkomstenverlies willen goedmaken. Verschillende bronnen stellen verder dat de diverse gewapende groeperingen de *lockdown* hebben aangegrepen om minderjarigen, vaak onder dwang, te rekruteren. Er is sprake van een verdubbeling van het aantal gedwongen rekruteringen van minderjarigen ten opzichte van dezelfde periode in 2019.

De beschikbare informatie toont dat de acties van de ordetroepen en de gewapende groeperingen talrijk bleven tijdens de afgelopen referentieperiode. Tijdens de eerste maanden van de *lockdown* daalden de activiteiten van de gewapende groeperingen, mede door een tijdelijk staakt-het-vuren van het ELN, maar bleef het aantal acties van de ordetroepen hoog. Er was ook sprake van een verhoging van de activiteiten van de dissidente FARC-groeperingen. De dodelijkheid van de gewapende acties nam wel af ten opzichte van 2019. Statistische gegevens van ACLED en Monitor categoriseren de meeste geweldsincidenten als *violence against civilians*, en dit vooral onder de vorm van bedreigingen en gerichte aanvallen tegen sociale leiders, mensenrechtenactivisten en ex-FARC-strijders. Het geweld vindt niet plaats in heel Colombia maar situeert zich in bepaalde landelijke gebieden in een aantal departementen. Cauca, Antioquia, Norte de Santander, Valle de Cauca en Nariño werden het meest door geweld getroffen. Ook in bepaalde delen van de departementen Putumayo, Chocó en Arauca vonden verschillende gewelddadige incidenten met een grote impact op de bevolking plaats.

Het aantal ontheemdingen houdt min of meer hetzelfde niveau aan als in 2019, net als de gebeurtenissen die tot *confinement* van de bevolking leiden. De aanhoudende vluchtelingenstroom uit Venezuela, met 1,8 vluchtelingen in juli 2020, heeft tot slot een grote impact op het dagelijkse leven in bepaalde gebieden. Door de coronacrisis gingen de officiële grenzen toe maar het hele grensgebied is omwille van de vele illegale grensovergangen moeilijk te controleren. Vele vluchtelingen raakten in moeilijkheden door de quarantainemaatregelen en besloten terug te keren naar Venezuela. Deze terugkeerbeweging zorgt eveneens voor extra druk op de grensgebieden.

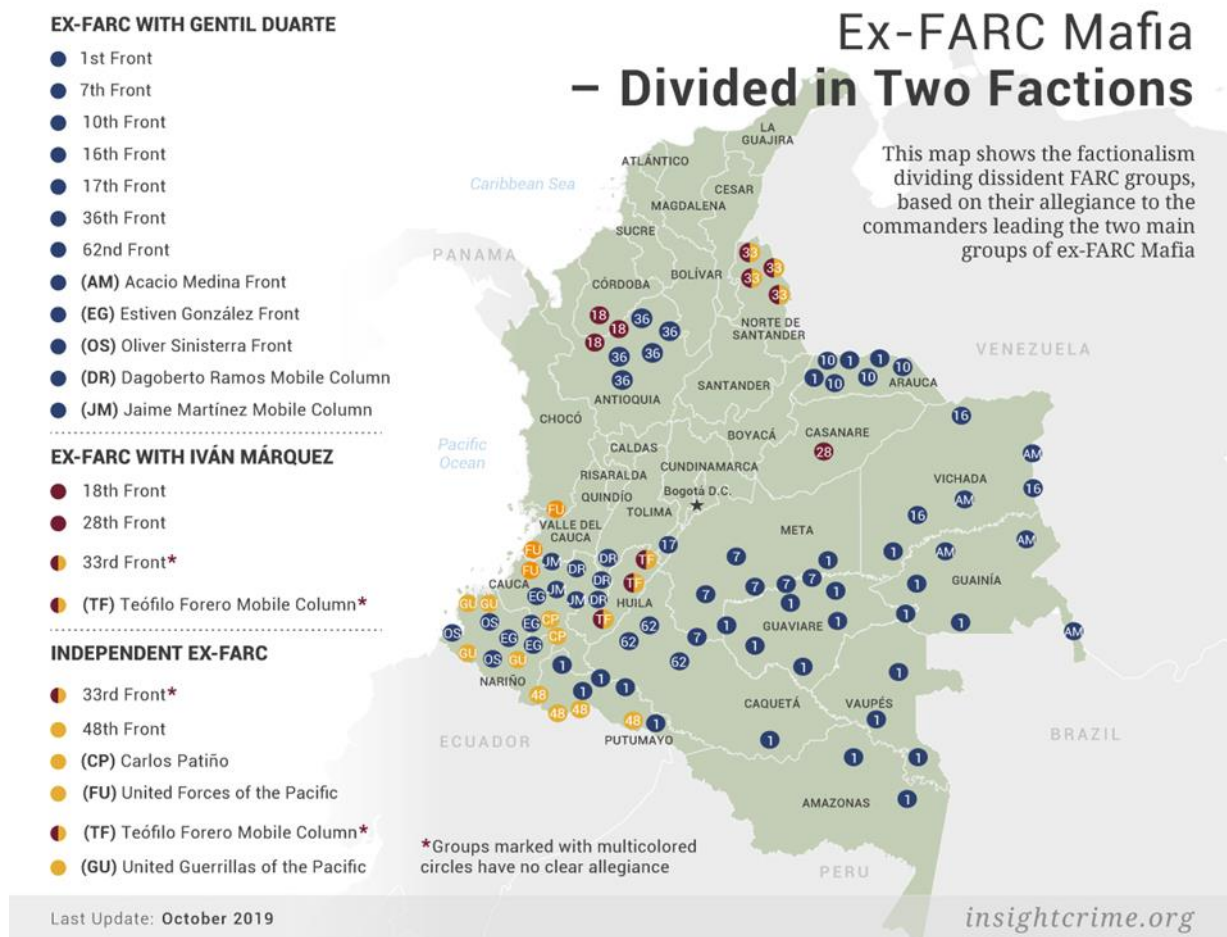
Bijlagen

Bijlage 1: Kaart van Colombia²⁹⁶

²⁹⁶ HRW, 20/09/2019, [url](#)

Bijlage 2: Aanwezigheid ex-FARC-EP-groeperingen

Kaart: de aanwezigheid van de verschillende dissidente FARC-EP-groeperingen, verdeeld over de twee grote blokken²⁹⁷

²⁹⁷ InSight Crime, 04/2020, [url](#)

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Ebus B., onafhankelijk consultant en onderzoeker ICG, Skype-gesprek, 15/06/2020

Restrepo J., onderzoeker Latijns-Amerika voor IRB, Skype-gesprek, 20/09/2019

Teran Castro J., Data Partnership Team UNOCHA, e-mail, 06/09/2019

Karl R. A., historicus gespecialiseerd in Latijns Amerika en de Caraïben aan het Institute for Advanced Studies, e-mail, 24/09/2019

Echeverry S., Situational Awareness Unit Responsable UNOCHA Colombia, e-mails, 20/09/2019, 30/06/2020

Geschreven en audiovisuele bronnen

ACAPS, *Colombia: Overview*, 27/05/2019, <https://www.acaps.org/country/colombia/crisis/complex-crisis> [geraadpleegd op 09/08/2019]

Americas Society, Council of the Americas (AS/COA), *Explainer: Colombia's Special Jurisdiction for Peace (JEP)*, 03/08/2018, <https://www.as-coa.org/articles/explainer-colombias-special-jurisdiction-peace-jep> [geraadpleegd op 29/06/2020]

Amnesty International (AI), *Colombia: Decision to forcibly eradicate illicit crops could result in human rights violations*, 22/06/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/colombia-erradicar-cultivos-ilicitos-violaciones-derechos-humanos/> [geraadpleegd op 27/07/2020]

Amnesty International (AI), *Colombia's social leaders are still being killed during the quarantine*, 22/06/2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/06/lideres-sociales-nos-siguen-matando-durante-cuarentena/> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook*, 10/04/2019, <https://www.acleddata.com/download/2827/> [geraadpleegd op 20/05/2019]

Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *CDT spotlight: attacks on civilians in Colombia*, 14/05/2020, <https://acleddata.com/2020/05/14/cdt-spotlight-attacks-on-civilians-in-colombia/> [geraadpleegd op 27/05/2020]

Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Coding review Process*, 10/04/2019, <https://www.acleddata.com/download/3705/> [geraadpleegd op 21/05/2019]

BBC, *Colombia's ELN rebels free six more hostages amid peace talks plea*, 15/06/2020, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-53049890> [geraadpleegd op 24/06/2020]

BBC, *Colombian army rescues abducted Swiss and Brazilian tourists*, 19/06/2020, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-53102819#:~:text=The%20Swiss%20and%20Brazilian%20tourists,Farc%20movement%2C%20the%20army%20said.> [geraadpleegd op 25/06/2020]

Cali Como Vamos, *Informe anual de calidad de vida 2019*, 2019, https://e6a9d32d-3a33-462e-9c91-cd6a04132224.filesusr.com/ugd/ba6905_061cafc465b548449e0ba681a92f3e3e.pdf [geraadpleegd op 06/07/2020]

Cali Informe de Seguridad y Convivencia, *Informe mensual abril 2020*, 25/06/2020, <https://www.cali.gov.co/observatorios/publicaciones/147590/observatorio-de-seguridad-delitos-contra-la-vida/#dcv> [geraadpleegd op 06/07/2020]

Centro de Investigación y Educación Popular (CINEP), *Dilucidar territorialmente al ELN*, 12/2019, https://www.cinep.org.co/publicaciones/PDFS/20191249_Dilucidar_territorialmente_ELN_infografia.pdf [geraadpleegd op 28/05/2020]

Centro de Investigación y Educación Popular (CINEP), Líderes sociales, blanco de violencia en cuarentena, 07/05/2020, <https://www.cinep.org.co/Home2/component/k2/789-lideres-sociales-blanco-de-violencia-en-cuarentena.html> [geraadpleegd op 18/06/2020]

Centro de Recursos para el Análisis de Conflictos (CERAC), *Monitor del cese el fuego unilateral del ELN*, 01/05/2020, <https://www.blog.cerac.org.co/monitor-del-cese-el-fuego-unilateral-del-eln-5> [geraadpleegd op 27/05/2020]

Centro de Recursos para el Análisis de Conflictos (CERAC), *Monitor de Violencia Política en Colombia*, 05/06/2020, <https://www.blog.cerac.org.co/monitor-de-violencia-politica-en-colombia-12> [geraadpleegd op 17/06/2020]

Centro de Recursos para el Análisis del Conflicto (CERAC), *Monitor de Violencia Política en Colombia*, 08/07/2020, <https://www.blog.cerac.org.co/monitor-de-violencia-politica-en-colombia-13> [geraadpleegd op 13/07/2020]

Central Intelligence Agency (CIA), *the world factbook; Colombia*, 04/08/2020, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html> [geraadpleegd op 18/08/2020]

Coalición contra la Vinculación de Niñas, Niños y Jóvenes al Conflicto Armado (COALICO), *boletín de monitoreo no. 22, niñez y conflicto armado en colombia, enero - diciembre 2019*, 04/2020, <http://coalico.org/wp-content/uploads/2020/04/Bolet%C3%ADn-ONCA-No.-22.pdf> [geraadpleegd op 25/06/2020]

Colectivo de Abogados, *En Putumayo, armados amenazan con asesinar a personas con COVID-19*, 09/04/2020, <https://www.colectivodeabogados.org/?En-Putumayo-armados-amenazan-con-asesinar-a-personas-con-COVID-19&fbclid=IwAR2qa-LtiXCXSCnTsMFNEy9oiqbzoVpRKGMZLk207HtDukuhD-T8YuBF3U8#9AUnaSolaVoz> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Colombia Calling with Richard McColl, *316: The problem with Cauca, Colombia* [podcast], 03/2020, <https://soundcloud.com/colombiacalling/316-the-problem-with-cauca> [geraadpleegd op 18/06/2020]

Colombia Peace - Washington Office on Latin America (WOLA), *Coca Cultivation and Eradication*, 28/03/2020, <https://colombiapace.org/coca-cultivation-and-eradication/> [geraadpleegd op 07/07/2020]

Colombia Peace - Washington Office on Latin America (WOLA), *FARC Dissident Groups*, update; 24/04/2020, <https://colombiapace.org/farc-dissident-groups/> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Colombia Peace - Washington Office on Latin America (WOLA), *Disarmament, Explainer: Demobilization, and Reintegration*, update 14/05/2020, <https://colombiapace.org/disarmament-demobilization-and-reintegration/> [geraadpleegd op 22/06/2020]

Colombia Reports (Alsema A.), *Colombia's ELN rebels and government take three steps towards peace at once*, 30/03/2020, <https://colombiareports.com/colombias-eln-rebels-and-government-take-three-steps-towards-peace-at-once/> [geraadpleegd op 27/05/2020]

Colombia Reports, *EPL/Los Pelusos*, 26/03/2017, <https://colombiareports.com/epl-pelusos/> [geraadpleegd op 22/08/2019]

Colombia Reports, *Gaitanista Self-Defense Forces of Colombia (AGC) / Gulf Clan*, 22/08/2019, <https://colombiareports.com/agc-gulf-clan/> [geraadpleegd op 19/09/2019]

Colombia Reports, *Sandra Ramirez: from FARC guerrilla to senate executive in two years*, 22/07/2020, <https://colombiareports.com/sandra-ramirez-from-querrilla-to-farcs-first-senate-executive-in-two-years/> [geraadpleegd op 27/07/2020]

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS / CGRA) - Cedoca, *Nota. ACLED: methodologie*, 21/05/2019, https://www.cgra.be/sites/default/files/content/download/files/nota_acled-methodologie_20190521.pdf [geraadpleegd op 21/05/2019]

Council on Foreign Relations (CFR), *Colombia's Civil Conflict*, 11/01/2017, <https://www.cfr.org/backgrounder/colombias-civil-conflict> [geraadpleegd op 29/06/2020]

EFE, *Indígenas colombianos denuncian confinamiento por disputas de grupos armados*, 06/04/2020, <https://www.efc.com/efe/america/sociedad/indigenas-colombianos-denuncian-confinamiento-por-disputas-de-grupos-armados/20000013-4214195> [geraadpleegd op 178/06/2020]

El Espectador (Avila C.), *Falta de clases aumentó el reclutamiento forzado en Colombia*, 17/05/2020, <https://www.elespectador.com/colombia2020/pais/falta-de-clases-aumento-el-reclutamiento-forzado-en-colombia-articulo-919732/> [geraadpleegd op 25/06/2020]

El Espectador (Arévalo N.), *Sustitución debe prevalecer sobre la erradicación forzada: Defensoría del Pueblo*, 02/06/2020, <https://www.elespectador.com/colombia2020/pais/sustitucion-debe-prevalecer-sobre-la-erradicacion-forzada-defensoria-del-pueblo-articulo-922266/> [geraadpleegd op 04/06/2020]

El Espectador, *Entre enero y marzo de 2020, 47 líderes sociales fueron asesinados: Somos Defensores*, 03/06/2020, <https://www.elespectador.com/colombia2020/pais/entre-enero-y-marzo-de-2020-47-lideres-sociales-fueron-asesinados-somos-defensores-articulo-922486/> [geraadpleegd op 04/06/2020]

El Espectador (Osorio M.), *Estos son los líderes asesinados desde la firma del Acuerdo de Paz*, 14/06/2020, <https://www.elespectador.com/colombia2020/pais/estos-son-los-lideres-asesinados-desde-la-firma-del-acuerdo-de-paz/> [geraadpleegd op 15/06/2020]

El Espectador, *En el área urbana de Cúcuta se armaron "Los Rastrojos" antes de cometer la masacre de Tibú*, 20/07/2020, <https://www.elespectador.com/colombia2020/territorio/masacre-de-tibu-habria-sido-contra-campesinos-acusados-de-colaborar-con-el-eln-defensoria-del-pueblo/> [geraadpleegd op 22/07/2020]

El Heraldo (Betin T.), *2020, con la tasa de homicidios más baja en medio siglo en Colombia*, 02/07/2020, <https://www.elheraldo.co/colombia/2020-con-la-tasa-de-homicidios-mas-baja-en-medio-siglo-en-colombia-739269> [geraadpleegd op 06/07/2020]

El Nuevo Siglo, *Violencia en regiones sería intensa tras cuarentena: Restrepo*, 29/06/2020, <https://elnuevosiglo.com.co/articulos/06-2020-violencia-en-regiones-seria-intensa-tras-cuarentena-restrepo> [geraadpleegd op 08/07/2020]

El Nuevo Siglo, *Covid: Bajan contagios en Atlántico pero suben los fallecidos*, 07/07/2020, <https://elnuevosiglo.com.co/articulos/04-2020-covid-19-en-el-pais-contagios-suman-1780-y-decesos-50> [geraadpleegd op 08/07/2020]

El Nuevo Siglo, *Duque amplía cuarentena preventiva hasta 1 de agosto*, 07/07/2020, <https://www.elnuevosiglo.com.co/articulos/07-2020-en-vivo-duque-amplia-cuarentena-preventiva-hasta-1-de-agosto> [geraadpleegd op 08/07/2020]

El Nuevo Siglo, *ELN propone pactar un cese el fuego bilateral por 90 días*, 07/07/2020, <https://elnuevosiglo.com.co/articulos/07-2020-eln-propone-pactar-un-cese-el-fuego-bilateral-por-90-dias> [geraadpleegd op 08/07/2020]

El Tiempo, *A partir de ahora Colombia tiene un nuevo municipio*, 01/12/2019, <https://www.eltiempo.com/politica/gobierno/cuantos-municipios-tiene-colombia-barrancominas-es-el-1-204-439260> [geraadpleegd op 27/07/2020]

El Tiempo (Hernandez T.), *Guardaparques salen de 10 áreas protegidas por amenaza de disidencias*, 24/02/2020, <https://www.eltiempo.com/vida/medio-ambiente/guardaparques-salen-de-10-areas-protegidas-por-amenaza-de-disidencias-465406> [geraadpleegd op 23/06/2020]

El Tiempo (Mojica O.), *El rebrote criminal en Bogotá, marcado por golpes grandes*, 28/06/2020, <https://www.eltiempo.com/bogota/por-que-ha-aumentado-la-inseguridad-en-bogota-durante-cuarentena-512048> [geraadpleegd op 06/07/2020]

El Tiempo, *Policía se concentrará en perseguir bandas en siete localidades*, 26/06/2020, <https://www.eltiempo.com/bogota/seguridad-en-bogota-policia-se-concentrara-en-perseguir-bandas-en-siete-localidades-511382> [geraadpleegd op 06/07/2020]

El Tiempo, *Tras caída histórica en abril, se registra incremento en delitos*, 27/06/2020, <https://www.eltiempo.com/colombia/otras-ciudades/hurto-y-homicidio-en-colombia-se-incremento-tras-la-cuarentena-nacional-512044> [geraadpleegd op 06/07/2020]

El Tiempo, *Así llega Bogotá a las semanas más duras de la pandemia*, 13/07/2020, <https://www.eltiempo.com/salud/coronavirus-en-bogota-estado-de-los-casos-las-uci-y-la-mortalidad-antes-del->

[pico-de-la-pandemia-517010?utm_medium=Social&utm_source=Twitter#Echobox=1594619017](#) [geraadpleegd op 13/07/2020]

El Tiempo, *Desnutrición crónica, una plaga que compromete el desarrollo del país*, 08/07/2020, <https://www.eltiempo.com/vida/educacion/indice-de-desnutricion-cronica-2020-resultados-del-informe-de-la-fundacion-exito-515490> [geraadpleegd op 13/07/2020]

El Tiempo, *Las ciudades más peligrosas del mundo en la actualidad*, 04/07/2020, <https://www.eltiempo.com/mundo/mas-regiones/las-ciudades-mas-peligrosas-del-mundo-en-2020-511212> [geraadpleegd op 06/07/2020]

El Universal, *Ley de víctimas está desfinanciada”: director de la Unidad de Víctimas*, 20/04/2020, <https://www.eluniversal.com.co/colombia/ley-de-victimas-esta-desfinanciada-director-de-la-unidad-de-victimas-XE2699505> [geraadpleegd op 08/07/2020]

El Universo, *Grupos armados se expanden durante la emergencia por coronavirus en Colombia*, 18/05/2020, <https://www.eluniverso.com/noticias/2020/05/18/nota/7844970/grupos-armados-se-expanden-durante-emergencia-coronavirus-colombia> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Fundación Ideas para la Paz (FIP), *La reincorporación de las FARC tres años después Desafíos y propuestas*, 12/2019, http://ideaspaz.org/media/website/FIP_ReincorporacionFARC_web_FINAL.pdf [geraadpleegd op 23/06/2020]

Fundación Ideas para la Paz (FIP), *¿Qué hacer con el ELN? Opciones para no cerrar la puerta a una salida negociada*, 28/01/2020, <http://www.ideaspaz.org/publications/posts/1808> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Fundación Ideas para la Paz (FIP), *¿Qué hacer con el ELN? Opciones ante una derrota militar lejana y un diálogo improbable*, 28/01/2020, p.19, http://ideaspaz.org/media/website/FIP_NE_QuehacerELN_Final.pdf

Fundación Ideas para la Paz (FIP), *El conflicto armado y su impacto humanitario y ambiental: tendencias durante la pandemia*, 24/05/2020, <http://www.ideaspaz.org/publications/posts/1834> [geraadpleegd op 04/06/2020]

Fundación Ideas para la Paz (FIP), *La reincorporación de los excombatientes de las FARC*, s.d., <http://www.ideaspaz.org/especiales/infografias/excombatientes.html> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Fundación Paz y Reconciliación (PARES), *Más Sombras Que Luces : La seguridad en Colombia a un año del gobierno de Iván Duque*, 28/08/2019, <https://pares.com.co/wp-content/uploads/2019/08/Que%CC%81-paso%CC%81-con-la-seguridad-a-un-an%CC%83o-de-Duque-final-compressed-Final.pdf> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Fundación Paz y Reconciliación (PARES), *fumigaciones y militarización, estrategias inservibles*, 27/01/2020, <https://pares.com.co/2020/01/27/fumigaciones-con-glifosato-una-estrategia-inservible/> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Fundación Paz y Reconciliación (PARES), *Sin dios ni ley*, 02/2020, <https://pares.com.co/wp-content/uploads/2020/02/INFORME-DE-SEGURIDAD-EN-LA-FRONTERA-1.pdf> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Fundación Paz y Reconciliación (PARES), *alerta por reclutamiento de jóvenes en soacha*, 15/03/2020, <https://pares.com.co/2020/03/15/alerta-por-reclutamiento-de-jovenes-en-soacha/> [geraadpleegd op 06/07/2020]

GIGA Institute of Latin American Studies (ILAS) (Deacon H; Görgens M.), *Forced to Leave: Determinants of Slow-Onset Displacement in Colombia*, 06/2019, https://www.giga-hamburg.de/de/system/files/publications/wp317_deacon-goergens.pdf [geraadpleegd op 16/06/2020]

Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIIC), *Conflict Barometer 2018*, 02/2019, <https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en> [geraadpleegd op 09/08/2019]

Human Rights Watch (HRW), *Containing the Border Fallout of Colombia's New Guerrilla Schism*, 20/09/2019, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/b040-containing-border-fallout.pdf> [geraadpleegd op 25/09/2019]

Human Rights Watch (HRW), *Interview: The War in Colombia's Catatumbo Region*, 08/08/2019, <https://www.hrw.org/news/2019/08/08/interview-war-colombias-catatumbo-region> [geraadpleegd op 25/09/2019]

Human Rights Watch (HRW), *The War in Catatumbo: Abuses by Armed Groups Against Civilians including Venezuelan Exiles in Northeastern Colombia*, 08/2019, https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/colombia0819_web_0.pdf [geraadpleegd op 25/09/2019]

Human Rights Watch (HRW), *"The Guerrillas Are the Police", Social Control and Abuses by Armed Groups in Colombia's Arauca Province and Venezuela's Apure State*, 22/01/2020, <https://www.hrw.org/report/2020/01/22/guerrillas-are-police/social-control-and-abuses-armed-groups-colombias-arauca> [geraadpleegd op 01/07/2020]

Human Rights Watch (HRW), *Colombia: Abuses Amid Massive Demonstrations*, 10/03/2020, <https://www.hrw.org/news/2020/03/10/colombia-abuses-amid-massive-demonstrations> [geraadpleegd op 25/06/2020]

Human Rights Watch (HRW), *Colombia: Armed Groups' Brutal Covid-19 Measures*, 15/07/2020, <https://www.hrw.org/news/2020/07/14/colombia-armed-groups-brutal-covid-19-measures> [geraadpleegd op 16/07/2020]

Immigration and Refugee Board of Canada (IRB), *Conflict Dynamics in the Post-FARC-EP Period and State Protection*, 03/2020, <https://irb-cisr.gc.ca/en/country-information/research/Pages/colombia-2020.aspx#h11> [geraadpleegd op 29/06/2020]

InSight Crime, *Rastrojos*, 16/02/2017, <https://www.insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/rastrojos-profile/> [geraadpleegd op 24/06/2020]

InSight Crime, *Medellín Sees Murders Rise After Years of Declining Violence*, 04/02/2019, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/organized-crime-medellin-murders/> [geraadpleegd op 06/07/2020]

InSight Crime, *InSight Crime's 2019 Homicide Round-Up*, 28/01/2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/insight-crime-2019-homicide-round-up/> [geraadpleegd op 17/06/2020]

InSight Crime, *Overview of Violence Against Social Leaders in Colombia*, 18/02/2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/overview-violence-social-leaders-colombia/> [geraadpleegd op 29/06/2020]

InSight Crime, *Rastrojos Under Siege at Colombia-Venezuela Border*, 30/03/2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/rastrojos-siege-colombia-venezuela-border/> [geraadpleegd op 24/06/2020]

InSight Crime (Navarrete M.), *Warnings of Child Recruitment Taking Place Close to Bogotá, Colombia*, 01/04/2020, <https://www.insightcrime.org/news/brief/child-recruitment-bogota-colombia/> [geraadpleegd op 06/07/2020]

InSight Crime, *Chronicle of a threat Foretold: the ex-FARC mafia*, 04/2020, <https://www.insightcrime.org/wp-content/uploads/2020/04/Chronicle-of-a-Threat-Foretold-the-ex-FARC-Mafia-2019-pdf-full-report.pdf> [geraadpleegd op 23/06/2020]

InSight Crime, *Los Caparrapos*, 17/04/2020, <https://www.insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/los-caparrapos/> [geraadpleegd op 24/06/2020]

InSight Crime (Cardenas J.), *Colombia's Coca Eradicators Spared From Coronavirus Lockdown*, 20/05/2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/colombias-coca-eradicators-coronavirus/> [geraadpleegd op 07/07/2020]

InSight Crime (Villalba J.), *Colombia's EPL Bitterly Divided Between Political, Drug Trafficking Factions*, 22/05/2020, <https://www.insightcrime.org/news/brief/epl-colombia-divided-factions/> [geraadpleegd op 24/06/2020]

InSight Crime (Ioaiza L.), *Armed Groups in Colombia Target Children Amid Pandemic*, 22/06/2020, <https://www.insightcrime.org/news/brief/coronavirus-recruitment-minors-colombia/> [geraadpleegd op 23/06/2020]

InSight Crime (Posada J.), *The ELN's Repeated Demands for a Ceasefire in Colombia*, 15/07/2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/eln-demands-ceasefire-colombia/> [geraadpleegd op 22/07/2020]

Instituto de Estudios para el Desarrollo y la Paz (INDEPAZ), *líderes sociales y defensores de derechos humanos asesinados en 2020*, 10/06/2020, <http://www.indepaz.org.co/paz-al-liderazgo-social/> [geraadpleegd op 18/06/2020]

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), *"STUCK IN THE MIDDLE": Seeking durable solutions in post-peace agreement Colombia*, 03/2019, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/201903-colombia-cross-border-report.pdf> [geraadpleegd op 19/09/2019]

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), *COLOMBIA, Displacement associated with Conflict and Violence, Figure Analysis – GRID 2020*, 04/2020, <https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/2020-04/GRID%202020%20%E2%80%93%20Conflict%20Figure%20Analysis%20%E2%80%93%20COLOMBIA.pdf> [geraadpleegd op 01/07/2020]

International Crisis Group (ICG), *The Missing Peace: Colombia's New Government and Last Guerrillas*, 12/07/2018, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/colombia/68-missing-peace-colombias-new-government-and-last-querrillas> [geraadpleegd op 22/08/2019]

International Crisis Group (ICG), *Calming the Restless Pacific: Violence and Crime on Colombia's Coast*, 08/08/2019, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/colombia/076-calming-restless-pacific-violence-and-crime-colombias-coast> [geraadpleegd op 09/08/2019]

International Crisis Group (ICG), *Containing the Border Fallout of Colombia's New Guerrilla Schism*, 20/09/2019, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/colombiavenezuela/b040-containing-border-fallout-colombias-new-querrilla-schism> [geraadpleegd op 23/09/2019]

International Crisis Group (Ebus B.), *Under a Merciless Sun: Venezuelans Stranded Across the Colombian Border*, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/colombiavenezuela/under-merciless-sun-venezuelans-stranded-across-colombian-border#:~:text=25%20February%202020-,Under%20a%20Merciless%20Sun%3A%20Venezuelans%20Stranded%20Across%20the%20Colombian%20Border,across%20parched%20landscapes%20to%20Colombia.> [geraadpleegd op 01/07/2020]

International Crisis Group (ICG), *Broken Ties, Frozen Borders: Colombia and Venezuela Face COVID-19*, 15/04/2020, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/colombia/b24-broken-ties-frozen-borders-colombia-and-venezuela-face-covid-19> [geraadpleegd op 22/07/2020]

International Crisis Group (ICG), *Crisiswatch Colombia June 2020*, 06/2020, <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/july-alerts-and-june-trends-2020#colombia> [geraadpleegd op 22/07/2020]

International Institute for Strategic Studies (IISS), *Peace and security in Bogota*, 30/07/2018, <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2018/07/peace-and-security-in-bogota> [geraadpleegd op 19/09/2019]

International Organization for Migration (IOM) Colombia, *General executive report Displacement tracking matrix survey DTM for refugees and migrants living in Colombia survey*, 04/2020, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/77446_0.pdf [geraadpleegd op 08/07/2020]

Joshua Collins (@InvisiblesMuros), *THREAD:1 If the goal of "closing" the Venezuelan border in Colombia was to prevent people from crossing, it has failed. [...]*, 14/03/2020, <https://twitter.com/InvisiblesMuros/status/1238935790484422657> [geraadpleegd op 16/03/2020]

Justice for Colombia, *200th FARC member murdered since signing of 2016 peace agreement*, 17/06/2020, <https://justiceforcolombia.org/news/200th-farc-member-murdered-since-signing-of-2016-peace-agreement/> [geraadpleegd op 27/07/2020]

Kroc Institute for International Peace Studies, *State of Implementation of the Colombian Final Accord. December 2016 – April 2019. Executive Summary*, 04/2019, https://kroc.nd.edu/assets/333274/executive_summary_colombia_print_single_2_.pdf [geraadpleegd op 27/05/2020]

Kroc Institute for International Peace Studies, *State of Implementation of the Colombian Final Accord. December 2018 to November 2019. Executive Summary*, 16/06/2020, http://peaceaccords.nd.edu/wp-content/uploads/2020/06/Executive-Summary_English.pdf [geraadpleegd op 22/06/2020]

La Consejería Presidencial para los Derechos Humanos y Asuntos Internacionales, *Informe de homicidios contra líderes sociales y defensores/as de derechos humanos en Colombia (01 enero al 31 de marzo del 2020)*, 05/2020, <http://www.derechoshumanos.gov.co/Prensa/2020/Documents/Informe-Homicidios-lideres-marzo2020.pdf> [geraadpleegd op 28/05/2020]

La Silla Vacía (Soto L.), *Iván Márquez y Gentil Duarte combaten un enemigo común en Tumaco*, 23/06/2020, <https://lasillavacia.com/silla-pacifico/ivan-marquez-y-gentil-duarte-combaten-enemigo-comun-tumaco-75423> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Latin American Working Group (LAWG), Washington Office on Latin America (WOLA) et al., *A Wake-Up Call: Colombia's Peace at Risk. What U.S. Policymakers Can Do to Help Preserve Colombia's Peace*, 04/2019, <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2019/04/Wake-Up-Call-Colombia-April-2019.pdf> [geraadpleegd op 09/08/2019]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA) Colombia Monitor, 15/06/2020 [last update], <https://monitor.salahumanitaria.co/#>

Noticias Financieras English via Factiva, *Colombia's Unemployment at Historic High During Coronavirus Pandemic*, 08/07/2020, <https://snapshot.factiva.com/Search/SSResults> [geraadpleegd op 09/07/2020]

Noticias Financieras English via Factiva, *Homicides in Cali were reduced by 13.3% in the first half of 2020*, 01/07/2020, <https://snapshot.factiva.com/Search/SSResults> [geraadpleegd op 06/07/2020]

Noticias Financieras English, *Rebel leader accused of killing indigenous people in Colombia is captured*, 23/06/2020, via Factiva, <https://snapshot.factiva.com/Search/SSResults> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Noticias Financieras English via Factiva, *Six soldiers killed in operation against FARC dissidents in Colombia*, 17/06/2020, <https://snapshot.factiva.com/Search/SSResults> [geraadpleegd op 25/06/2020]

Noticias Financieras English via Factiva, *The reasons behind the lowest homicide rate of the last 46 years*, 03/07/2020, <https://snapshot.factiva.com/Search/SSResults> [geraadpleegd op 06/07/2020]

Organization of American States (OAS), *MAPP/OAS Warns of Continued Violence by Illegal Armed Groups against Civilians in Colombia*, 19/06/2020, https://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-065/20 [geraadpleegd op 24/06/2020]

Procuraduría general de la Nación, *Procurador denunció ante la Fiscalía reclutamiento ilícito y uso de menores en la comisión de delitos durante la pandemia del covid-19*, 09/06/2020, <https://www.procuraduria.gov.co/portal/Procurador-denuncio-ante-la-Fiscalia-reclutamiento-ilicito-y-uso-de-menores-en-la-comision-de-delitos-durante-la-pandemia-del-covid-19.news> [geraadpleegd op 25/06/2020]

RCN Radio, *Ataque a misión médica en Nariño deja dos personas muertas*, 04/04/2020, <https://www.rcnradio.com/colombia/sur/ataque-mision-medica-en-narino-deja-dos-personas-muertas> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Refugees International, *Searching for home: how covid-19 threatens progress for Venezuelan integration in Colombia*, 08/07/2020, <https://www.refugeesinternational.org/reports/2020/5/21/searching-for-home-how-covid-19-threatens-progress-for-venezuelan-integration-in-colombia> [geraadpleegd op 08/07/2020]

Regional Inter-Agency Coordination Platform, *Reporte situacional local Arauca*, 05/2020, <https://r4v.info/es/documents/download/77494> [geraadpleegd op 08/07/2020]

Regional Inter-Agency Coordination Platform, *refugees and migrants from Venezuela*, <https://r4v.info/en/situations/platform> [geraadpleegd op 08/07/2020]

Reuters (Acosta L.), *Armed groups in Colombia are still recruiting children, NGOs say*, 30/01/2020, <https://www.reuters.com/article/us-colombia-conflict/armed-groups-in-colombia-are-still-recruiting-children-ngos-say-idUSKBN1ZT2T7> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Semana (Avila A.), *La guerra entre las disidencias*, 08/01/2020, <https://www.semana.com/opinion/articulo/la-guerra-entre-las-disidencias/647454> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Semana, *La Farc se fragmenta*, 26/01/2020, <https://www.semana.com/nacion/articulo/division-interna-en-el-partido-farc-por-que-es-grave-para-colombia/649474> [geraadpleegd op 23/06/2020]

Somos Defensores, *Le ceguera ; Informe anual 2019, Sistema de Información sobre agresiones contra personas defensoras de DD.HH en Colombia SIADDHH*, 05/2020, <https://somosdefensores.org/> [geraadpleegd op 28/05/2020]

The Conversation (Gomez C.), *Coronavirus: narco gangs could see big popularity boost from helping residents in Latin America*, 22/06/2020, <https://theconversation.com/coronavirus-narco-gangs-could-see-big-popularity-boost-from-helping-residents-in-latin-america-139613> [geraadpleegd op 25/06/2020]

The New Humanitarian (Collins J.), *Is a new Plan Colombia putting a fragile peace at risk?*, 15/07/2020, <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2020/07/15/Colombia-future-zones-coca-FARC-fragile-peace> [geraadpleegd op 22/07/2020]

The New Humanitarian (Ebus B.), *Thousands of Venezuelan migrants return home as Colombia lockdown brings tough choices*, 22/04/2020, <https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/04/22/Venezuela-Colombia-migrants-coronavirus> [geraadpleegd op 14/05/2020]

The New York Times (NYT), *In Latin America, the Pandemic Threatens equality like never before*, 11/07/2020, <https://www.nytimes.com/2020/07/11/world/americas/coronavirus-latin-america-inequality.html> [geraadpleegd op 13/07/2020]

The New York Times (NYT), *Seven Colombian Soldiers Charged in Rape of Indigenous Girl*, 08/07/2020, <https://www.nytimes.com/2020/06/26/world/americas/colombia-indigenous-girl-rape.html> [geraadpleegd op 08/07/2020]

The New York Times (NYT), *Colombia Relocates Village of Ex-Rebels as Killings Surge*, 15/07/2020, <https://www.nytimes.com/aponline/2020/07/15/us/ap-lt-colombia-farc-village.html?emci=781a35d9-66c7-ea11-9b05-00155d03bda0&emdi=ff651013-68c7-ea11-9b05-00155d03bda0&ceid=4606001> [geraadpleegd op 27/07/2020]

Unidad para la Atencion y Reparacion Integral a las Victimas (UARIV), *Victimas conflicto armado*, 08/07/2020 [last update], <https://www.unidadvictimas.gov.co/es/registro-unico-de-victimas-ruv/37394> [geraadpleegd op 08/07/2020]

UN Mission in Colombia, *The un mission finalizes activities of neutralization of the FARC-EP armament*, 22/09/2017, <https://unmc.unmissions.org/en/un-mission-finalizes-activities-neutralization-farc-ep-armament> [geraadpleegd op 22/06/2020]

United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Situation of human rights in Colombia*, 26/02/2020, <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25624&LangID=E> [geraadpleegd op 10/06/2020]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA) Colombiawiki, 07/03/2013, https://wiki.salahumanitaria.co/wiki/Sistema_de_categor%C3%ADa_del_m%C3%B3dulo_de_eventos_de_violencia_armada [geraadpleegd op 16/06/2020]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA), *Impacto humanitario en el primer trimestre de 2020*, 22/04/2020, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/impacto_humanitario_en_colombia_-_enero_-_marzo_2020_vf-2.pdf [geraadpleegd op 16/06/2020]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA) Colombia Monitor, *Listado de eventos, Norte de Santander, Ataques contra la población civil: Masacre*, 09/03/2020, <https://monitor.salahumanitaria.co/#> [geraadpleegd op 02/07/2020]

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Informe de Monitoreo de Territorios Afectados por Cultivos Ilícitos en Colombia (2019)*, 17/06/2020, <https://www.unodc.org/colombia/es/informe-de-monitoreo-de-territorios-afectados-por-cultivos-ilicitos-en-colombia-2019.html> [geraadpleegd op 25/06/2020]

United Nations Security Council (UNSC), *United Nations Verification Mission in Colombia. Report of the Secretary-General*, 26/03/2020, https://colombia.unmissions.org/sites/default/files/en_n2007152.pdf [geraadpleegd op 16/06/2020]

United Nations Security Council (UNSC), *United Nations Verification Mission in Colombia. Report of the Secretary-General*, 26/06/2020, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/S_2020_603_E.pdf [geraadpleegd op 08/07/2020]

United States Department of State (USDOS), *Country Report on Human Rights Practices 2018 – Colombia*, 13/03/2019, <https://www.ecoi.net/en/document/2004198.html> [geraadpleegd op 09/08/2019]

United States Institute of Peace (USIP), *The Current Situation in Colombia*, 28/03/2018, <https://www.usip.org/publications/2018/03/current-situation-colombia> [geraadpleegd op 19/09/2019]

Verdad Abierta (Restrepo E.), *¿Grupos criminales aprovechan pandemia para fortalecer sus negocios ilícitos?*, 08/04/2020, <https://verdadabierta.com/grupos-criminales-aprovechan-pandemia-para-fortalecer-sus-negocios-ilicitos/> [geraadpleegd op 24/06/2020]

Washington Post (Ignatius D.), *Colombia planned well for the pandemic. The region is reeling*, 22/06/2020, <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/06/22/colombia-planned-well-pandemic-region-is-reeling/> [geraadpleegd op 25/06/2020]

World Food Program (WFP) Colombia, *Country brief*, 04/2020, https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000116977/download/?_ga=2.106846979.1816258541.1594641214-1026079709.1594641214 [geraadpleegd op 13/07/2020]

World Atlas, *Biggest cities in Colombia*, 04/12/2018, <https://www.worldatlas.com/articles/biggest-cities-in-colombia.html> [geraadpleegd op 06/07/2020]

World Bank, *Poverty & Equity Brief Colombia Latin America & the Caribbean April 2020*, 04/2020, https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/33EF03BB-9722-4AE2-ABC7-AA2972D68AFE/Global_POVEQ_COL.pdf [geraadpleegd op 13/07/2020]

World Politics Review, *In Many Ways, the Conflict Never Ended. Ongoing Violence Threatens Colombia's Peace*, 29/04/2020, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/28720/in-colombia-violence-in-rural-areas-threatens-the-farc-peace-deal> [geraadpleegd op 27/05/2020]